

Biblioteca

Revistă de bibliologie și știința informării

5 / 2021

EDITORIAL

Migrarea către online - o nouă realitate?
Claudia Mărgăritp. 1

REPERE PROFESIONALE. METODOLOGIE

La confluența dintre bibliologie, heraldică și istoria
culturii: Lucrarea *Cheia înțelesului*, București, 1678
Alexandru-Daniel Piticari.....p. 5

VIAȚA BIBLIOTECILOR

Béla Bartók - un erudit cercetător al folclorului universal
Raluca Bucinschip. 12

Un exemplar rar din lucrarea "Voyage dans la Russie
Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie
& la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M.
Anatole de Demidoff" în colecțiile Filialei de Litere a
Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”

Andreea Badea.....p. 16
Aspecte de ordin practic privind implementarea cerințelor
Regulamentului general privind protecția datelor (RGPD)
în bibliotecă

Carmen Voroneanup. 23

PATRIMONIU

Lucruri importante și nimicuri din care se alcătuieste viața
literară. Scrisori către Mihail Dragomirescu

Cristina Marinescu.....p. 29

MERIDIAN BIBLIOLOGIC

Deichman Bjørvika (Oslo), desemnată cea mai bună
bibliotecă publică a anului 2021

Raluca Man.....p. 32

GALAXIA GUTENBERG

Brâncoveanu și Cărțile

Flaviu George Predescup. 38

COLEGIUL EDITORIAL:

COMITET ȘTIINȚIFIC

prof. univ. dr. DOINA BANCUI
prof. univ. dr. AGNES ERICH
lect. univ. dr. MARIA MICLE
ELENA PINTILEI
conf. univ. dr. CRISTINA POPESCU
prof. univ. dr. ANGELA REPANOVICI
prof. univ. dr. ELENA TÎRZIMAN
acad. FLORIN FILIP
prof. univ. dr. ZANFIR ILIE
prof. univ. dr. MIRCEA REGNEALĂ
dr. OCTAVIAN MIHAIL SACHELARIE

COLEGIU CONSULTATIV

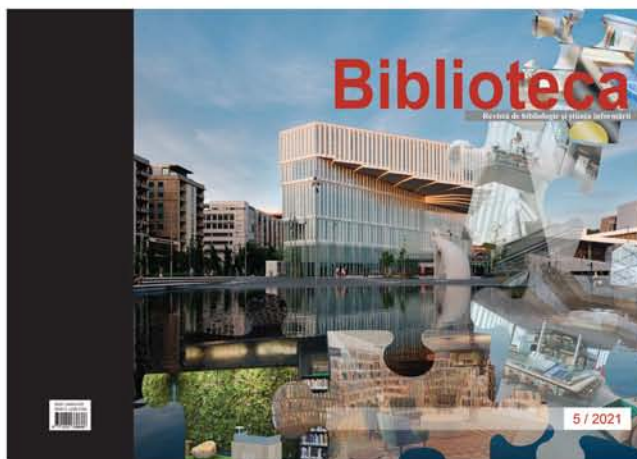
EUGENIA BEJAN
dr. ADRIANA-ELENA BORUNĂ
NICOLETA MARINESCU
dr. FLORICA-ELISABETA NUȚIU-VULCĂNESCU
VERA OSOIANU
dr. CARMEN-LEOCADIA PESANTEZ POZO
prof. univ. dr. hab. NELLY ȚURCAN
dr. ing. MIHAELA VOINICU
lect. univ. dr. ROBERT CORAVU
lect. univ. dr. CONSTANTIN ITTU

COLECTIV REDACȚIONAL

coordonator: dr. RALUCA MAN
tehnoredactare computerizată: FLORIN NISTOR
distribuție: ALEXANDRINA GABOR

Adresa: B-dul Unirii, nr. 22, București,
cod poștal 030833, OP 4, sector 3,
telefon: 021.3142434/1075,
e-mail: raluca.man@bibnat.ro
sanda.gabor@bibnat.ro (a se vedea coperta III)

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor
aparține autorilor.

Migrarea către online - o nouă realitate?

Claudia MĂRGĂRIT

Biblioteca Națională a României.

Serviciul Dezvoltare Instituțională. Compartimentul Relații Internaționale

e-mail: claudia.margarit@bibnat.ro

Mileniul III a debutat în plin avânt al tehnologiei informației. Computerele performante, telefoanele inteligente, conexiunile de mare viteză, chiar și tehnologiile de tipul realitate augmentată sau virtuală nu mai reprezintă de mult concepte ce țin de fantezie, parte dintre acestea fiind folosite pe scară largă în zilele noastre. E greu să-ți închipui astăzi viața fără internet, motoare de căutare, achiziții și plăți electronice sau platforme de streaming. Suntem conectați printr-o rețea invizibilă ce poartă informația cu viteze nebănuite în toate colțurile lumii. Digitalul este la ordinea zilei, este viitorul în ceea ce privește transmiterea informației. Ce mai e de descoperit? Ce mai e de cucerit? Deocamdată, timpul rămâne frontiera supremă.

Sursa: <https://www.qmagazine.ro/cati-ani-din-viata-pierdem-navigand-pe-internet/>

Trăim cu senzația din ce în ce mai acută că nu ne ajunge timpul, îl împărțim în fel și chip în încercarea de-a le cuprinde pe toate: obligații profesionale sau familiale, responsabilități sociale, acțiuni de informare și formare, și, ce mai rămâne, dacă mai rămâne, îl dedicăm distracțiilor și pasiunilor. Suntem într-o continuă alergare la nivel cognitiv, executăm robotic un maraton de alegeri în fiecare zi, cu totul și cu totul altul decât în urmă cu câteva decenii, alegeri de care, în cele mai multe cazuri, nici măcar nu suntem conștienți. Tehnologia a pătruns pe nesimțite în viața noastră, cu bune și cu rele, și nu ne mai putem închipui lumea în lipsa ei. Și cum să nu fim atrași de ea când tehnologia ne ajută să ne simțim aproape de cei dragi în ciuda distanțelor ce ne separă, să fim prezenți la întâlniri și să participăm la ședințe cu persoane aflate în cele mai diverse colțuri ale planetei, să urmărim știri în timp real și să trăim experiențe fantastice din confortul propriilor noastre fotolii? Prin accesul la tehnologie, universul nostru se extinde exponențial de la o zi la alta, posibilitățile de a-ți petrece

timpul se diversifică neconținut, însăși alegerea devine parte a acestui mecanism ce pune în mișcare viața omului modern. Se simte o reaşezare a priorităților noastre, înlocuim vechile obiceiuri cu altele noi într-un ritm pe care nici măcar literatura de anticipație nu l-a bănuțit vreodată. Tehnologia a devenit o parte aproape organică a existenței noastre, un apendice permanent, pe care îl luăm ca atare, dar a cărui evoluție clinică rămâne sub semnul întrebării.

Lăsând filosofia la o parte și privind obiectiv realitatea în față, pandemia de COVID-19 ne-a găsit într-un moment în care accesul la informație este relativ facil, tehnologia nu mai este apanajul exclusiv al celor cu venituri peste medie, cel puțin pentru țările dezvoltate sau în curs de dezvoltare, însă intervin alte necunoscute: a surselor de încredere, a discernământului între știrile corecte și cele false, între calitate și non-calitate, între firesc și anormal, între vremelnice și trainice. Iar aici biblioteca ar trebui să își păstreze supremația și, totodată, să-și facă loc și în alte zone de dezvoltare, în acord cu nevoile mereu în schimbare ale publicului.

Biblioteca mileniului III este și ea tributară tehnologiei, chiar dacă documentul tipărit rămâne încă preponderent în colecțiile sale. Digitizarea a început și aici, fie prin completarea colecțiilor cu documente născute digital, fie prin scanarea și publicarea online a unor documente vechi și rare, ieșite de sub protecția legii dreptului de autor. Dar biblioteca zilelor noastre este mai mult decât suma cărților pe care le conține, este o platformă socială, ce oferă un cumul de servicii comunității în care activează. Tehnologia a făcut ca aceste granițe imaginare să se lărgescă neconținut, prin oferirea accesului la distanță sau prin transmiterea online a evenimentelor concepute de biblioteci.

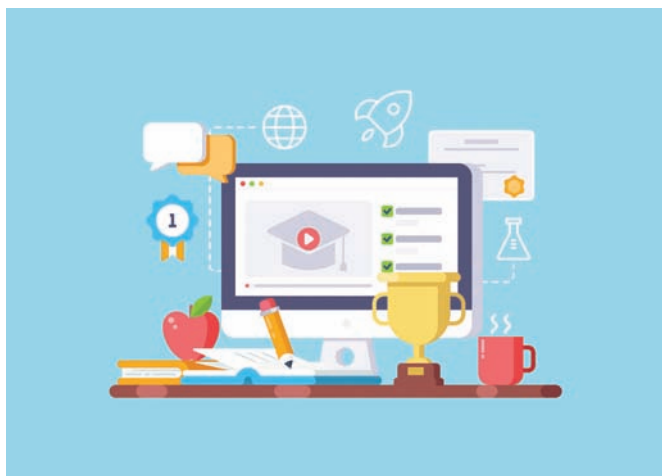

Sursa: <https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/events/details/governing-online-platforms-policy-option/20210305WKS03301>

Desigur, evenimentele online, fie ele culturale sau profesionale, nu sunt specifice doar bibliotecilor. Ne referim aici preponderent la biblioteci pentru că ne preocupă soarta lor, pentru că viitorul lor are de-a face cu viitorul prezervării memoriei scrise a omenirii, dar acest fel de a acționa - prin intermediul tehnologiei - de a vedea lumea, este parte a vieții noastre, a tuturor, indiferent de domeniul în care ne desfășurăm activitatea.

Conferințele științifice și profesionale, ca de altfel și târgurile de specialitate, fac parte dintr-o rețea mai largă de transmitere a cunoștințelor și de răspândire a ideilor și practicilor inovatoare. În ultimele decenii, oamenii au început să călătorească din ce în ce mai mult pe distanțe lungi pentru a se întâlni cu alți profesioniști din domeniul lor de activitate, a lua pulsul industriei în care activează, a asculta prelegeri ale unor specialiști renumiți, pentru a rămâne la curent cu noutățile sau pentru a face schimburi de experiență. Turismul cultural este și el o realitate a zilelor noastre, fiind, totuși, ceva mai mult condiționat de veniturile celor ce îl practică, dar accesibilizarea zborurilor face posibile astfel de călătorii, al căror unic scop este participarea la evenimente culturale de anvergură.

Sub efectul pandemiei de COVID-19 ce a cuprins în „mrejele” sale fiecare colț al planetei, a fost accelerat procesul de acceptare a virtualului în activitatea noastră cea de toate zilele. O mare parte a populației a lucrat sau continuă să lucreze de acasă, rămânând permanent conectată cu restul echipei, cu utilizatorii sau clienții, prin intermediul tehnologiei. În această perioadă, mai mult ca oricând, noi toți am simțit nevoia de divertisment, de cultură, pentru a ne putea desprinde măcar puțin de la zgomotul asurzitor al știrilor catastrofale și al incertitudinii ce ne pândește la tot pasul. Așa se face că și bibliotecile, asemeni altor instituții de cultură sau educaționale (teatre, muzee), au acceptat provocarea și au îmbrățișat evenimentele online.

Sursa: <https://www.vecteezy.com/vector-art/180334-online-education-and-e-learning-illustration>

Nevoia de a ști cum au trecut ceilalți peste această perioadă, cum s-au adaptat noilor realități sau au diminuat efectele nefaste ale pandemiei a făcut ca evenimente, care în mod tradițional se întâmplau în spațiul fizic, să treacă în mediul virtual. Conferințele, care altădată adunau sute sau mii de oameni laolaltă, s-au mutat în spatiele ecranelor de calculator

sau de telefon. Până și târgurile de carte au avut ediții online, cel mai mare eveniment de acest tip al anului 2020 fiind Târgul de Carte de la Frankfurt. Toate acestea au condus la o explozie a platformelor ce asigură derularea de evenimente și întâlniri online. Zoom, Google Meet, GoTo, Webex sunt doar câteva nume care fac parte din noua noastră realitate.

Chiar și școala, fie ea primară, gimnazială, liceală sau universitară, s-a desfășurat preponderent online, iar efectele acestui fapt se vor vedea peste ani. Există copii care au făcut cunoștință cu școala în acest format. Singura lor realitate este cea a platformelor de tipul Google Classroom, Microsoft Teams, eTwinning, Adservio sau School Education Gateway. Pentru ei, conturul unei litere schițat cu stiloul pe hârtie, sub aripa ocrotitoare a unei învățătoare este practic doar o poveste, ei vor fi știind să scrie mai întâi la tastatură, lăsând caligrafia pentru mai târziu, dacă va mai fi să fie.

În acest context al contrastelor, al simțămintelor contradictorii, a bune sau mai puțin bune înțelegeri între fizic și virtual, încercăm să ne imaginăm cum va arăta realitatea vieții noastre după pandemie: ce meserii vor mai rămâne, care dintre ele vor dispărea, și ce alte noi vor apărea? Piața organizatorilor de evenimente, ca și cea a lumii culturale și educaționale, a fost și ea dată peste cap de pandemie. Unii s-au orientat rapid către virtual în încercarea de a supraviețui și, cel puțin la prima vedere, par marii câștigători ai acestei noi realități. În prezent, evenimentele virtuale se dezvoltă rapid, cresc atât în cantitate, cât și în calitate. Cu toate acestea, specialiștii vehiculează o multitudine de păreri, susținute cu diverse argumente pro și contra organizării evenimentelor în mediul virtual. Încă mai sunt multe de spus, numeroase păreri de cernut. Timpul ne va arăta ce va rămâne când se va reaşterne normalitatea peste viețile noastre. Putem doar să consemnăm ceea ce pare evident în acest moment, pentru că un lucru este clar, într-un fel sau altul, virtualul face și va face parte din viața noastră.

Sursa: <https://www.bzi.ro/audio-viata-privata-dna-intra-in-telefoane-jocuri-online-si-retele-de-socializare-449098>

Argumente pro:

- Flexibilitate - în ceea ce privește adaptabilitatea la nevoi sau durată. Un eveniment virtual poate fi cu ușurință adaptat nevoilor participanților, în termeni de nivel de interacțiune sau modalități de prezentare și poate fi extins ca durată în funcție de necesități, cu încadrarea în aceleași resurse.
- Eficientizarea costurilor - Un eveniment virtual este eficient din punctul de vedere al costurilor și

pentru organizatori, și pentru participanți. Se pot face economii la costurile aferente locurilor de desfășurare, transportului, cazării etc., bugetul mergând preponderent în direcția invitării unor experți relevanți. Costurile mici de înregistrare sau chiar participarea gratuită ajută, de asemenea, la atragerea unei audiențe extinse.

- **Prezervarea în timp** - un eveniment virtual, odată înregistrat, poate fi păstrat pe timp nelimitat în mediul virtual, atingând astfel o audiență nesperată pentru un eveniment tradițional.
- **Număr mai mare de participanți** - bariera distanței este înlăturată. Un eveniment virtual, în funcție de platforma folosită, poate fi accesat de un număr mare de participanți, din toate colțurile lumii.
- **Statistici eficiente** - evenimentele virtuale pot fi monitorizate mult mai precis, valorile diferiților indicatori putând fi măsurate în timp real, oferind posibilitatea corectării deficiențelor din mers sau folosind aceste rezultate ca reper pentru o mai bună planificare viitoare.
- **Feedback în timp real** - platformele folosite pentru organizarea evenimentelor virtuale oferă posibilitatea de a trimite sondaje imediat după eveniment sau chiar în timpul acestuia, nemaifiind necesară o conectare ulterioară.

Sursa: <https://arabiangazette.com/risks-posting-social-media-networks-20130926/>

Argumente contra:

- **Lipsa interacțiunii „față în față”** - interacțiunea socială este foarte importantă în dezvoltarea omenirii. Sistemele de videoconferință și platformele dedicate evenimentelor online nu pot suplini pe deplin interacțiunea „față în față”, nefiind un mediu propice pentru intervenția spontană și dezvoltarea de afinități ce pot duce la relații profesionale de lungă durată.
- **Diminuarea empatiei și a emoției** - distanța și ecranul acționează ca niște bariere în calea emoției. Toate acele trăiri pe care le simțim urmărind o comunicare sau un act artistic pe viu sau înregistrat într-o formă profesionistă, care să-ți permită accesul la întreg limbajul mimico-gestual al comunicatorului sau artistului sunt estomate în cazul evenimentelor transmise online prin platforme dedicate.
- **Distragerea atenției** - accesul la aceste evenimente se poate face de oriunde, inclusiv din confortul propriei case. Prin urmare, controlul organizatorilor evenimentului virtual asupra atenției publicului este redus, multe lucruri din mediul înconjurător putând distrage atenția participantului.

- **Provocările tehnologice** - evenimentele digitale își au propriile limitări, cei mai puțin inițiați în folosirea noilor tehnologii sau cei ce nu beneficiază de o conexiune bună la internet evitând astfel de participări.

Ar fi interesant de analizat cum se vad toate acestea în cifre concrete. Cu siguranță, mai avem de așteptat până vom putea face acest lucru. În așteptarea unor statistici oficiale care să facă lumină în această privință, raportându-ne strict la cea mai mare conferință din lumea bibliotecilor - Congresul Internațional IFLA, analizând cifrele disponibile pentru ediția din 2019, comparativ cu cea mai recentă ediție din 2021, organizată integral online, rezultatele nu încetează să ne uimească.

Congresul IFLA	2019	2021
Număr delegați	Peste 3300	Peste 2750
Tări reprezentate	130	125
Sesiuni deschise	250	160
Ore de înregistrări	Peste 20, disponibile după eveniment, fără costuri	Peste 90, disponibile după eveniment, la cerere, contra cost

Sursele datelor:

- <https://www.ifla.org/news/ifla-wlic-2019-a-dialogue-for-change-brings-the-transformation-of-libraries/>
- [https://mailchi.mp/ifla/wlic-2021-newsletter-5324337?e=\[UNIQID\]](https://mailchi.mp/ifla/wlic-2021-newsletter-5324337?e=[UNIQID])

Sursa: <https://www.unica.ro/advertorial/p-imaginea-ta-online-iti-afecteaza-viatacariera-vezi-ce-vedete-de-la-hollywood-au-avut-probleme-de-imagina-si-cum-au-scapat-de-ele-238419>

Surprinzător pentru unii, firesc pentru alții, în cifre absolute, atât oferta de evenimente a organizatorilor, cât și interesul participanților, au fost mai reduse pentru congresul virtual decât pentru cel tradițional. Și toate acestea, în ciuda costurilor mult mai mici pentru un participant, atât în termeni de costuri de deplasare, inexistente în cazul anului 2021, cât și în ceea ce privește taxa de participare. Desigur, înregistrările anumitor sesiuni vor rămâne disponibile pentru multă vreme, astfel numărul celor ce vor beneficia de pe urma materialelor prezentate în cadrul congresului va crește în timp, ceea ce va duce la o modificare a acestor cifre.

2020 a fost un an greu, un an al încercărilor, al experimentelor, un an care nu va fi ușor uitat. 2021, deși aparent mai puțin necruțător, n-a fost nici el deloc ușor. Încă nu putem prevedea capătul acestei pandemii și dacă, atunci

când în cele din urmă se va sfârși, deja instalați comod cu noua realitate, vom mai fi dispuși să ne întoarcem, măcar parțial, la un trai preponderent în afara spațiului virtual.

Ne dorim să ne întoarcem la normalitate, a se înțelege prin aceasta la modul obișnuit în care ne desfășurăm viața, inclusiv cea profesională și cea culturală, dar oare vom mai reveni vreodată total la formatul tradițional de desfășurare a evenimentelor? Evenimentele fizice au un șarm de neegalat, creează un tip special de relație între participanți, lucru ce nu va fi niciodată egalat de mediul virtual. Iar oamenii au nevoie de interacțiune și emoție. Pentru un eveniment cultural este vitală reîntoarcerea la acea normalitate cu care suntem obișnuiți, la a simți pe viu pulsul și energia degajate de acestea. În ceea ce privește conferințele, evenimentele educaționale sau profesionale, probabil că lucrurile vor sta ceva mai diferit. Un format hibrid, parțial tradițional, parțial virtual, va oferi o mai mare posibilitate de alegere, va crea oportunități de participare și pentru cei ce nu își permit să călătorească fizic, va diminua costurile de organizare a unui astfel de eveniment și, poate cel mai important, va crea instrumente utilizabile mult după încheierea evenimentului în sine.

Bibliografie:

1. ELCOM: 15 Essential Collaboration and Communication Platforms And Software to Use. Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.elcom.com.au/resources/blog/15-essential-communication-platforms-and-software-to-use>
2. IFLA WLIC 2019: A dialogue for change brings the transformation of libraries. Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.ifla.org/news/ifla-wlic-2019-a-dialogue-for-change-brings-the-transformation-of-libraries/>
3. IFLA WLIC 2021: Let's work together for the future. Disponibil pe Internet la adresa: [https://mailchi.mp/ifla/wlic-2021-newsletter-5324337?e=\[UNIQID\]](https://mailchi.mp/ifla/wlic-2021-newsletter-5324337?e=[UNIQID])

Sursa: <https://f-secure.ro/cum-ne-putem-proteja-viata-online/>

Sursa: <http://ioanastefanica.ro/stare-de-bine/iesiti-din-mediul-virtual-traiti-va-viata/>

La confluența dintre bibliologie, heraldică și istoria culturii: Lucrarea *Cheia înțelesului*, București, 1678¹

dr. Alexandru-Daniel PITICARI

Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj. Serviciul de Colecții Speciale și Bibliologie

email: alexandrudanielpiticari@gmail.com

Apariția în limba română a lucrării *Cheia înțelesului* este rezultatul climatului politic și cultural favorabil din Țara Românească de la finalul secolului al XVII-lea și începutul celui următor². Dominate de figurile domnilor Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu³, deceniile de la confluența secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea au fost marcate de adevărate contribuții în domenii variate ale cunoașterii, cum ar fi: literatura istorică, cea religioasă și cartografia⁴. Primul dintre cei doi principii amintiți, Șerban Cantacuzino, și-a început domnia în Țara Românească în noiembrie 1678⁵ și a sosit la București în data de 6/16 ianuarie 1679⁶. Domnul se născuse în anul 1634, fiind fiul postelnicului Constantin Cantacuzino, ce descindea din familia imperială bizantină a Cantacuzinilor, ce dăduse imperiului doi împărați: Ioan al VI-lea Cantacuzino și Matei I Cantacuzino⁷. Mama domnului era Elina, fiica domnului Țării Românești Radu Șerban⁸, aceasta având conexiuni genealogice cu cele mai ilustre familii boierești ale țării. Datorită originilor sale, educația lui Șerban Cantacuzino a fost una aleasă. Primii ani de școală i-a urmat la Școala boierească de la Târgoviște iar apoi a urmat cursurile Marii școli grecești de la Constantinopol, acolo unde Șerban l-a auzit pe neoaristotelicul Gheorghe Vlassios⁹. Reîntors în țară, viitorul domn se va implica, alături de familia sa, timp de aproape trei decenii, în viața politică a Țării Românești¹⁰. Profitând de relațiile sale cu înalții demnitari otomani, printre care s-a

numărat și marele vizir Kara Mustafa, Șerban Cantacuzino a fost numit domn al Țării Românești, în locul lui Gheorghe Duca¹¹.

Noul domn, pe lângă preocupările sale de politică internă și externă, a fost interesat deopotrivă și de aspectele ce priveau viața culturală și învățământul. În acest sens, Șerban Cantacuzino a luat măsuri ferme de reorganizare a Școlii de slavonie, ce funcționa la biserica Sfântul Gheorghe, acolo unde erau instruiți în tainele buchiilor viitorii pisari și dieci¹². Domnul a luat măsuri și în direcția înființării unei școli la Sfântul Sava, limba de predare fiind greacă¹³. Nu în ultimul rând, Șerban Cantacuzino a acordat o atenție deosebită cărților ieșite de sub teascurile mitropoliei¹⁴. În acest sens, domnul l-a sprijinit pe mitropolitul Varlaam al Ungrovlahiei („24 dec. 1672 – retras la 25 apr. 1679 – †18 nov. 1702”)¹⁵ să înființeze o tipografie a Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu ajutorul și prin intermediul relațiilor bune avute de către mitropolitul muntean cu Mitropolia ucraineană¹⁶. În acest climat politic și cultural, de sub teascurile noii tiparnițe bucureștene vor apărea o serie de cărți

Șerban Cantacuzino

Sursa: http://www.muzeulcotroceni.ro/istoric/4_personalitati_istorice/01_serban_cantacuzino_eng.html

importante pentru cultura română, printre acestea numărându-se și *Cheia înțelesului*. Această carte de predici¹⁷ a fost tradusă și tipărită în limba română după lucrarea cu același nume (în limba ucraineană *Ključŭ rozuměje*¹⁸) a arhimandritului Ioannichie Galeatovski¹⁹ (Ioannikij Haleatovskij²⁰), stareț al Mănăstirii Elețk din Cernigov²¹. Opera a fost tipărită

pentru prima dată la Lwow (Liov) în anul 1659²², fiind apoi reeditată în același oraș în anul 1665²³; ambele ediții au apărut de sub teascurile liovene în limba ucraineană²⁴. În ceea ce privește varianta tipărită la București a *Cheii înțelesului*²⁵, aceasta a fost tradusă în limba română, parțial²⁶, după a 2-a ediție, îngrijită chiar de către arhimandritul Ioannykij Haleatovskij și tipărită de către Mihail Sliocza la Lwow în anul 1665. Traducerea din limba ucraineană în limba română a fost realizată, cel mai probabil, de către un diortositor ce nu era originar din Țara Românească²⁷, lucrarea fiind tipărită „cu osârdia Prea Sfințitului chir Varlaam, Mitropolitul Ungrovlahiei”²⁸. În ceea ce privește xilografurile care împodobesc varianta românească a *Cheii înțelesului*, acestea au fost realizate de către Ivan Bakov (Ioan Bâcov)²⁹. Decorațiunile și imaginile de pe foaia de titlu a variantei în limba română³⁰ au fost preluate, fără mari modificări, după decorațiunile și imaginile regăsite pe foaia de titlu a celei de-a 2-a ediții a *Cheii înțelesului*, tipărite la Lwow în anul 1665³¹.

Cantacuzino_Coat of Arms

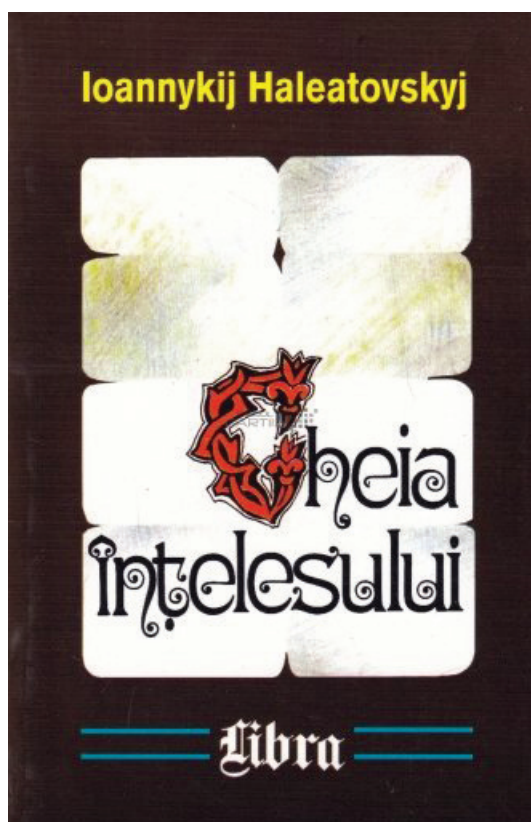
Sursa: https://www.wikiwand.com/en/Cantacuzino_family

La rândul lor, imaginile regăsite pe această pagină de titlu se inspiră din motivele decorative regăsite pe foaia de titlu a primei ediții din *Cheia înțelesului*, tipărită în anul 1659³².

Chenarul de poartă regăsit pe foaia de titlu a ediției liovene din 1659 are înfățișarea unui arc de triumf ce are reprezentate de o parte și de alta două coloane cu capiteluri, pe cilindrul cărora apar gravate două texte dispuse pe verticală³³. Pe frontonul arcului de triumf se găsesc trei reprezentări iconografice, iar dedesubt, sub cele două coloane, se găsesc încă două astfel de reprezentări³⁴. Centrul paginii de titlu este ocupat de o cheie³⁵ văzută din profil³⁶. Urechea (inelul) cheii are forma unei inimi, în interiorul căreia se gesește scris titlul lucrării. Brațul cheii este reprezentat sub forma unui cilindru de coloană, ce are reprezentate în partea dextră două trâmbițe dispuse în săritoare (în „x”), iar în partea senestră o imagine schițată a ceea ce ar putea să fie Tablele Legii³⁷.

În ceea ce privește elementele compoziționale regăsite pe foaia de titlu a ediției din anul 1665, care a servit drept model³⁸ pentru

pagina de titlu a traducerii românești a *Cheii înțelesului*, aceasta este mult mai bogat decorată față de pagina de titlu a primei ediții (din 1659). În linii mari, meșterul care a executat xilografura pentru foaia de titlu a ediției din anul 1665³⁹ a păstrat multe din elementele simbolice și de compoziție regăsite pe ediția ucraineană a *Cheii înțelesului* din anul 1659⁴⁰. Gravorul a păstrat arcul de triumf, pe care l-a redat de data aceasta cu mai multă măiestrie. Pe latura dextră a arcului se află reprezentată o harpă iar pe cea senestră un instrument de suflat (trompetă?). Segmentul din pagina de titlu care ne atrage în mod deosebit atenția este cel superior. În centru, pe bolta semicirculară a arcului de triumf este înfățișată *Pilda semănătorului*. Pentru a reprezenta grafic această scenă biblică, gravorul s-a folosit de un scut rotund cu motive exterioare de inspirație barocă. Câmpul scutului este ocupat de un personaj stând pe un ogor, semănând. Personajul este înfățișat cu tolbă la brâu și cu căciula pe cap, fiind dispus către dextera. Cantonul drept al capului⁴¹ este ocupat de trei păsări înfățișate în zbor⁴². La dreapta cartușului este reprezentat un scut baroc aplecat ușor către senestra. În câmpul său se văd reprezentate patru obiecte, care ar putea fi pietre, dispuse 2, 2. Pe cealaltă latură a arcului de triumf se află reprezentat un alt scut baroc, aplecat ușor către dextera. Câmpul scutului este încărcat cu o sabie cu garda în jos, dispusă în pal⁴³. La baza arcului de triumf, pe trepte, de o parte și de alta, sunt înfățișate două scuturi baroce ovale, care au reprezentate în câmpurile heraldice motive biblice cu valoare simbolică⁴⁴. În centrul paginii de titlu⁴⁵ este redată o cheie ce prezintă similitudini cu cheia regăsită pe prima ediție ucraineană a *Cheii înțelesului*, din anul 1659⁴⁶, titlul cărții fiind redat în interiorul urechii cheii. Între pagina de titlu a ediției

Ioannykij Haleatovsky_Cheia-intelesului

Sursa: <https://www.targulcartii.ro/ioannykij-haleatovskij/cheia-intelesului-libra-2000-1257286>

ucrainene din anul 1665 și pagina de titlu a ediției muntenești (din 1678) a *Cheii înțelesului* nu există mari diferențe grafice și de compoziție. O diferență minoră, dar semnificativă într-o oarecare măsură, ar fi că în traducerea românească a *Cheii înțelesului* au fost reprezentate, la baza urechii cheii, ale Țării Românești⁴⁷. Acvila-corb este înfățișată în semizbor, stând pe un *port-visite*, având capul conturnat către dextera și ținând în cioc o cruce latină. La dextera acvilei este reprezentat un soare iar la senestra o lună-crai nou⁴⁸.

Stema Mitropoliei Ungrovlahiei și stihurile care acompaniază însemnul armoriat sunt imprimate pe *verso*-ul paginii de titlu⁴⁹. Însemnul armoriat este identic cu cel din *Îndreptarea legii*⁵⁰, singura diferență fiind că în stema din *Cheia înțelesului* nu este reprezentat dragonul/balaurul regăsit în stema imprimată pe *Îndreptarea legii*⁵¹. Deasupra armeriilor se află următorul titlu: „Semnul⁵² carele iaste⁵³ dat de la⁵⁴ Dumnezeu⁵⁵ prea⁵⁶ Sfinților⁵⁷ MITROPOLIȚI Țării⁵⁸ Ungro⁵⁹ Vlahiei^{60, 61, 62}”.

Stihurile la stema mitropolitului au 5 versuri, având următorul conținut:

„De în patru stihii, pre om⁶³ Dumnezeu⁶⁴ l-au⁶⁵ zidit,
și patru semne⁶⁶, Arhierieilor⁶⁷ Hristos⁶⁸ au dăruit⁶⁹:
Crucea⁷⁰, cărja⁷¹, mitra, și capasul⁷² mare,
cu aceste⁷³ patru arme, să bată⁷⁴, război⁷⁵ tare:
Cu crucea⁷⁶ vrăjmașul⁷⁷ nevăzut⁷⁸ să⁷⁹ biruiască⁸⁰,
cu cărja⁸¹ oile cele⁸² sufletești să păzească⁸³:
Mitra podoabă⁸⁴ arhieriească⁸⁵ însemnează⁸⁶,
capasul⁸⁷ umbrire Duhului⁸⁸ Sfânt⁸⁹ lucrează⁹⁰:
Fiind⁹¹ și Kir⁹² Varlaam⁹³ Țării⁹⁴ Rumânești⁹⁵ păstoriu⁹⁶,
să⁹⁷ află⁹⁸ limbii sale de cuvântul⁹⁹ lui Dumnezeu¹⁰⁰
dăruitor¹⁰¹”.

Înainte de-a începe blazonarea în versuri, autorul stihurilor aduce în atenția cititorului faptul că Dumnezeu l-a creat (zidit) pe om din patru stihii. Aceste stihii erau pământul, apa, focul și aerul. Tot patru atribute, respectând numărul de elemente (stihii) primordiale, le-a acordat Dumnezeu mitropoliților din Țara Românească. Autorul stihurilor realizează în acest punct o frumoasă apropiere a planului divin de cel uman. Blazonatorul a argumentat că Dumnezeu le-a acordat patru atribute (simboluri ale puterii și păstoririi) mitropoliților Ungrovlahiei. Motivul literar al legăturii dintre planul divin și cel uman a fost probabil înserat în text pentru a se sublinia legătura directă a mitropoliților Ungrovlahiei cu Dumnezeu și a le întări prin aceasta dreptul și autoritatea de păstori sufletești¹⁰².

Atributele conferite de către divinitate mitropoliților erau: „Crucea, cărja, mitra și capasul mare”¹⁰³. Cele patru „seamne”¹⁰⁴ erau acordate de către Dumnezeu mitropoliților Ungrovlahiei ca simboluri vizibile ale autorității. Totodată, crucea, cărja, mitra și capasul reprezentau și arme spirituale, acordate mitropoliților pentru a le folosi cu iscusință în lupta nesfârșită contra forțelor răului: „cu aceste patru arme să bată războiu tare”. Oare versificatorul s-a referit la un „războiu tare” spiritual sau la unul real (fizic)? Pe baza informațiilor regăsite în stihuri și a realităților sociale, politice, economice și militare ale epocii studiate, considerăm că versificatorul a făcut aluzie la ambele tipuri de război: duhovnicesc (spiritual) și real. Aceasta în condițiile în care un segment important din a doua parte a secolului al XVII-lea este dominat, pe plan intern, de luptele acerbe dintre partidele boierești ale Cantacuzinilor și Leurdenilor pentru putere¹⁰⁵, iar pe plan extern de conflictul cu substrat geopolitic și strategic ce a opus Imperiul Otoman și

Imperiul Habsburgic. Ultimul, dorind o extindere a stăpânirii sale asupra unor teritorii aflate în acel moment sub autoritatea (din ce în ce mai șubredă și în scădere) a Sublimei Porți¹⁰⁶.

În ceea ce privește cele patru „seamne”¹⁰⁷ acordate de către Dumnezeu mitropoliților pentru a face cu acestea „războiu tare”¹⁰⁸, ele au fost incluse ca și mobile heraldice în stema ierarhilor din Țara Românească. Primul dintre „seamne” este crucea, ce le era încredințată mitropoliților de către Dumnezeu pentru a se lupta cu forțele răului și a le învinge: „Cu crucea vrăjmașul nevăzut să biruiască”¹⁰⁹. Termenul de „vrăjmașul nevăzut” face trimitere atât la persoana satanei, precum și la forțele răului în general. Termenul este unul umbrelă și larg, ce incumbă mai multe înțelesuri. Prin termenul de „vrăjmașul nevăzut” versificatorul ar fi putut face referire și la faptul că în acel moment, o serie de episcopii și mitropolii ortodoxe din Europa Centrală și de Est erau ținta prozelitismului și ofensivei catolice și protestante¹¹⁰. În ceea ce privește al doilea „seamn”¹¹¹ enumerat de către versificator – „cârja”¹¹² – aceasta nu figurează ca mobilă în scut, ci pornește din cimier, fiind ținută de către Isus Cristos, și traversează câmpul scutului. Cârja este un simbol foarte important, în condițiile în care era un semn vizibil încredințat de către divinitate mitropoliților Ungrovlahiei pentru ca „oile ceale sufletești să păzească”¹¹³. Așadar, cărja reprezenta puterea și capacitatea mitropoliților de păstori ai turmei credincioșilor lui Dumnezeu. Al treilea

Pagina de titlu a lucrării *Cheia înțelesului*, București, 1678 (după Ioannykij Haleatovskij, *Cheia înțelesului...*, BAR – Cluj, CRV, nr. 406, f. 1, ro)

Sursa: <https://tipariturromanesti.wordpress.com/2014/07/22/cheia-intelesului-bucuresti-1678/>

3. Doru Bădără, „Tiparul în slujba apărării unității de «lege» și neam. De la Șerban Cantacuzino la Antim Ivireanul” [În continuare citat ca: Doru Bădără, „Tiparul în slujba apărării...”], în Idem, *Din istoria cărții și a tiparului românesc. Studii și materiale*, Volum îngrijit de Niculae Ravici-Tătăranu, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2019, pp. 285-315 [În continuare citat ca: Doru Bădără, *Din istoria cărții...*].
4. *Ibidem*, p. 50-51.
5. Ion Ionașcu, „Domnii din Moldova și Țara Românească” [În continuare citat ca: Ion Ionașcu, „Domnii...”], în *DIR*, I, p. 492.
6. Constantin Bălan, Constantin Rezachevici, „Domni, principii și guvernatori în Țările Române” [În continuare citat ca: Constantin Bălan, Constantin Rezachevici, „Domni, principii...”], în *Istoria românilor...*, V, p. 1040; Paul Cernovodeanu, „Domnia lui Șerban Cantacuzino pe plan intern și extern” [În continuare citat ca: Paul Cernovodeanu, „Domnia lui Șerban Cantacuzino...”], în *Istoria românilor...*, V, p. 227; Stelian Brezeanu, *O istorie a Imperiului Bizantin*, București, Editura Albatros, 1981, p. 157, p. 196 [În continuare citat ca: Stelian Brezeanu, *O istorie...*].
7. Paul Cernovodeanu, „Domnia lui Șerban Cantacuzino...”, în *Istoria românilor...*, V, p. 227.
8. *Ibidem*, p. 227; Gabriel Constantin, „Orașul București în vremea lui Șerban Cantacuzino” [În continuare citat ca: Gabriel Constantin, „Orașul București...”], în *MIM*, XXVIII, 2014, pp. 206-207.
9. Paul Cernovodeanu, „Domnia lui Șerban Cantacuzino...”, în *Istoria românilor...*, V, p. 227.
10. *Ibidem*, p. 227.
11. *Ibidem*, p. 227.
12. *Ibidem*, p. 232.
13. *Ibidem*, p. 232.
14. *Ibidem*, p. 232.
15. Mircea Păcurariu, „Liste cronologice ale ierarhilor Bisericii”, în *Istoria românilor...*, V, p. 1043.
16. Constantin Bălan, „Cultura în Țara Românească și Moldova” [În continuare citat ca: Constantin Bălan, „Cultura...”], în *Istoria românilor...*, V, pp. 891-892.
17. Laura Lazăr Zăvăleanu, *vocea* „Cheia înțelesului”, în *Enciclopedia literaturii române vechi*, Eugen Simion (coord. gen.), Academia Română, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române – Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2018, p. 211 [În continuare citat ca: **ELRV**].
18. *Ibidem*, p. 211.
19. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale româno-ucrainene. Ioannichie Galeatovschi și literatura românească veche” [În continuare citat ca: Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”], în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pp. 143-232; **BRV**, I, pp. 217-222; IV, p. 2020, nr. 68.
20. Laura Lazăr Zăvăleanu, *vocea* „Cheia înțelesului”, în **ELRV**, p. 211.
21. Cernihiv (Чернігів), regiunea Cernihiv (Чернігів), Ucraina (Laura Lazăr Zăvăleanu, *vocea* „Cheia înțelesului”, în **ELRV**, p. 211; Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pp. 143-232).
22. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. II.
23. *Ibidem*, pl. III; Dan Râpă-Buicliu, *Bibliografia...*, pp. 183-184, nr. 68.
24. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pp. 167-168, p. 181, pl. II-III.

Steme regăsite pe pagina de titlu a Cheii înțelesului – detaliu (după Ioannikij Haleatovskij, Cheia înțelesului..., BAR – Cluj, CRV, nr. 406, f. I, ro) ----

25. Ioanichie Galeatovschi, arhimandritul Gernikovului, *Cheia înțelesului. Scoasă pre limbă rumânească cu osârdia Prea Sfințitului chir Varlaam, Mitropolitul Ungrovlahiei. În zilele Prea luminatului Domn Io Șerban Cantacuzino*, București, 1678, **BAR, CRV**, nr. 68 [În continuare citat ca: Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR, CRV**, nr. 68]; cf. *Ibidem*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406; Otilia Urs, *Catalogul cărții românești vechi din Biblioteca Academiei Române Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2011, p. 44 [În continuare citat ca: Otilia Urs, *Catalogul cărții românești...*].
26. Anca Elisabeta Tatay, Cornei Tatai-Baltă, *Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București (1582-1830)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, p. 17 [În continuare citat ca: Anca Elisabeta Tatay, Cornei Tatai-Baltă, *Xilogravura...*].
27. Alexandru Mareș, „Prefață”, în Ioannykij Haleatovskij, *Cheia înțelesului*, Ediție, indice de nume și glosar de Rodica Popescu, București, Editura Libra, 2000, pp. 5-8 [În continuare citat ca: Ioannykij Haleatovskij, *Cheia înțelesului...*]; Laura Lazăr Zăvăleanu, *vocea „Cheia înțelesului”*, în **ELRV**, p. 211; Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pp. 143-232.
28. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pp. 178-179.
29. Dan Râpă-Buicliu, *Bibliografia...*, p. 183; **BRV**, I, p. 217; IV, p. 2020, nr. 68; Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406; Anca Elisabeta Tatay, Cornei Tatai-Baltă, *Xilogravura...*, p. 17.
30. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, r^o, cf. *Ibidem*, **BAR, CRV**, nr. 68, f. 1, r^o.
31. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. III; Dan Râpă-Buicliu, *Bibliografia...*, pp. 183-184, nr. 68.
32. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. II.
33. *Ibidem*, pl. II.
34. *Ibidem*, pl. II.
35. Marcel Sturdza-Săucești, *Heraldica...*, p. 46.
36. Anca Elisabeta Tatay, Cornel Tatai-Baltă, *Xilogravura...*, p. 17.
37. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. II.
38. *Ibidem*, pl. III.
39. *Ibidem*, pl. III.
40. *Ibidem*, pl. II.
41. Marcel Sturdza-Săucești, *Heraldica...*, p. 37.
42. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. II, cf. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, r^o.
43. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. II, cf. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, r^o.
44. Anca Elisabeta Tatay, Cornei Tatai-Baltă, *Xilogravura...*, p. 17.
45. Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. II.
46. *Ibidem*, pl. II.
47. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, r^o; Ștefan Ciobanu, „Din legăturile culturale...”, în **AARMSL**, III, VIII, 1936-1938, pl. III; Gabriel Ștrempel, „Sprijinul acordat de Rusia tiparului românesc în secolul al XVII-lea” [În continuare citat ca: Gabriel Ștrempel, „Sprijinul acordat...”, în **SCB**, I, 1955, p.
- 34.
48. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, r^o.
49. *Ibidem*, f. 1, v^o.
50. ***Îndreptarea Legii..., **BAR – Cluj, CRV**, nr. 255, f. 3, v^o; **BRV**, I, pp. 190-203, nr. 61; Dan Cernovodeanu, Știința și arta..., pp. 73-74; Idem, *Evoluția armeriilor...*, p. 81.
51. ***Îndreptarea Legii..., **BAR – Cluj, CRV**, nr. 255, f. 3, v^o.
52. Semnul0,
53. ,ste
54. dela
55. dmnezeu.
56. prě
57. sfinților0
58. țărăi
59. ungro
60. vlahiei
61. Bucureștiul devine reședință a mitropoliților Ungrovlahiei în anul 1668, prin hrisovul din data de 6 iunie a domnului muntean Radu Leon (Ana Andreescu, *Arta cărții 1508-1700...*, p. 52).
62. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, r^o; Nicolae Edroiu, *Scrierea chirilică...*, pp. 232-233; Emil Vârtosu, „Din paleografia chirilică românească” [În continuare citat ca: Emil Vârtosu, „Din paleografia chirilică...”, în **DIR**, I, pp.286-288; **BRV**, I, pp. 217-218, nr. 68; Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p.48.
63. om0
64. dmnezeu
65. lau
66. sēmne
67. Arhierieilor0
68. hristos
69. dăruit
70. Crucě
71. cārja
72. capasul0
73. acěste
74. bată
75. război
76. crucě
77. vrājmașul0
78. ne văzut0
79. să
80. biru’scă
81. cārja
82. cěle
83. păzěscă
84. podoabă
85. arhierěscă
86. însemnăză
87. capasul0
88. duhului
89. sfință
90. lucrěză
91. Fiind0
92. kir0
93. varlaam0
94. țărăi
95. rumânești
96. păstoriu

97. să
 98. află
 99. cuvântul
 100. dmnezeu
 101. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, r^o; Nicolae Edroiu, *Scrierea chirilică...*, pp. 232-233; Emil Vârtosu, „Din paleografia chirilică românească” [În continuare citat ca: Emil Vârtosu, „Din paleografia chirilică...”, în **DIR**, I, pp.286-288; **BRV**, I, pp. 217-218, nr. 68; Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p.48.
 102. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 103. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 104. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 105. Constantin Rezachevici, „Conflictul dintre grupările Cantacuzinilor și Leurdenilor” [În continuare citat ca: Constantin Rezachevici, „Conflictul dintre...”, în *Istoria românilor...*, V, pp. 210-223.
 106. Idem, „Europa Centrală și Răsăriteană: de la Liga Creștină (1593-1606) la Liga Sfântă (1684-1699)” [În continuare citat ca: Constantin Rezachevici, „Europa Centrală și Răsăriteană...”], în *Istoria românilor...*, V, pp. 19-21.
 107. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 108. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 109. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 110. Ovidiu Ghitta, Biserica Ortodoxă din Transilvania (Secolul al XVI-lea-a doua jumătate a secolului al XVII-lea) în: *Istoria Transilvaniei (de la 1541 până la 1711)*, vol.II, ediția a 3-a; Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyary András (coord.), Academia Română, Centrul de Studii Transilvane – Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Cluj Napoca, Deva, 2016, p. 263, p. 276
 111. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 112. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 113. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 114. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 115. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 116. ***Îndreptarea Legii..., **BAR – Cluj, CRV**, nr. 255, f. 3, v^o; **BRV**, I, pp. 191-192, nr. 61; *vide* Anca Elisabeta Tatay, Cornel Tatai Baltă, *Xilogravura...*, p. 304.
 117. Radu Crețeanu, „Un egumen al Tismanei: mitropolitul

- „Ștefan al Ungrovlahiei” [În continuare citat ca: Radu Crețeanu, „Un egumen al Tismanei...”], în **MO**, 1-3, 1977, pp. 119-139. George I. Negulescu, *Ștefan I^u Mitropolitul Ungro-Vlahiei 1647-1668* [Teasă pentru licență], București 1900, *passim* [În continuare citat ca: George I. Negulescu, *Ștefan I^u...*]; Constantin Bălan, Constantin Rezachevici, „Repere cronologice”, în *Istoria românilor...*, V, p. 1035.
 118. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 119. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 120. Ioanichie Galeatovschi, *Cheia înțelesului...*, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 406, f. 1, v^o; **BRV**, I, p. 217, nr. 68, Tudor Nedelcea, *Stihuri...*, p. 48.
 121. ***Îndreptarea Legii cu Dumnezeu care are toată judecata arhierescă și împărătească a toate vinili preoțești și mirenești: Pravila a sfinților apostoli, aceale 7 săboare și toate ceale nameastice. Lângă acestea și ale sf. dascăli a lumii, Vasile Vel, Timothei, Nikita, Nicolae, theologia dumnezeștilor bogoslop, Târgoviște, 1652, **BAR – Cluj, CRV**, nr. 252, f. 1, v. [În continuare citat ca: ***Îndreptarea Legii..., **BAR – Cluj, CRV**, nr. 252]; **BRV**, I, pp. 190-203, nr. 61; Îndreptarea legii 1652, Andrei Rădulescu, Vasile Crecu, Gheorghe Cronț *et alii* (ed.), București, Editura Academiei Române, 1962, p. 10 [În continuare citat ca: *Îndreptarea...*].
 122. Dragoș Morărescu, „Un xilogravor moldo-valah: Damaschin Gherbest stemarul” [În continuare citat ca: Dragoș Morărescu, „Un xilogravor moldo-valah...”], în **Arta**, 7-8, XXIX, p. 23; Dan Râpă-Buicliu, *Bibliografia...*, p. 189, nr. 74; Anca Elisabeta Tatay, Cornel Tatai-Baltă, *Xilogravura...*, p. 22.

Béla Bartók - un erudit cercetător al folclorului universal

Raluca BUCINSCHI

Biblioteca Națională a României. Serviciul Comunicarea Colecțiilor Curente și Orientare Utilizatori.

Compartimentul Multimedia

Bdul Unirii Nr. 22, Cod 030833, Sector 3, București

Tel.: +40 21 3142434 / 1092

e-mail: raluca.bucinschi@bibnat.ro

istoria muzicii a primei jumătăți de secol XX relevă posibilitatea coexistenței paralele a mai multor orientări estetice, astfel că alături de curente muzicale ajunse la apogeu precum impresionismul, verismul sau expresionismul dodecafonic desprinse din continuitatea clasic-romantică, componistica europeană a acestei perioade amplifică procesul dezvoltării modalismului, accentuându-i sorgința folclorică arhaică.

Este momentul în care noile școli muzicale naționale prin stilurile preponderent folclorice, dar și datorită maturizării lor și a existenței personalităților de excepție, sunt capabile să realizeze sinteze între tradiția național folclorică și marea tradiție muzicală europeană. Un amestec de realism frust cu un suflu romantic imprimă un farmec aparte și explică interesul trezit de această muzică.

Personalitățile de excepție ce aparțin noilor școli naționale activează în diferite centre, unde se stabilesc definitiv sau doar temporar. Parisul, devenit iar capitala spirituală a lumii, a găzduit numeroși muzicieni veniți să se instruiască sau pentru a rămâne definitiv. Au studiat la Paris Enescu, Bartók, Kodály, de Falla, Szymanowski, Cerepnin, Gershwin, Leucon și mulți alții, iar Stravinski, Prokofiev, de Falla au activat aici temporar.

Școala maghiară va cunoaște o afirmare puternică, dominată fiind încă de spiritul unui postromantism, fără ca acesta să însemne însușirea unui limbaj puternic cromatizat și eliberarea de tirania simetriilor clasice. Principalii reprezentanți ai școlii naționale maghiare sunt Jenő Hubay (1858-1937), violonist celebru și compozitor cu succese de stimă, Ernő Dohnányi - pianist, dirijor și compozitor, care se revendică drept urmaș al lui Liszt, Zoltán Kodály și Béla Bartók, care realizează o sinteză între folclorul autentic țărănesc cu noile formulări ale limbajului muzical european, cu precădere cele aduse în circulație de impresionism și de expresionism.

Personalitatea marcantă a componisticii moderne maghiare, este **Béla Bartók** (1881-1945), născut în 1881, la Sân Nicolaul Mare în preajma Aradului, oraș transilvan înglobat pe atunci Imperiului austro-ungar. Acesta și-a trăit copilăria și adolescența în orașul natal și în alte localități mici, cu o viață muzicală modestă. În schimb, la Oradea, unde a învățat un an, și la Bratislava cinci ani, între 1894 și 1899, a găsit un climat favorabil dezvoltării sale muzicale. Trăind în ținuturi românești și slovace, ce aparțineau atunci Austro-Ungariei, acestea au contribuit la formarea „limbii muzicale materne”.

Bartók s-a individualizat, încă de la început, printr-o concepție estetică originală fiind colecționar și cercetător neobosit de folclor, dar și compozitor, profesor, pianist virtuoz, realizând astfel reîmprospătarea muzicii culte cu elemente ale muzicii țărănești, pe care creațiile ultimelor secole le-au păstrat intacte.

Contemporan cu Enescu, Stravinski, Janaček, Szymanowski, Sibelius, de Falla, Prokofiev, Șostakovici, Bartók se va dezvolta ca muzician în anii premergători Primului Război Mondial, când cultura europeană era încă în voia valului postromantic și când se încruciau variate și contradictorii înnoiri. Ca și contemporanul său mai vârstnic, Janaček, sau ca

muzicienii Enescu, Prokofiev, Szymanovski, Șostakovici, de Falla, el n-a fost copleșit de radicalele inovări sau de restituirile neoclasicismului, ci va naviga abil printre aceste poziții fructificând înnoirile, fără a renunța la ceea ce este valoros din moștenirea trecutului.

În vara lui 1904, într-o vacanță în Transilvania, ascultând o melodie populară cântată de o doică unor copii o notează, iar această întâmplare va marca începutul unei „povești de dragoste” și de succes între compozitor și muzica folclorică, a cărei autenticitate, inventivitate și puritate l-au fascinat tot restul vieții.

De atunci, împreună cu prietenul său, compozitorul Zoltán Kodály și un fonograf Edison (aparat care înregistra sunetele

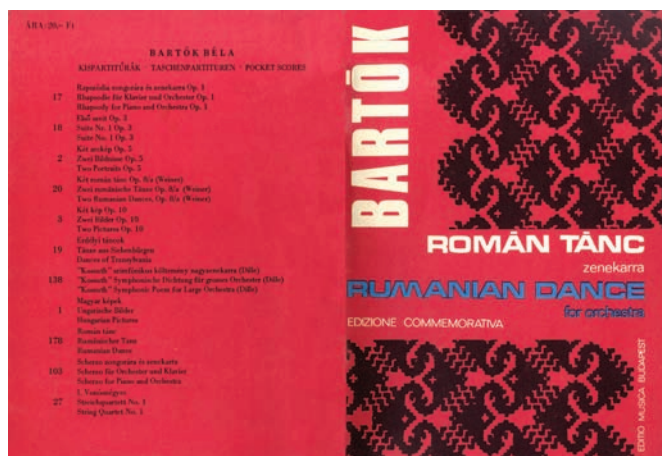

Sursa: Biblioteca Națională a României. Serviciul Comunicarea Colecțiilor Curente și Orientare Utilizatori. Compartimentul Multimedia

pe cilindri acoperiți cu ceară), începe o serie de călătorii prin Ardeal, pentru a descoperi, a înregistra și a nota muzici tradiționale țărănești, practic necunoscute până atunci. A continuat apoi în alte zone din România, Ungaria, Bulgaria, Slovacia, Turcia și chiar Maroc, devenind astfel un pionier al etnomuzicologiei (ramură a muzicologiei care cercetează culturile muzicale ale popoarelor sau culturile muzicale de tip arhaic), iar asta i-a marcat puternic propria carieră componistică. Iată ce spunea Bartók despre folclor: „Melodiile folclorice reprezintă perfecțiune artistică la cel mai înalt nivel. De fapt, ele sunt modele pentru modul în care o idee muzicală poate fi exprimată cu maximă perfecțiune în ceea ce privește concizia formei și simplitatea mijloacelor”; sau: „Muzica țărănească adevărată este cât se poate de variată și perfectă în formele ei. Puterea ei expresivă este uimitoare, și în același timp este lipsită de orice sentimentalism și ornamente superflue. Este simplă, uneori primitivă... iar un compozitor în căutare de căi noi nu poate fi ghidat de un maestru mai bun”.

Începând cu anul 1905 și până la sfârșitul vieții, va publica numeroase culegeri: **Cântece populare ardelenesti și Cântecul popular maghiar** în 1923, **Muzica populară maghiară și a popoarelor învecinate** în 1934, alături de **Culegerile românești din Bihor** (1913), **Maramureș** (1923), sau de **Colindele** din 1935. Va aduna și clasifica metodic 10.000 de cântece din Ungaria, România, Ucraina, Bulgaria, Africa de Nord - Algeria, Egipt și Anatolia.

În mare măsură, limbajul său muzical este tributar vechiului cântec popular țărănesc cu structuri arhaice și acorduri ambigue tonal (cu terță mare și mică), pe care le asimilează în **Rapsodiile pentru vioară și pian**, **Cântece pentru voce și pian**, **Imagini din Ungaria**, **Sonatina pentru pian**, **Suitele pentru orchestră**, **Dansurile românești**, **Cântece slovace**. **Miniaturile pentru vioară și pian – Șase dansuri populare românești** – sunt o capodoperă de gingășie și de prospețime, de suplețe ritmică, relevând suavitatea poeziei poporului român.

Sursa: Biblioteca Națională a României. Serviciul Comunicarea Colecțiilor Curente și Orientare Utilizatori. Compartimentul Multimedia

De Bartók se leagă și „nașterea” etnomuzicologiei în România în 1913, prin volumul intitulat **Cântece populare românești din Comitatul Bihor (Ungaria)**. Acest volum marchează apariția reală a etnomuzicologiei românești, deoarece este prima monografie de etnomuzicologie propriu-zisă, matură, scanând terenul folclorului muzical cu intensitatea și amploarea care nu vor mai fi făcute decât decenii mai târziu.

Această lucrare s-a realizat prin mijloace inedite pentru acea vreme, precum:

- o amplă campanie de teren, având caracter monografic;
- aplicarea la scară amplă a tehnicii moderne de înregistrare cu fonograful;
- încercarea efectuării și comunicării unei transcrieri muzicale foarte fidele;
- efectuarea și tipărirea unei monografii (zonale), incluzând cât mai multe piese și genuri.

În plus, studiul introductiv al volumului, explicând câteva elemente ce țin de relația text-melodie, de analiză structurală și ritm, constituie primul articol de etnomuzicologie efectivă. Iar toate acestea se vor amplifica și matura și mai mult, după zece ani, tot într-o lucrare a lui Bartók de o importanță capitală pentru etnomuzicologia românească intitulată **Monografia Maramureșului muzical**.

De remarcat, strânsa relație de colaborare pe care de-a lungul vieții, Bartók o are cu George Enescu, aceasta începând din toamna anului 1924, când cei doi au cântat împreună la București, într-un concert dedicat în întregime creației lui Bartók, organizat de Societatea Compozitorilor Români. Totodată, muzica creată de cele două genii ale muzicii contemporane este realizată prin autenticitatea elementelor folclorice și modernitatea propriului limbaj muzical.

Pentru tinerii pianiști, Béla Bartók a compus seria sa în patru volume, cuprinzând piese scurte, cu titlul **Pentru copii**, între 1908 și 1910. Această serie este alcătuită din aranjamente de cântece populare și cântece de creșă; primele două volume utilizează muzică maghiară, iar ultimele două sunt de origine slovacă. Bartók a revizuit seria în ultimii ani ai vieții sale (1943-1945). Această colecție conține zece piese ușoare din cel de-al treilea volum din **Pentru copii**, aranjat de Aladár Mózi pentru vioară și pian. Toate piesele pot fi interpretate în primele trei poziții. Textele cântecelor populare aranjate pot fi găsite la sfârșitul volumului în limba slovacă originală, împreună cu traducerile în germană și maghiară.

Începând cu al treilea deceniu, în limbajul său se ascut contrastele și se îmbogățește paleta timbrală. Totodată, se depărtează de armonia tradițională prin lărgirea sferei gravitaționale tonale, stabilind un nou criteriu de înrudire a tonalităților prin sistemul axelor. În anii 1921-1922 scrie cele două **Sonate pentru vioară și pian**, iar peste un an **Suita de dansuri pentru orchestră** pentru aniversarea a 500 de ani de existență a orașului Budapesta.

În deceniul al patrulea, Bartók contopește într-un limbaj propriu căutările anterioare, scriind creații de mare anvergură: **Cantata profană** (1930) pe textul baladei românești **Cei șapte feciori preschimbați în cerbi năzdrăvani**, **Divertismentul pentru orchestră de coarde** (1931), în care găsim ritmul horei noastre și al ceardașului, al doilea **Concert pentru pian și orchestră** (1931) cu acorduri ciorchine, apropiate de clustere, și cu întregul total cromatic, al cincilea **Cvartet de coarde** (1931), **Muzica pentru instrumente de coarde, celestă și percuție** (1936), **Sonata pentru două pianuri și percuție** (1937), construită pe baza secțiunii de aur, cu scriitura pianistică în continuă devenire, și **Concertul pentru vioară și orchestră** (1939). Toate prezintă o muzică originală cu sonorități aspre, cu numeroase cromatisme și ritmuri asimetrice. El lărgeste tonalitatea, făcând să dispară granița dintre major și minor. Socotind ca unitate semitonul, principiul șirului lui Fibonacci îl aplică structurilor intervalice, acordice și metrice, grupând segmentele după succesiunea proprie acestui șir.

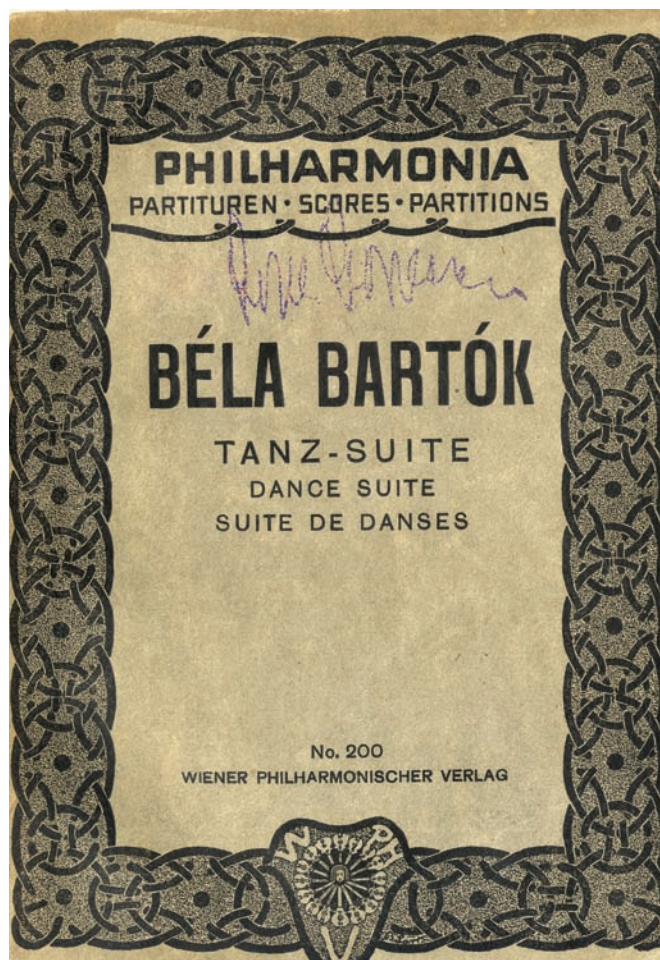
Sursa: Biblioteca Națională a României. Serviciul Comunicarea
Colecțiilor Curente și Orientare Utilizatori.
Compartimentul Multimedia

Ultimii ani ai lui Bartók au fost întunecați de grele încercări. Cotropirea Austriei de către germanii hitleriști i-a făcut greu traiul în Ungaria. Izbucnind al Doilea Război Mondial, el a luat dureroasa hotărâre de a se expatria, plecând în America, unde Universitatea Columbia din New York, în 1940, i-a conferit titlul de *Doctor honoris causa*. Deși s-a bucurat de renumele unui mare muzician, nici concertele date, nici activitatea de folclorist nu i-au adus veniturile necesare unui trai decent. În acești ani de cumpănă, el compune lucrări în care frământarea sa sufletească este surprinsă prin ascuțite contraste tensionale, îmbinând tehnica savantă cu savoarea folclorică.

La comanda dirijorului Serge Kussevitzy scrie **Concertul pentru orchestră**, o lucrare care include și ritmul unor jocuri ardeleni, iar pentru Yehudi Menuhin compune **Sonata pentru violino solo**.

După terminarea celui de Al Doilea Război Mondial, el nu și-a putut împlini dorința de a-și revedea patria eliberată, dându-și sfârșitul răpus de leucemie pe un pat modest de spital din New York, unde fusese internat în contul unei case de ajutor a muzicienilor.

Prin muzica sa, Bartók a fost într-un fel „genul ideal” de patriot: a iubit Ungaria cu pasiune și i-a valorificat tradițiile muzicale, dar s-a inspirat și din tradițiile muzicale ale altor țări, studiindu-le și promovându-le, ceea ce a dus la crearea unor lucrări de o impresionantă varietate și frumusețe. Cu ocazia împlinirii a 140 de ani de la nașterea compozitorului **Béla Bartók**, Biblioteca Națională a României a organizat în

Sursa: Biblioteca Națională a României. Serviciul Comunicarea
Colecțiilor Curente și Orientare Utilizatori.
Compartimentul Multimedia

perioada 7 iulie-15 septembrie 2021 expoziția **Béla Bartók - un erudit cercetător al folclorului universal**, în care au fost expuse partituri, CD-uri, DVD-uri și LP-uri din colecțiile de muzică ale bibliotecii.

Ediția Completă Bartók este alcătuită din 22 de discuri de vinil, editate de Compania Hungaroton, obținând cu această ediție *Grand Prix du Disque*. Pe plicul fiecărui disc se găsesc o imagine a compozitorului la vârste diferite, dar și adevărate studii muzicologice realizate de profesori sau muzicologi maghiari. Tot pe vinil există înregistrarea **Divertismentului pentru orchestră de coarde**, în interpretarea RIAS Symphonie-Orchester Berlin, avându-l la pupitrul dirijoral pe Ferenc Fricsay.

Din înregistrările sonore pe CD-uri se remarcă **Bartók plays Bartók** (constituind o parte din fundalul sonor al filmului de prezentare), **Concertul No 3 pentru pian în interpretarea lui Dinu Lipatti** sau pianistul Maurizio Pollini, interpretând primele două concerte pentru pian, acompaniat de Chicago Symphony Orchestra și dirijate de Claudio Abbado. Opera **Castelul lui Barbă-Albastră** există atât în variantă sonoră cât și în variantă video, cu distribuții speciale precum: Jessye Norman, Sylvia Sass, László Polgár dar și cu dirijorii Pierre Boulez sau Sir Georg Solti.

Colecția de partituri Bartók este la fel de valoroasă ca și înregistrările audio-video. Partitura generală a celor **Două imagini pentru orchestră, Op. 10** conține dedicația autografa **À M. D. G. Kiriac**, l'auteur, datată 31 martie 1913. Două

Un exemplar rar din lucrarea “Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff” în colecțiile Filialei de Litere a Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”¹

dr. Andreea BADEA

Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București. Biroul Bibliofilie. Manuscrise
e-mail: andreea.badea@bcub.ro

Opera care poartă semnătura rusului Anatole Nicolaevici Demidov, “*Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff par Mm. De Sainson, Le Play, Huot, de Nordmann, Rousseau et du Ponceau dédié à Sa Majesté Nicolas Premier Empereur de toutes les Russies. Dessiné d’après nature et lithographié par Raffet*”, Paris: publié par Gihaut Frères, [1849], cuprinzând impresiile călătoriei realizate în anul 1837, al cărei traseu este anunțat pe larg în titlu, continuă, în virtutea criteriilor bibliofile, justificate de marea valoare artistică și documentară, să fie un subiect de actualitate în rândul cercetătorilor.

În rafturile Bibliotecii Facultății de Litere, - posesoare a unei colecții istorice ale cărei origini se află în nucleul constituit de Ioan Bogdan ca bibliotecă a Catedrei de limbi slave, colecție îmbogățită ulterior permanent prin donațiile unor personalități culturale de talia unui Ioan Bianu, Charles Drouhet, Titu Maiorescu, Nicolae Georgescu-Tistu, Ovid Densusianu, Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan, Nae Ionescu, și lista ar putea continua -, ne-a atras atenția un exemplar al acestei opere în format mare, în folio, în stare foarte bună de conservare, provenind, conform notiței din topograf², dintr-o donație a statului făcută în 1848 Bibliotecii Facultății de Litere. Aceasta devenea atunci filială a Bibliotecii Centrale a Universității „C.I. Parhon”, azi Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”. Se împlineau 8 ani de la moartea filosofului și profesorului Nae Ionescu.

Personalitatea prințului de San Donato, Anatole-Nicolaevici Demidov, inițiatorul expediției științifice finalizate cu editarea acestei ample opere, dar și cea a artistului Denis August Marie Raffet, cel care semnează litografiile, valoarea documentară și artistică a lucrărilor lor, au reprezentat de-a lungul timpului o constantă a interesului manifestat de istorici și critici de artă. În plus, colaborarea dintre cei doi, începută chiar în anul 1837 cu această călătorie și continuată până la moartea lui Raffet, a determinat firesc, o complementaritate a informațiilor transmise de biografiile lor.

Un reper în sistematizarea datelor despre viața și opera lui August Raffet l-a reprezentat, pentru studiul de față, biografia apărută la puțin timp după moartea acestuia, în 1861, semnată de către August Bry, apropiat al lui August Raffet și *imprimeur* al litografiilor cuprinse în ediția la care ne vom referi în continuare³.

Apărută la doar doi ani după moartea artistului, rămâne de referință lucrarea lui Hector Giacomelli, *Raffet, son oeuvre lithographique et ses eaux fortes suivies de la biographie complète des ouvrages illustrés des vignettes d’après ses dessins: orné d’eaux fortes inédites par Raffet et son portrait par M. J. Braquemond*, Paris, Bureaux de la gazette des Beaux-Arts, MDCCCLXII [1862]⁴.

Informații consistente oferă și Armand Dayot în studiul introductiv care precede albumul, *Raffet et son oeuvre: 100 compositions lithographiques peintures a l’huile, aquarelles, sépias et dessins inédits*, Paris, Ancienne Maison Quantin, [ca.18?]. Am adăugat listei și documentata biografie dedicată lui Raffet de către Pierre Ladoué, *Un peintre de l’Europe française Raffet*, Paris, 1946.

Diversitatea informațiilor și frumusețea imaginilor oferite de acești călători străini în Principatele Române la început de secol XIX nu putea rămâne fără ecou în studiile românești.

Unele dintre primele referiri la călătoria și opera lui Anatole Demidov au fost făcute de către Marie Bengesco în articolul *Étude sur Raffet* din lucrarea *Mélanges sur l’art français: Raffet, La tour, Carpeaux, Gustave Moreau, Rançon: le mobilier français du Ve siècle à la fin du XVIIIe siècle*, Paris, Dorbon-Ainé, [1913], considerându-l un *mecena* în adevăratul sens al cuvântului⁵, pentru inițiativa sa de a fi cooptat un artist de talia lui Raffet în realizarea artistică a proiectului său care viza consemnarea impresiilor de călătorie într-o amplă lucrare.

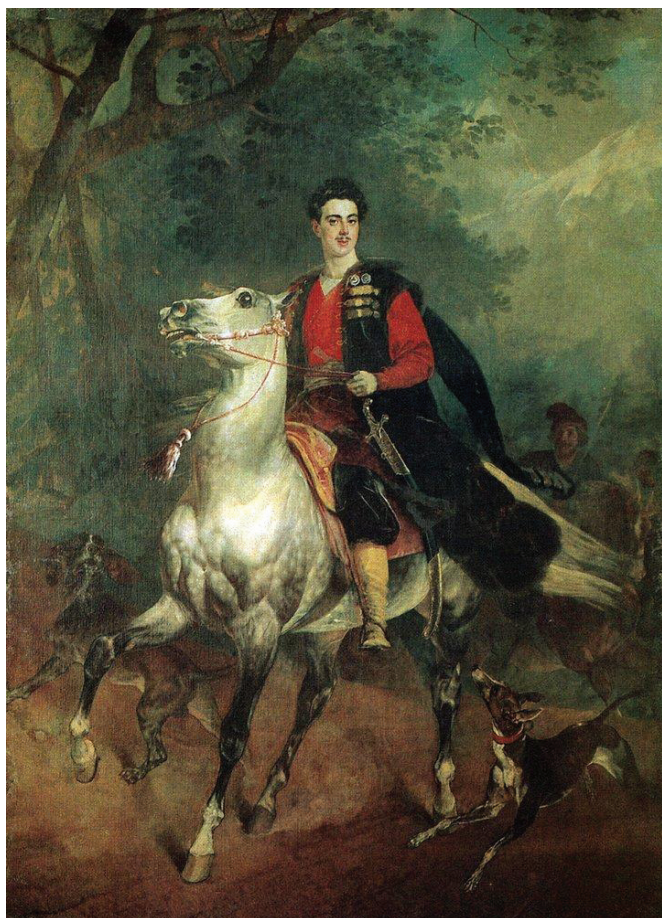
Îi datorăm lui Vasile Ghibaldan inițiativa traducerii acelor capitolele cuprinse în prima ediție a operei, cea atribuită lui *Ernest Bourdin et Compagne*, Paris, 1840-1842, *O călătorie în Principatele Române: din o călătorie în Rusia de Miazăzi și Crimeea prin Ungaria, Valahia și Moldova*, București: Alcalay & Co., [1916].

Sursă: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15557310>

George Oprescu relua subiectul în 1926 în studiul *Auguste Raffet (1896-1860) din lucrarea Țările Române văzute de artiștii francezi (sec. XVIII și XIX)*⁶. După o prezentare generală, Vicențiu Bugariu în articolul *Călătoria lui Demidoff prin Banat* în *Analele Banatului*⁷, alături de traducerea câtorva fragmente referitoare la zona Banatului din prima ediție a operei aduce o serie de completări prin intermediul comentariilor făcute litografiilor din *Albumul* editat de Frații Gihaut, de unde tragem concluzia că se afla în posesia unui exemplar al acestui *Album*, editat de Gihaut Frères.

Pomind de la identificarea în colecția „G. Sion” a unui exemplar al *Albumului* editat de Frații Gihaut în 1849, Vilhelm Beneș face, la rândul său, ample considerații referitoare la această ediție într-un articol publicat în *Gazeta ilustrată* din anul 1934 și retipărit ulterior într-o *culegere de extrase din acest periodic cu titlul Bouquet, Raffet și Lancelot: cu 56 reproduceri: desene privitoare la Principatele Române din «Colecția G. Sion» Biblioteca Universității «Regele Ferdinand I» Cluj*⁸.

Sursa: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=492380>

Anatole Nicolaevici Demidov, (1813-1870), inițiatorul expediției, autorul cărții și comanditarul desenelor executate de Auguste Raffet, a fost fiul lui Nicolas Nikititchi Demidov (1773-1828) - consilier privat al împăratului, pasionat de artă, istorie naturală și călătorii - și al baroanei Elisabeta Stroganov (1779-1818). Crescut în Franța, a dezvoltat o adevărată pasiune pentru Napoleon Bonaparte, pentru viața occidentală, artă și pentru călătoriile științifice, niciodată întreprinse doar pentru simplul motiv de delectare, în Rusia meridională, în insula Sf. Elena sau în Spania. A moștenit nu doar pasiunea pentru artă și călătorii de la tatăl său posesor, de altfel, al

unei renumite colecții de tablouri, ci și o avere considerabilă, lăsată de străbunicul, Nikita Demidov (1656-1725), la origine fierar în Toula, dar care a înființat în 1699, la Nevyansk, prima turnătorie din Rusia și s-a îmbogățit în urma exploatarea zăcămintului din munții Urali și Siberia, fiind, în cele din urmă, în anul 1720, înnobilit de țarul Petru cel Mare.

Cumpărând domeniul San-Donato de lângă Florența, Anatole Nicolaevici Demidov primește titlul de prinț de San-Donato de la Marele Duce de Toscana, Leopold al II-lea. În 1840, prin mijlocirea prietenului său, scriitorul francez Jules Janin (1804-1874), se căsătorește cu Mathilda (1820-1904), fiica lui Jérôme Bonaparte și a Catherinei de Württemberg, mariaj care se încheie după doar șase ani, în favoarea Mathildei - care obține o substanțială pensie anuală viageră (200.000 franci de aur)⁹.

Și-a continuat activitatea de mecenat și acțiuni filantropice permanent, fondând în Petersburg o școală pentru educarea tinerelor sărace, un spital, oferind anual Academiei de Științe din St. Petersburg suma de 5000 de ruble, sumă care urma să constituie premiul pentru cea mai bună operă literară a unui autor rus¹⁰. La doar 24 de ani are ideea întreprinderii unei călătorii în Rusia meridională pentru, mărturisește în prefață, a face cunoscut Occidentului potențialul economic al acestor teritorii. A plecat însoțit de o suită impresionantă, de 22 de membri, specialiști în diferite domenii aceștia fiind, cu excepția naturalistului Alexandre von Nordmann, toți francezi.

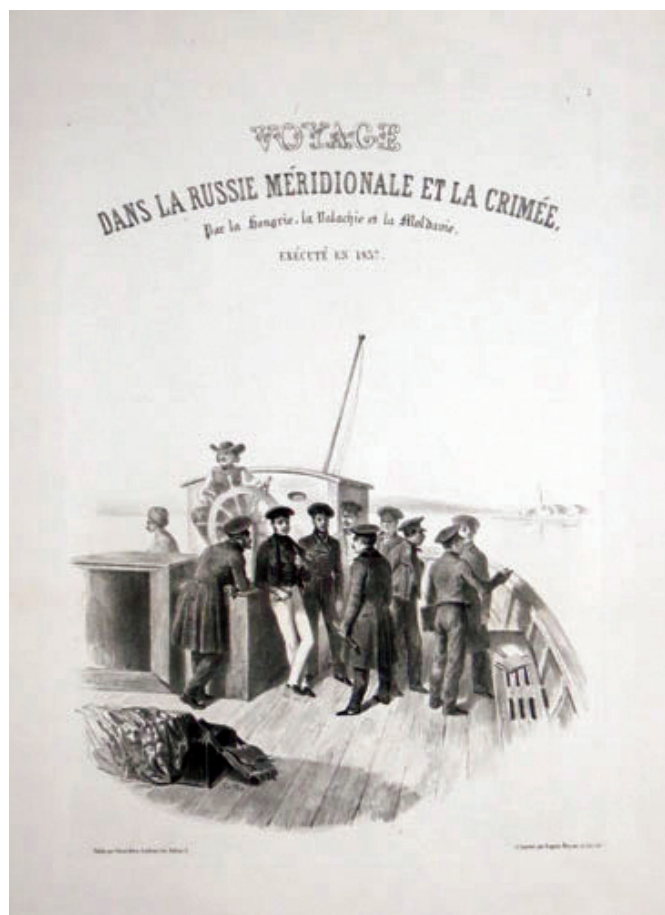
Pictor și litograf francez (1804-1860), crescut doar de mamă după uciderea tatălui său, Denis August Marie Raffet a lucrat inițial ca strungar. Pasiunea pentru desen, ambiția, capacitatea imensă de muncă l-au adus mai aproape de succes. După o ucenicie de cinci ani în atelierul desenatorului și litografului Nicolas Charlet, timp în care urmează și cursurile L'École des Beaux Arts, după o perioadă de perfecționare ca angajat în atelierul pictorului Gros, ajungând la maturitatea artei sale, se dedică exclusiv litografiei, domeniu în care va excela.

L-a întâlnit pe Anatole Demidov exact în anul în care acesta proiecta expediția științifică în Crimeea și care, la recomandarea unui alt artist, prieten comun și membru în suita prințului de San Donato, Louis-Auguste de Sainson, l-a invitat să i se alăture în calitate de desenator. A fost începutul unei amicitii și colaborări de o viață, până la moartea artistului, în 1860, August Raffet fiind o prezență constantă în expedițiile ulterioare organizate de prințul Anatole Demidov, precum cea de pe țărmul Spaniei sau călătoria la Waterloo, sau pur și simplu ca oaspete la vila acestuia din San-Donato, în 1848.

În încercarea de a stabili ediția din care face parte exemplarul operei semnate de Anatole Demidov, aflată în colecția Filialei de Litere, a fost necesară o cercetare a istoricului aparițiilor acestei ample lucrări. Conform indicațiilor bibliografice¹¹, prima ediție a lucrării a apărut între 1840-1842 la Paris, la casa editorială de pe Rue du Seine-Saint-Germain, 16, *Ernest Bourdin et Compagnie* și cuprindea 4 volume în format mic, *in-octavo*, un atlas de istorie naturală cu 95 de planșe color și un album în 16 caiete tipografice, în format mare, *in-folio*. Ch. Brunet detaliază, menționând că¹², primul dintre volume, având, așa cum este anunțat încă din titlu, 64 de desene semnate de Raffet, cuprinde istoria călătoriei. Conținutul celorlalte trei a fost gândit ca unul dedicat informațiilor de natură științifică, legate de aspecte ce țin de geologie, mineralogie, botanică și zoologie, iar albumul a fost reimprimat ulterior în 1849 de casa editorială Gihaut Frères și de Bourdin în 1856, păstrându-se formatul in-folio, conținând, conform indicațiilor bibliografice, 64 de planșe cu explicații și nu mai puțin de 100 de litografii semnate de August Raffet.

Cea de-a doua ediție a lucrării apărea tot la Paris, în 1854 și se datora tot casei de editură *Ernest Bourdin*. Prestigiul de care s-a bucurat această amplă lucrare a determinat seria traducerilor: italiană, Torino, 1841; germană, Breslau, 1854; engleză, Londra 1853; poloneză, Varșovia, 1845; rusă, Moscova, 1853; spaniolă, Barcelona, 1855.

Exemplarul pe care-l vom analiza din punct de vedere bibliologic, identificând caracteristicile care-l încadrează în categoria bibliofilie, este unul dintre acele albume, cuprinzând 64 de pagini de text și 100 litografii ale lui Raffet, reimprimat în 1849 la casa de editură Gihaut Frères. În urma interogării cataloagelor online ale bibliotecilor naționale, ale caselor de licitații sau a bazei de date dedicate *Inventarului patrimoniului cultural mobil clasat*, suprapunând informații preluate din articolele mai recente dedicate subiectului, cercetare având ca scop reperarea în spațiul românesc a exemplarelor din albumul editat în 1849 de Frații Gihaut "*Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff par Mm. De Sainson, Le Play, Huot, de Nordmann, Rousseau et du Ponceau dédié à Sa Majesté Nicolas Premier Empereur de toutes les Russies. Dessiné d'après nature et lithographié par Raffet*", au fost identificate mai multe exemplare ale primei ediții¹³, și doar câteva ale acestui album in folio, din 1849.

Sursa: https://www.grosvenorprints.com/stock_detail.php?ref=48196

Din descrierea făcută în catalogul online al Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași, tragem concluzia că în această colecție, la cota A. VI-424 există un album, dar aparține ediției *Ernest Bourdin et Compagne*,

Paris, 1840-1842¹⁴. Un exemplar din albumul reimprimat în 1849 de Gihaut Frères, aflăm din informațiile furnizate de autor, văzuse și descrisese Vilhelm Beneș în colecția *G. Sion*, aflată azi la Cluj¹⁵. De asemenea Vicențiu Bugariu oferă, în studiul său mai sus pomenit și el traducerea câtorva planșe referitoare la zona Banatului. Câteva litografii semnate de August Raffet au fost clasate în *Patrimoniul Cultural Național Mobil*, categoria Fond¹⁶. Alte câteva se găsesc în colecții speciale sau anticariate.

Recent, istoricul Cornel-Constantin Ilie¹⁷ semnala existența unui exemplar din această ediție, incomplet însă, în colecțiile Muzeului Național de Istorie a României.

Un alt exemplar, vândut la casa de licitații *Historic*, în cadrul sesiunii din 10 iulie 2019, cu titlul *Istoria românilor-Mari istorici și operele lor*, Licitația 02, lot 189, a intrat într-o colecție particulară. Prezența unui ex-libris al doctorului și bibliofilului Ion Cantacuzino (1863-1934) indică faptul că exemplarul provenea din colecția acestuia. Din datele ulterioare referitoare la circulația cărții s-a constatat că fusese cumpărat în 1958 dintr-un anticariat bucureștean, cu 1000 de lei, preț considerabil pentru acea perioadă¹⁸.

Hector Giacomelli oferă informații legate de cele trei tiraje ale acestei ediții, de interes în cercetarea noastră fiind primul, din care, după analiza datelor tehnice înscrise în subsolul litografiilor albumului, un *in folio* cu 16 caiete tipografice, cu dimensiuni de 55 X 34 cm., am ajuns la concluzia că face parte și exemplarul Filialei de Litere. Conform lui Giacomelli, pentru primul tiraj s-a folosit hârtie de China, *colombier*, iar litografiile au inscripționate următoarele date tehnice: **I.** litografiile de la numărul 1 la 54 au înscris în stânga jos *Imprimeur August Bry, rue Favart, 5*; **II.** litografiile de la 55 la 69 au aceeași indicație, diferă însă adresa, *rue du Rac, 184*; **III** litografiile de la 70 la 100 au următoarea mențiune: *Auguste Bry¹⁹, Grande Médaille d'or de S. M. l'Empereur de Russie²⁰*. În interior, litografiile dispuse fie sub formă de portret, fie sub formă de vedere, au dimensiuni variate, cuprinse între 34 și 29 cm. înălțime și 19 și 22 cm. lățime având ca reper paspartu-ul, imaginile în sine având dimensiuni cuprinse între 27 și 32 înălțime și 17,5 și 18 lățime. Planșele sunt datate 1838-1848. Exemplarul este în stare bună de conservare, are legătura jumătate piele și hârtie marmorată. În interior, filele prezintă frecvent pete de foxing.

Din nota introductivă semnată de Anatole Demidov în 1848, la San Donato înțelegem că expediția științifică era structurată în 3 etape:

- grupul condus de inginerul Paul Kolounoff, care traversase întreg imperiul cu materialele necesare pentru a explora zăcămintele descoperite de curând în zona cazacilor de pe Don;
- grupul, alcătuit din inginerii Léon Lalanne și Henri Malinvaud, condus de către inginerul Frédéric Leplay, care a intrat prin Galiția, îndreptându-se către bazinul râului Don;
- grupul cu rol de a aduna informații despre arta, istoria naturală sau pur și simplu informații generale despre ținuturile străbătute din care fac parte: prințul Demidov, artistul Louis-Auguste de Sainson²¹, Adolphe du Ponceau, medicul Joseph-Henri Lèveillé²², biologul Alexandre von Nordmann²³, litograful Auguste Raffet, naturalistul Amedée Huot²⁴.

Scopul unei expediții de asemenea amploare, care a presupus costuri considerabile și participarea unui număr impresionant de specialiști din diverse domenii, nu putea fi

doar unul banal, de delectare. Adunarea impresiilor acestei călătorii într-o lucrare bine documentată era, considera Anatol Demidov, și o oportunitate, de a face cunoscute Occidentului realități din această parte a lumii. Subliminal, se adăuga și un scop personal, acela ca prin această operă pe care i-o dedică, să recupereze ceva din bunăvoința Împăratului Nicolae I, care nu era străin de simpatia lui pentru Napoleon Bonaparte.

Etapile expediției sunt anunțate în album de litografiile frontispiciu: *Frontispice*, (pl. 1) *Hongrie*, (7 planșe, pl. 2-8), *Valachie*, (11 planșe, pl. 9-11), *Moldavie*, (5 planșe, p. 20-24), *Russie Méridionale*, (6 planșe, pl. 25-30), *Crimée 1er partie*, (24 planșe, pl. 31-54) *Camp de Vosnessensk*, (14 planșe, pl. 55-68), *Crimée 2^{em}e Partie*, (12 planșe, pl. 69-80), *Turquie* (7 planșe, p. 81-87), *Portaits des membres de l'expédition scientifique* (13 planșe, pl. 88-100).

Aflăm din nota care însoțește planșa frontispiciu că membrii expediției s-au îmbarcat la 5 iulie 1837 la Pesta pe vaporul *François Ier* cu destinația Drencova. Cu bărcile ajung în data de 8 iulie la Orșova unde sunt nevoiți să rămână o noapte, urmând ca de la Schela Cladovei, (azi Turnu-Severin) să se îmbarce pe un vapor cu aburi, *Argo*. Până la plecarea vaporului vizitează Cerneții (azi Mehedinți), aflat la 8 kilometri de Schela Cladovei. Fiind zi de duminică, atmosfera de sărbătoare este marcată de dansul valah, leit-motiv în descrierea Valahiei, care-i impresionează, fiind evidentă peste tot prezența elementelor orientale (pl. 10).

Îmbarcați pe *Argos* trec pe lângă Vidin, Șiștov, Rusciuc și poposesc, într-un final, la Giurgiu. De aici, din lipsa mijloacelor suficiente de transport, doar o parte din membrii expediției pleacă în aceeași zi spre București, ceilalți, nevoiți să rămână, au ocazia de a participa la bălciul *Sfântului Petru*, (pl. 12), moment oportun pentru o serie de alte considerații legate de portul, meseriile localnicilor, și, din nou, de muzica și dansul acestora.

Reuniți la București în 13 iulie, vizitează Muzeul de istorie naturală și biblioteca - număra atunci o colecție de 7.000 de volume, spitalul militar condus de doctorul Mayer, spitalul Pantelimon. Sunt impresionați de primirea făcută de Principele Alexandru II Ghica, îi cunoaște pe frații acestuia, Mihail Ghica, aflat în fruntea Ministerului de Interne și Constantin Ghica, comandant al armatei valahe. Invitația de a participa, în data de 15 iulie, la o ședință a Adunării Obștești în care se făceau niște modificări ale Regulamentului Organic, lasă loc, în cadrul expunerii, unor considerații interesante privind locul de desfășurare a acestei Adunări. Sunt impresionați de imaginea cosmopolită a participanților, pe de o parte bătrânii boieri conservatori care păstrează pe cap kalpakul și întreg portul tradițional oriental, pe de alta, militarii cu uniformă de tip rusesc, simbol al tranziției către o nouă societate (pl. 15). Litografia cu imaginea Bisericii Sf. Gheorghe-Nou, precum și explicația ce o însoțește nu pot să nu impresioneze pe cercetătorul de azi, prin fidelitatea detaliilor: coloanele pridvorului în stil neogrecesc, legate de brăul brodat și crucea greacă sunt detalii conservate fidel până astăzi (pl. 14).

Au ocazia de a vedea un exercițiu demonstrație al armatei conduse de Constantin Ghica, două spectacole de teatru și, invitați la reședința domnitorului, Alexandru Ghica, la Scuffa, a doua zi, unde asistă din nou la deja familiarul dansul valah,

Hora românească și pe care, cum este indicat în volumul 1 al primei ediții, îl vor transpune ulterior într-o partitură pentru pian, *Marche Valaque*.

Părăsesc Bucureștiul în data de 17 iulie. Detaliile istorice, politice, etnografice, geografice, demografice, statistice, cu care este presărat textul, sunt permanent și armonios susținute de litografiile lui Auguste Raffet.

Călătorii urmează traseul prin Buzău, traversează râul omonim, sunt surprinși de furtună și, neputând trece râul Râmnic, petrec o noapte într-un adăpost sărăcăcios, ajungând la Râmnic în data de 18 iulie, unde au fost găzduiți în casa în stil italian a boierului Niculescu. După Focșani, reprezentând hotarul cu Moldova, și unde au fost întâmpinați de președintele districtului, Gheorghe Razu, ajung prin Bârlad la Iași, în 20 iulie. Cazați la Hotel St. Petersburg, hotel cu imagine somptuoasă în exterior, dar sărăcăcios mobilat, de pe terasa acestuia Raffet surprinde panorama orașului dominat de imaginea bisercii *Trei Ierarhi*, (pl. 24), fondată de Vasile Lupu în 1622, unde oaspeții găsesc frumoasele țesături în mătase și catifea realizate de doamna Teodosia, redând portretele de familie, (mai puțin portretul domnului, furat cu 20 de ani în urmă). Tot aici află istoria moaștelor Sfintei Parascheva, aduse în acest locaș de către chiar întemeietorul ei.

După întâlnirea cu domnitorul Moldovei, Mihail Sturdza²⁵, în 20 iulie, părăsesc Iașiul, nu fără a aduna o serie de informații etnografice, administrative, culturale. Este consemnat faptul că Adunarea Obștească avea același număr de membri ca în Țara Românească, 16 boieri de diferite trepte și 13 deputați din diferite districte, la care se adaugă Mitropolitul și cei doi episcopi de Râmnic și Huși, că aceștia erau aleși la 5 ani și că, de obicei, Adunarea se întrunea pe 1 decembrie pentru socoteli legate de visterie²⁶. Cititorul e informat că Iașiul era împărțit în 13 districte, avea 3 tipografii cu 11 prese²⁷. Textul abundă în detalii statistice.

După o carantină de patru zile în vama Sculeni unde ajunseseră în 24 iulie, sunt impresionați de arhitectura echilibrată a orașului Chișinău (Kicheneff) unde au poposit în 4 august, oraș populat, cu străzi largi și case cu acoperișuri viu colorate după moda rusească. Ajunși în Crimeea, la Bahcisarai (Baghtchek-Sarai), în 15 august, vizitează palatul hanilor, reședința hanilor tătari din Hanatul Crimeii, iar imaginea vestitei Fântâni a Mariei, redată în album de Auguste Raffet, prilejuiește rememorarea legendei conform căreia fântâna fi fost ridicată de hanul Kirim-Gherai în amintirea iubirii sale pentru Maria Potoka, creștină de origine poloneză, închisă în haremul său, tristă poveste de dragoste, care a inspirat lirica rusă²⁸ (pl. 31).

După o vizită și la o baie tătărească, (pl. 40), prilej de alte considerații legate de obiceiurile locului, în 22 august ajung la Sevastopol (pl. 48), străbat bogata vale Baïdar, Castropulo, iar în 30 august se află la Dérékouï, lângă Yalta. În apropiere de Odessa, la nordul acesteia, pe câmpul Vosnessensk, participă la o paradă militară desfășurată în prezența Împăratului Tuturor Rusiilor, Nicolae Ier, pe 9 septembrie (pl. 56). În data de 1 octombrie se află la Pérékop, revin în 26 octombrie la Dérékouï. De acolo pornesc către Constantinopol unde ajung în 7 noiembrie și, în final, la Smyrna, în data de 10 noiembrie, ultima destinație indicată în album.

Albumul se încheie cu alte 13 planșe litografiate de August Raffet, fără a mai fi însoțite de explicații, însă de mare importanță pentru satisfacerea curiozității cititorului de mai târziu, fiind surprinse, cu detalii care fac trimitere la preocupările științifice, portretele participanților la expediția din 1837: prințul Anatole

Nicolaevici Demidov, Frédéric Leplay, Auguste de Sainson, Alexandre Nordmann, Amedée Huot, August Raffet, Joseph-Henri Léveillé, Adolphe du Ponceau, Louis Rousseau, inginerii Paul Kolounoff, Henri Malinvaud și Léon Lalanne.

Planșa 15 [imagine de tip vedere]: *Assemblée Général des boyards. Bucharest (Valachie) 15 Juillet 1837*. Din textul care însoțește imaginea aflăm că Adunarea obștească, cu cei 43 de membri ai ei, boieri

și militari, se ținea într-una din clădirile modeste ale Mitropoliei. Sunt surprinși de Raffet într-o ședință în care se discutau și votau câteva modificări la recentul Regulament Organic. În fundal, președintele de drept al adunării, Mitropolitul, așezat la o masă pe care se află două urne. În sală se află o mulțime cosmopolită, boieri îmbrăcați după moda orientală, cu calpac, și militari. În dreapta jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry, rue Favart, 8*; semnătură *Raffet, 1839*.

Planșa 18 [imagine de tip vedere]: *Ronde valaque exécutée par des tsiganes et dansée par Musiciens du 2e Régiment]t chez Prince Ghika, Ghospodar de Valachie. Bucharest 16*

Juillet 1837. În fundal, imaginea domnului Alexandru Ghica, îmbrăcat cu vestă albă cu revere largi; în prim-plan, conform indicațiilor lui Giacomelli, se află însuși Raffet, în mijlocul unor ofițeri. În stânga, lăutarii care interpretează cântecul specific valahilor, numit *Hora românească*, cântec pe care domnul Ghica își expimă dorința să-l transcrie pentru oaspeții săi. În primul volum al ediției 1 e inserată partitura pentru pian intitulată *Marche Valaque*. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry, rue Favart, 8*; semnătură *Raffet, 1839*.

Planșa 23 [imagine de tip vedere]: *Vue de Yassy prise du balcon de l'hotel de St. Pétersbourg (Moldavie) 19 Juillet 1837*. Artistul surprinde imaginea orașului care se întinde pe un larg platou înconjurat de

coline. În depărtare se văd turlele bisericii *Trei Ierarhi* și ale altor locașuri de cult. Întreg orașul este înconjurat de un zid. În prim plan, cai și călăreți. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry, rue Favart, 8*; semnătură *Raffet, 1840*.

Planșa 24 [imagine de tip vedere]: *Église et tour des Trois Saints. Yassy (Moldavie) 20 Juillet 1837* - imaginea bisericii *Trei Ierarhi*, cu arhitectura în stil neogrecesc, cu două

clopotnițe. Din clădirea care domină orașul se vede ieșind un lung cortegiu de credincioși. În fundal, turnul bisercii. Din text avem informații legate de întemeietorul acestei biserici, Vasile Lupu, în 1622, cel care s-a îngrijit să aducă aici moaștele Sfintei Paraschiva, dar și informații despre tablourile cu portretele familiei, țesute în mătase și catifea de către Doamna lui Vasile Lupu, Teodosia. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry, rue Favart, 8*; semnătură *Raffet, 1840*.

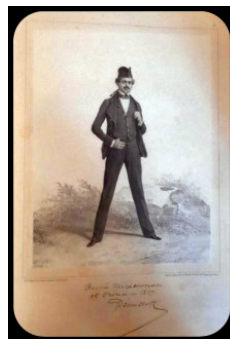
Planșa 40 în text [imagine de tip vedere]: *Bain tatar. Salle de repos-Baghtcheh-Sarai (Crimée) 17 Août 1837*. Este înfățișată o baie tătară; de jur-împrejur se află câteva divane pentru odihnă, în mijloc o fântână.

În fundal, o cupolă arcuită prin care se face accesul către următoarea încăpere. În prim-plan, un servitor și câteva lucruri aruncate în dezordine, printre care un album pe care se poate citi „*Raffet. 1840*”. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry, rue Favart, 8*; semnătură *Raffet, 1840*.

Planșa 48 [imagine de tip vedere]: *Vue du Port de Sévastopol et de la Flotte de la mer Noire. (Crimée) 22 Août 1837*. În fundal, vasele din port și mai departe, în zare câteva din

clădirile orașului. În prim-plan, alte câteva case și pe drum, o căruță condusă de niște soldați ruși. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry, rue Favart, 8*; semnătură *Raffet, 1840*.

Planșa 89 [imagine tip portret], cu titlul în subsol: *Russie Méridionale et Crimée. Demidoff*. Portretul lui Anatole Nicolaevici Demidov. Imagine din față, ușor întors către dreapta, îmbrăcat în costum, cu vestă neagră, fără decorații. În fundal, o carte cu titlul „*Crimée 1837*”. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry. Gde. Médaille d'or de S. M.*

l'Empereur de Russie, 8; semnătură *Raffet, 1848*.

Planșa 94, autoportret, *Raffet*. Imagine din față, întors ușor către dreapta. Îmbrăcat într-o haină cu nasturi, poartă pe cap o caschetă. Mâna stângă în sold, cu dreapta ține două caiete și o cutie de acuarele. În dreapta jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry. Gde. Médaille d'or de S. M. l'Empereur de Russie, 8*; semnătură *Raffet, 1848*.

Planșa 95 [imagine de tip portret], cu titlul *Henri Léveillé*. Imagine din față, ușor întors către stânga, mâna dreaptă pe piept. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry. Gde. Médaille d'or de S. M. l'Empereur de Russie, 8*; semnătură *Raffet, 1848*.

Joseph-Henri Léveillé, medic chirurg, membru al Academiei Franceze. Observațiile sale adunate în timpul acestei călătorii au fost inserate în volumul II al primei ediții.

Planșa 100 [imagine tip portret], cu titlul josul paginii *Léon Lalanne*. Imagine din profil, cu mâini pe lângă corp. Într-o mână are pălăria sub formă de chipiu. În stânga jos, *Chez Gihaut frères, éditeurs, boulevard des Italiens, 5*, în dreapta jos *Imprimé par Auguste Bry. Gde. Médaille d'or de S. M. l'Empereur de Russie, 8*; semnătură *Raffet, 1848*.

Léon Lalanne, inginer, a urmat cursurile distinsei *École des ponts et chaussées* (*Școlii Naționale de drumuri și poduri*) în 1831. În 1853 acceptă conducerea „Direcției lucrărilor publice” din Valahia; înființează *Școala de Conducători de Lucrări publice*; pleacă din Principate în 1854, în timpul ocupației rusești în Principate. A participat la realizarea căilor ferate în Franța, Elveția, Spania. Și-a adus contribuții în domeniul cartografiei, matematicii.

Note:

1. Comunicarea a fost susținută în cadrul sesiunii cu tema *Cartea românească veche (sec. XVII-XVIII)* a secțiunii *Carte veche. Conservare. Restaurare*, organizată în 9 septembrie 2021, parte din programul *Conferinței Naționale a Asociației Bibliotecarilor din România*, ediția XXXI, 8-9 septembrie 2021.
2. Proces -Verbal 8/1848.
3. Pentru studiul de față am folosit ediția din 1874, Auguste Bry. *Raffet sa vie et ses oeuvres: accompagné de deux portraits de Raffet lithographiés, de deux eau-fortes inédites et de quatre fac-simile*. Paris, J. Baur, 1874.
4. Hector Giacomelli. *Raffet, son oeuvre lithographique et ses eaux fortes suivi de la biographie complète des ouvrages illustrés des vignettes d'après ses dessins: orné d'eaux fortes inédites par Raffet et son portret par M. J. Braquemond*. Paris: Bureaux de la gazette des Beaux-Arts, MDCCCLXII [1862]. [accesat 28 august 2021]. Disponibil pe Internet la: <https://archive.org/details/raffetsonoeuvrel00giac/page/n7/mode/2up>.
5. *Op. cit.*, p. 27
6. George Oprescu. *Țările Române văzute de artiști francezi (sec. XVIII-XIX)*. București: Cultura Națională, 1936, pp. 36-53
7. Vicențiu Bugariu. *Călătoria lui Demidoff prin Banat. Analele Banatului*. Timișoara, 1930, III, (1), pp. 18-34
8. Desenele lui Auguste Raffet I. Desenele lui Auguste Raffet II. În: *Bouquet, Raffet și Lancelot: cu 56 reproduceri: desene privitoare la Principatele Române din «Colecția G. Sion»*

Biblioteca Universității «Regele Ferdinand I» Cluj. Extrase din „*Gazeta ilustrată*”, 1934, (6-7), pp. 12-16 și 1934, (8-9), pp. 17-21

9. Firmin Didot Frères. *Nouvelle biographie générale depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*. Vol. 13. Paris: Firmin Didot Frères, éditeurs, 1855, col. 561.

10. *Ibidem*, loc. cit.

11. Jacques-Charles Brunet. *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*. Vol. 2. Paris: Librairie de Firmin Didot Frères, fils et Cie, 1861, col. 583-584 și *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale* Vol. 38. Paris: Imprimerie Nationale, MDCCCXCIX, col. 234-235

12. *Ibidem*, loc. cit.

13. Toate cele 4 volume ale lucrării și atlasul se află în colecțiile Filialei Facultății de Biologie a Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”, cota 492; alte două exemplare din volumul 1 ale acestei prime ediții se află în colecțiile Filialei de Istorie, cota IV 869 Cr.; un exemplar al primului volum am identificat și în colecția Filialei de Geografie a Bibliotecii Centrale Univesitare „Carol I”, cota 6459 Geogr. Cele 4 volume ale primei ediții se află în colecțiile Bibliotecii Academiei Române, cota II 27205.

14. Anatole N. Demidov. *Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff par Mm. De Sainson, Le Play, Huot, de Nordmann, Rousseau et du Ponceau dédié à Sa Majesté Nicolas Premier Empereur de toutes les Russies. Dessiné d'après nature et lithographié par Raffet*. Paris: Bourdin, 1838-1848, 3 f., 100 pl. [accesat 16 august 2021]. Disponibil pe Internet la: <http://193.231.13.17/vufind/Record/BCU02001061681>.

15. Conform informației oferite de doamna dr. Florina Iliș în contextul discuțiilor purtate pe marginea subiectului, dezbateri ce a avut loc în cadrul sesiunii cu tema *Cartea românească veche (sec. XVII-XVIII)* a secțiunii *Carte veche. Conservare. Restaurare*, organizate în 9 septembrie 2021, parte din programul *Conferinței Naționale a Asociației Bibliotecarilor din România*, ediția XXXI, 8-9 septembrie 2021, în colecția Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj se află exemplarul descris de Vilhelm Beneș.

16. *Bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național*. [baze de date]. [accesat 16 august 2021]. Disponibil pe Internet la: <http://clasate.cimec.ro/lista.asp?pssearch=demidoff>.

17. Cornel-Constantin Ilie. *Rafet și litografiile sale* [online]. [accesat 16 iulie 2021]. Disponibil pe Internet la: <http://www.capodopere2019.ro/albumul-de-litografii-realizate-de-raffet-en.html>.

18. *Istoria românilor-mari istorici și operele lor* [catalog online].08.07.2019.[accesat 28 august 2021]. Disponibil pe Internet la: <https://historic.ro/CatalogPDF/catalog-historic-licitatie2.pdf>.

19. Auguste Bry (1805-1880), gravor, litograf, ilustrator, biograf francez. Scopul unei expediții de asemenea amploare, care a presupus costuri considerabile și participarea unui număr impresionant de specialiști din diverse domenii, nu putea fi doar unul banal, de delectare.

20. H. Giacomelli. *Raffet, son oeuvre lithographique et ses eaux-fortes*. Paris: Bureaux de la Gazette des Beaux Arts, 1862 [online]. [accesat 28 august 2021]. Disponibil pe Internet la: <https://archive.org/details/raffetsonoeuvrel00giac/page/200/mode/2up?q=Favart>

21. L. A. de Sainson, desenator și pictor francez, specializat în istorie naturală și geografie, participant la expediția condusă de Jules Dumont d'Urville.
22. Joseph-Henri Lèveillé, medic chirurg, membru al Academiei Franceze. Observațiile sale adunate în timpul acestei călătorii vor fi cuprinse în volumul II al primei ediții. A se vedea *Joseph-Henri Lèveillé*. [accesat la 1 septembrie 2021]. Disponibil pe Internet la: http://viaf.org/viaf/89172174/#L%C3%A9veil%C3%A9,_Joseph-Henri_1796-1870.
23. Alexandre von Nordmann (1806-1866), biolog finlandez. A se vedea *Alexandre von Nordmann*. [accesat la 1 septembrie 2021]. Disponibil pe Internet la: <http://worldcat.org/identities/lccn-nr90024756/>.
24. Naturalist francez (Paris 1790-Versailles 1845), membru al mai multor societăți științifice, a fost până la sfârșitul vieții conservator la Biblioteca orașului Versailles. Autor al mai multor lucrări de istorie naturală pentru pregătirea cărora a întreprins mai multe expediții, colaborator la lucrarea *L'Encyclopedie moderne și L'Encyclopedie des Gens du Monde*, colaborator, împreună cu Larenaudière și Balbi la *Traité élémentaire de Géographie* al lui Conrad Malte-Brun. L-a însoțit pe Demidov în calitate de geolog în această călătorie, contribuind cu informații la realizarea volumului. A se vedea Firmin Didot Frères, *op. cit.* Vol. 25. Paris, MDCCCLVIII
25. Mihail Sturdza, domnitor al Moldovei între 1834 și 1849.
26. Vasile Ghibaldan, *op. cit.* pp. 117-118
27. *Ibidem*, p. 94
28. A. Demidoff. *Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff par Mm. De Sainson, Le Play, Huot, de Nordmann, Rousseau et du Ponceau dédié à Sa Majesté Nicolas Premier Empereur de toutes les Russies. Dessiné d'après nature et lithographié par Raffet*. Paris: Gihaut Frères, 1859, p. 27
29. Nicolai I Pavlovici, împărat al Rusiei între 1825-1855.

Bibliografie:

1. BENEȘ, Vilhelm. Desenele lui Auguste Raffet I. Desenele lui Auguste Raffet II. În: *Bouquet, Raffet și Lancelot: cu 56 reproduceri: desene privitoare la Principatele Române din „Colecția G. Sion” Biblioteca Universității „Regele Ferdinand I” Cluj*. Cluj: Editura Gazeta ilustrată, 1934, (6-7), pp. 12-16, pp. 17-21
2. BENGESCO, Marie. *Mélanges sur l'art français: Raffet, La tour, Carpeaux, Gustave Moreau, Rançon: le mobilier français du Ve siècle à la fin du XVIIIe siècle*. Paris: Dorbon-Ainé, [1913], 326 p.
3. BRUNET, Jacques-Charles. *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*. Vol. 2. Paris: Librairie de Firmin Didot Frères, fils et Cie, 1861, 1847 col.
4. BRY, August. *Raffet sa vie et ses oeuvres: accompagné de deux portraits de Raffet lithographiés, de deux eau-fortes inédites et de quatre fac-simile*. [online]. Paris: J. Baur, 1874, 122 p. [accesat 16 iulie 2021]. Disponibil pe Internet la: https://books.google.ro/books?id=ModAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_book_other_versions_r&redir_esc=y#v=onepage&q=belles%20arts&f=false.
5. BUGARIU, Vicențiu. Călătoria lui Demidoff prin Banat. În: *Analele Banatului*, Timișoara, 1930, III, (1), pp. 18-34.

6. *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale*. Vol. 38. Paris: Imprimerie Nationale, MDCCCXCIX, 1226 col.
7. DAYOT, Armand. *Raffet et son oeuvre: 100 compositions lithographiques peintures a l'huile, aquarelles, sépias et dessins inédits*. Paris, Ancienne Maison Quantin, [ca.18?]. 100 p.: reprod.
8. DIDOT, Firmin. *Nouvelle biographie générale depuis les yemps les plus reculés jusqu'à nos jours*. Vol. 13. Paris: Firmin Didot Frères, editeurs, 1855. 960 col.
9. GHIBALDAN, Vasile. *O călătorie în Principatele Române: din o călătorie în Rusia de Miazăzi și Crimeea prin Ungaria, Valahia și Moldova*, București: Alcalay & Co., [1916], 131 p.: tab.
10. GIACOMELLI, Hector. *Raffet, son oeuvre lithographique et ses eaux fortes suivi de la biographie complète des ouvrages illustrés des vignettes d'après ses dessins: orné d'eaux fortes inédites par Raffet et son portrait par M. J. Braquemond*. Paris: Bureaux de la gazette des Beaux-Arts, MDCCCLXII [1862], XLIII, 341 p.,: 4 tab. [accesat 28 august 2021]. Disponibil pe Internet la: <https://archive.org/details/raffetsonoeuvre100giac/page/n7/mode/2up>.
11. ILIE, Cornel-Constantin. *Rafet și litografiile sale* [online]. [accesat 16 iulie 2021]. Disponibil pe Internet la: <http://www.capodopere2019.ro/albumul-de-litografii-realizate-de-raffet-en.html>.
12. *Istoria românilor-Mari istorici și operele lor*. Licităția 02, lot 189. [online]. [accesat 28 august 2021]. Disponibil pe Internet la: <https://historic.ro/CatalogPDF/catalog-historic-licitatie2.pdf>.
13. LADOUÉ, Pierre. *Un peintre de l'Europe française Raffet*. Paris: Albin Michel, 1946. 181 p.
14. OPRESCU, George. *Țările Române văzute de artiști francezi (sec XVIII-și XIX)*. București: Cultura Națională, 1936. 80 p., [80] pl.: il.

Sursa foto: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București.
Filiala de Litere

Sursa: https://fr.wikipedia.org/wiki/Anatole_Demidoff#/media/Fichier:Anatole_Demidoff.jpg

Aspecte de ordin practic privind implementarea cerințelor Regulamentului general privind protecția datelor (RGPD) în biblioteci

Carmen VORONEANU, bibliotecar
Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași
e-mail: carmenvoro@yahoo.com

Protecția intereselor persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal constituie un drept fundamental prevăzut în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, precum și în Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene.

Documentul de referință la nivel european în materia protecției datelor cu caracter personal a fost Directiva 95/46/CE care a instituit un cadru de reglementare menit să stabilească un echilibru între protecția vieții private a persoanelor și libera circulație a datelor cu caracter personal în interiorul Uniunii Europene (UE). În acest sens, Directiva a stabilit limite stricte în ceea ce privește colectarea și utilizarea datelor cu caracter personal și a solicitat ca fiecare stat membru să creeze un organism național independent, responsabil cu supravegherea activităților de prelucrare a datelor cu caracter personal.

Sursa: <https://pixabay.com/ro/illustrations/search/gdpr/>

În România, prevederile Directivei 95/46/CE au fost implementate prin Legea nr. 677 din 21 noiembrie 2001, pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date.

Prin Legea nr. 102 din 3 mai 2005 a fost înființată Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP), autoritate publică cu personalitate juridică, autonomă și independentă față de orice altă autoritate a administrației publice, ce are ca obiectiv apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor fizice, în special a dreptului la viață intimă, familială și privată, în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal și cu libera circulație a acestor date.

Directiva 95/46/CE a implementat obiective și principii privind protecția datelor cu caracter personal ale persoanelor fizice care sunt și în prezent valabile, dar evaluările efectuate la nivelul UE au relevat deosebiri în ceea ce privește transpunerea și aplicarea Directivei în diferitele state membre ale Uniunii, precum și o stare evolutivă de insecuritate în legătură cu prelucrările de date personale efectuate în mediul online.

Ca urmare, la 27 aprilie 2016, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene au aprobat o nouă reglementare, respectiv *Regulamentul nr. 679 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor - RGPD)*.

Regulamentul (UE) 2016/679 a fost publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii L119 din 4 mai 2016, iar prevederile lui au devenit direct aplicabile în toate statele membre ale Uniunii Europene, începând cu data de 25 mai 2018. Practic, statele UE au avut la dispoziție un termen de doi ani pentru a îndeplini cerințele de ordin tehnic, organizatoric și de asigurare, respectiv de instruire a personalului, necesare punerii în aplicare a noilor cerințe normative în domeniul protecției datelor cu caracter personal. Regulamentul (UE) 2016/679 impune un set unic de reguli în materia protecției datelor cu caracter personal, înlocuind Directiva 95/46/CE. În România, după intrarea în vigoare a Regulamentului (UE) 679/2016, Legea nr. 677/2001 a fost abrogată.

Pentru transpunerea la nivel național a unor cerințe ale noului Regulament, Parlamentul României a adoptat Legea nr. 129 din 15 iunie 2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 102/2005 privind înființarea, organizarea și funcționarea ANSPDCP, precum și pentru abrogarea Legii nr. 677/2001 și Legea nr. 190 din 18 iulie 2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2016/679.

Conform art. 2 din RGPD, prevederile acestuia se aplică tuturor prelucrărilor de date cu caracter personal efectuate total sau parțial prin mijloace automatizate, sau alte mijloace decât cele automatizate dacă datele fac parte sau sunt destinate să facă parte dintr-un sistem de evidență a datelor. Aceste cerințe trebuie respectate de către toți operatorii de date cu caracter personal, ca atare și de către bibliotecile publice.

Sursa: <https://www.linkedin.com/company/gdpr-awareness-coalition/?originalSubdomain=cz>

Art. 4, punctul 7 din RGPD prevede că operator este persoana fizică sau juridică, autoritatea publică, agenția care singură sau împreună cu altele, stabilește scopurile sau mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal. Bibliotecile au calitatea de operator dintr-o dublă perspectivă: ca operator de date cu caracter personal ale celor care se adresează bibliotecii pentru a beneficia de serviciile oferite, dar și ca operator de date cu caracter personal ale angajaților. Prin urmare, conducerea oricărei bibliotecii este responsabilă și are obligația legală de a asigura implementarea și respectarea la nivelul instituției a prevederilor RGPD. Trebuie reținut faptul că din perspectiva noii legislații nu mai este necesară notificarea la ANSPDCP a calității de operator de date cu caracter personal, ci bibliotecile trec în mod direct și obligatoriu la aplicarea prevederilor Regulamentului (UE) 2016/679. Notificarea este înlocuită prin principiul responsabilității.

1. O primă obligație constă în numirea unui Responsabil cu protecția datelor (RPD).

Desemnarea unui responsabil cu protecția datelor este obligatorie din data de 25 mai 2018 în cazul în care operatorul sau persoana împuternicită de operator: este o autoritate publică sau un organism public, cu excepția instanțelor în exercitarea funcției lor jurisdicționale; desfășoară o activitate principală care conduce la realizarea unei monitorizări constante și sistematice pe scară largă a persoanelor; desfășoară o activitate principală care constă în prelucrarea pe scară largă de date sensibile (cum ar fi: date privind originea rasială sau etnică, convingerile religioase, apartenența sindicală, date genetice, biometrice, privind starea de sănătate sau referitoare la condamnări penale și infracțiuni). Chiar și pentru situațiile în care o organizație nu are obligația expresă de a desemna un Responsabil cu protecția datelor, ANSPDCP recomandă numirea acestuia, având în vedere beneficiile pe care le aduce pe linia asigurării conformității cu RGPD și a protecției drepturilor și libertăților persoanelor ale căror date cu caracter personal sunt prelucrate.

În acest context, este evident că în situația bibliotecilor numirea unui Responsabil cu protecția datelor este necesară chiar și sub forma unui RPD extern.

Regulamentul cere ca Responsabilul cu protecția datelor să fie desemnat pe baza calităților profesionale și a cunoștințelor de specialitate în dreptul și practicile din domeniul protecției datelor, precum și pe baza capacității de a îndeplini sarcinile stabilite de RGPD. Conform art. 37, alin. (6) din Regulament, RPD poate fi un angajat al bibliotecii, care îndeplinește criteriile precizate anterior sau un partener extern în baza unui contract de prestări servicii.

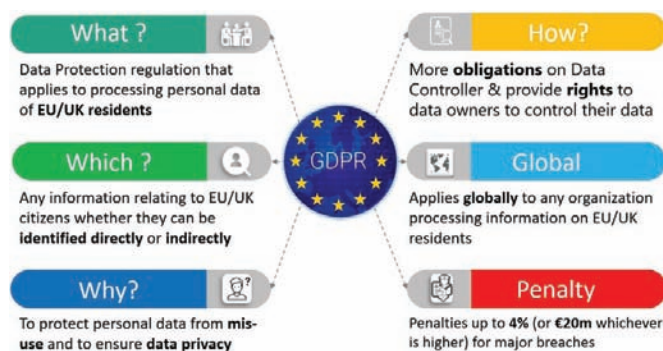
Responsabilul cu protecția datelor poate îndeplini această responsabilitate și având ca bază alte sarcini și atribuții, cu condiția ca acestea să nu dea naștere unor conflicte de interese (de exemplu nu poate fi RPD unul dintre directori, contabilul șef, șeful structurii de resurse umane sau șeful serviciului IT). În cazul în care niciunul din angajații bibliotecii nu deține cunoștințele necesare în acord cu cerințele RGPD iar conducerea nu dorește colaborarea cu un furnizor de servicii specializat, o soluție bună poate fi selectarea unui angajat cu aptitudini corespunzătoare care să fie trimis de bibliotecă la un curs de specializare cu durata de 180 de ore pentru ocupația Responsabil cu protecția datelor cu caracter personal, Cod COR 242231, organizat de un furnizor de formare profesională autorizat de Autoritatea Națională pentru Calificări.

Responsabilul cu protecția datelor informează și consiliază directorul bibliotecii și angajații cu privire la regulile ce trebuie respectate în contextul operațiunilor de prelucrare de date cu caracter personal pe care biblioteca le efectuează, monitorizează corectitudinea aplicării măsurilor de protecție a datelor, cooperează cu ANSPDCP și reprezintă punctul de contact în relația cu Autoritatea (pentru cazurile în care se produc incidente de securitate ori sunt înregistrate reclamații) și persoanele fizice vizate, interesate să-și exercite drepturile de care beneficiază conform RGPD. Totodată, RPD realizează pregătirea angajaților cu privire la cerințele Regulamentului precum și instruirea acestora în situațiile în care apar noi prevederi de ordin legislativ ori în cazurile în care la nivelul bibliotecii sunt asumate alte operațiuni sau mijloace tehnice de prelucrare a datelor personale.

Eficiența și autoritatea RPD depind de sprijinul de care acesta beneficiază din partea conducerii bibliotecii. Direcțiunea are obligația de a pune la dispoziția RPD resursele materiale necesare și de a se asigura că acesta nu este supus la influențe cu privire la îndeplinirea sarcinilor pe această linie din partea altor manageri ai bibliotecii.

Desemnarea Responsabilului cu protecția datelor se face prin decizie a directorului general al bibliotecii și se aduce la cunoștința întregului personal, împreună cu datele de contact ale acestuia. De asemenea, numirea unui RPD se comunică ANSPDCP prin completarea și transmiterea formularului destinat acestui scop, care se descarcă de pe site-ul Autorității.

Conducerea bibliotecii nu poate demite sau sancționa Responsabilul pentru protecția datelor din cauza soluțiilor pe care le propune conform sarcinilor sale. Precizăm că reprezentantul operatorului - respectiv directorul general al bibliotecii - este cel care răspunde de conformitatea cu RGPD. Un responsabil cu protecția datelor poate fi totuși demis, în mod legal, din alte motive decât cele privind îndeplinirea sarcinilor sale în această calitate.

Sursa: https://www.researchgate.net/figure/The-GDPR-legislation-in-a-nutshell_fig1_345757246

2. O altă obligație a bibliotecilor constă în realizarea și actualizarea permanentă a evidenței activităților de prelucrare a datelor - cartografierea datelor.

Operatorii din sistemul public precum și operatorii din sistemul privat cu peste 250 de angajați, au obligația cartografierii prelucrărilor de date cu caracter personal efectuate, conform art. 30 din Regulamentul General privind Protecția Datelor.

Evidența activităților de prelucrare cuprinde scopurile prelucrării, descrierea categoriilor de persoane fizice vizate, categoriile de date cu caracter personal colectate și prelucrate, destinatarii către care sunt trimise datele, transferurile de date către state din afara spațiului european și garanțiile de protecție în baza cărora sunt transmise, termenele de păstrare a datelor personale prelucrate, descrierea măsurilor tehnice și organizatorice prin care biblioteca asigură securitatea datelor cu caracter personal. De regulă, evidența operațiunilor de prelucrare se întocmește, păstrează și actualizează de către Responsabilul cu protecția datelor. Identificarea operațiunilor de prelucrare se efectuează la nivelul fiecărui serviciu, departament, birou, compartiment, sub coordonarea șefilor acestor structuri și se centralizează apoi la nivel de bibliotecă. Operațiunea de întocmire a evidenței operațiunilor de prelucrare este precedată de o activitate de instruire în acest sens, ce trebuie realizată de către RPD.

Evidența activităților de prelucrare se întocmește în scris și în format electronic și se prezintă ANSPDCP la solicitarea acesteia.

După identificarea prelucrărilor de date cu caracter personal efectuate în cadrul bibliotecii, se va verifica, pentru fiecare operațiune în parte, temeiul legal în baza căruia este realizată, prin raportare la prevederile articolului 6 din RGPD (executarea unui contract, îndeplinirea unei obligații legale, îndeplinirea unei sarcini care servește unui interes public, consimțământ etc.).

În situația operațiunilor de prelucrare bazate pe consimțământ se vor determina măsurile și activitățile ce trebuie realizate pentru a se aplica și respecta cerințele din Ghidul privind consimțământul (acesta poate fi accesat de pe site-ul ANSPDCP, secțiunea „Regulament UE 2016/679 aplicabil din 25 mai 2018”).

Sursa: <https://ro.pinterest.com/pin/239816748887365319/>

O altă componentă a analizei operațiunilor de prelucrare identificate va avea în vedere evaluarea măsurii în fiecare din acestea respectă principiile prelucrării datelor așa cum sunt enunțate în Capitolul al II-lea, articolul 5 din RGPD: echitate și transparență, limitarea numărului și complexității mijloacelor de prelucrare în acord cu scopul prelucrării, reducerea la minimum a categoriilor de date colectate în strictă corelare cu cerințele de îndeplinire a obiectivelor vizate de bibliotecă, încetarea prelucrării și ștergerea datelor pentru care nu există o justificare legală și practică de colectare, asigurarea corectitudinii datelor, stabilirea unor termene limitate de stocare (în acord cu Nomenclatorul arhivistic al bibliotecii și temenele de păstrare reglementate prin prevederi legale).

Dacă biblioteca are încheiate contracte cu firme de prestări servicii care au calitatea de persoane împuternicite de operator, adică serviciile constau în realizarea unor operațiuni de prelucrare de date cu caracter personal în numele bibliotecii, Responsabilul cu protecția datelor are obligația de a se asigura că aceste contracte îndeplinesc condițiile și exigențele stabilite prin articolul 28 din RGPD referitoare la obligațiile persoanelor împuternicite privind securitatea, confidențialitatea și protecția datelor cu caracter personal prelucrate în numele bibliotecii ca operator de date. Atunci când biblioteca intenționează încheierea unui contract cu o persoană ce are calitatea de persoană împuternicită, aceasta din urmă trebuie să facă dovada implementării măsurilor de securitate și confidențialitate a datelor cerute de RGPD și să se angajeze că operațiunile de prelucrare asumate contractual vor respecta instrucțiunile stabilite de bibliotecă.

3. Asigurarea securității operațiunilor de prelucrare, a protecției și confidențialității datelor cu caracter personal.

Bibliotecile au obligația de a implementa măsuri tehnice și organizatorice de natură să asigure securitatea și confidențialitatea datelor cu caracter personal. Măsurile se stabilesc în acord cu volumul de date personale prelucrat, complexitatea mijloacelor de prelucrare utilizate și riscurile pe care aceste operațiuni le pot genera cu privire la drepturile și libertățile persoanelor fizice vizate. Riscurile generate de operațiunile de prelucrare a datelor pot fi identificate și evaluate folosind procedurile din Metodologia de management al riscurilor, elaborată de Secretariatul General al Guvernului, prin OSGG Nr.600, ediția 2018.

Sistemul informatic al bibliotecii trebuie să aibă capacitatea de a asigura confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea și rezistența continue ale serviciilor de prelucrare. De asemenea, trebuie să ofere posibilitatea de restabilire a disponibilității datelor precum și accesul în timp util la acestea în situația producerii unui incident de securitate.

Incidentul de securitate constă în distrugerea, pierderea, modificarea, divulgarea sau accesul neautorizat la datele cu caracter personal colectate de bibliotecă, pe timpul prelucrării, stocării sau transmiterii. Ca atare, utilizarea softurilor dedicate activităților bibliotecii și serviciilor oferite cititorilor, softul de contabilitate, cel destinat gestiunii resurselor umane trebuie însoțite de soluții de protecție a datelor cu caracter personal, în acord cu cerințele RGPD.

Măsurile, soluțiile și procedurile de securitate trebuie să vizeze, de asemenea, toate sistemele de colectare: colectarea directă de la persoana fizică vizată prin contact personal la sediul bibliotecii ori utilizând sisteme de comunicație, prin site-ul bibliotecii, prin mijloace de socializare (Facebook, blog, ș.a.).

Obligativitatea asigurării protecției datelor cu caracter personal se referă atât la datele ce aparțin cititorilor și partenerilor bibliotecii, cât și la datele personale ale angajaților, voluntarilor și cele colectate în procesul de selecție a candidaților la încadrare, indiferent de forma în care sunt prelucrate și păstrate (pe suport fizic sau prin mijloace automatizate).

Acolo unde este posibil, pseudonimizarea și criptarea datelor sunt soluții care pot asigura un nivel adecvat de securitate a datelor.

Securitatea datelor cu caracter personal la nivelul bibliotecilor se referă și la măsurile de protecție fizică a încăperilor în care acestea sunt păstrate și prelucrate (prin mijloace automate sau manuale), asociate cerințelor Legii nr. 333 din 8 iulie 2003, privind paza obiectivelor, bunurilor, valorilor și protecția persoanelor: pază umană, grilaje la ferestre, încuietori sigure și proceduri de gestionare a cheilor și cardurilor de acces, iluminat de securitate, sisteme de alarmă, supraveghere video prin TVCI etc.

Termenul de confidențialitate a datelor se referă la necesitatea de a asigura accesul la datele cu caracter personal numai pentru angajații bibliotecii care au atribuții de prelucrare a lor și cu respectarea principiului nevoii de a cunoaște. Personalul bibliotecii care prelucrează date cu caracter personal (ale cititorilor, partenerilor, angajaților etc.) trebuie desemnat de către conducere, integrat în programe de instruire periodică și va semna angajamente de confidențialitate. Operațiunile de prelucrare a datelor cu caracter personal trebuie stipulate printr-o procedură documentată pentru a se evita incidentele cauzate necunoașterii de către angajați a modului de gestionare și transmitere a acestora.

Obligația de integrare a unor clauze de confidențialitate și protecție a datelor cu caracter personal se extinde și asupra contractelor încheiate cu firmele care asigură instalarea și mentenanța sistemelor hardware și software.

Sursa: <https://steemkr.com/data/@phdmoon/what-is-personal-data-is-personal-data-private-data>

4. Asigurarea cadrului de exercitare a drepturilor de care beneficiază persoanele fizice vizate.

Ca orice operator de date cu caracter personal, bibliotecile au obligația de a manifesta transparență în relația cu cititorii, angajații și colaboratorii ale căror date personale le prelucrează. Această obligație se îndeplinește prin informarea corectă și completă a acestora cu privire la: identitatea bibliotecii ca operator (denumire, adresă sediu principal, datele de contact - aspect important având în vedere că multe biblioteci publice au mai multe filiale în aceeași localitate sau în alte localități), datele de contact ale responsabilului cu protecția datelor, scopurile în care se realizează operațiunile de prelucrare și temeiul lor juridic, destinatarii cărora le sunt transmise datele colectate, perioada de stocare a datelor, existența unui proces decizional automatizat incluzând crearea de profiluri, drepturile de care beneficiază persoanele vizate și modalitatea de exercitare a lor în conformitate cu procedura documentată stabilită la nivelul bibliotecii, consecințele pe care le generează refuzul de a oferi datele personale solicitate. În cazul în care datele cu caracter personal prelucrate nu au fost obținute de la persoana vizată, biblioteca are obligația de a preciza în cadrul informării persoanei sursa din care au fost obținute datele, inclusiv dacă acestea provin din surse disponibile public.

Persoana vizată are dreptul de a lua cunoștință de toate aceste informații înainte de a-și oferi datele cu caracter personal, pentru a se putea opune, în condițiile legii, operațiunilor de prelucrare efectuate de bibliotecă. Această obligație este îndeplinită de bibliotecă prin postarea pe site-ul propriu a politicii de aplicare și respectare a RGPD, prin note de informare a persoanelor fizice vizate - cititori, colaboratori și angajați, afișare la sediu în locuri vizibile ori alte mijloace adaptate contextului. Informațiile pot fi furnizate în combinație cu pictograme standardizate, pentru a oferi în mod vizibil și ușor de înțeles o imagine cât mai clară asupra tipurilor de prelucrări efectuate. În toate cazurile, materialele de informare trebuie redactate într-un limbaj ușor de înțeles și trebuie să conțină integral informațiile de care persoana vizată are nevoie pentru a-și forma o imagine clară asupra tipurilor de prelucrări efectuate de bibliotecă și asupra riscurilor pe care acestea le-ar putea genera asupra drepturilor și libertăților sale.

În acord cu cerințele articolului 15 din RGPD, persoana fizică vizată are dreptul de a obține din partea bibliotecii o confirmare că se prelucrează sau nu date cu caracter personal care o privesc, iar în caz afirmativ, biblioteca îi va acorda persoanei acces nemijlocit la respectivele date și îi va pune la dispoziție următoarele informații: scopurile prelucrării, destinatarii cărora le sunt transmise datele, perioada de stocare, existența dreptului de a solicita rectificarea sau ștergerea datelor, de a se opune prelucrării și de a cere restricționarea prelucrării pentru o perioadă de timp - în situația în care apreciază că i-au fost încălcate anumite drepturi - până la clarificarea acestei situații și adoptarea unei decizii de către conducerea bibliotecii. Totodată, biblioteca are obligația de a furniza persoanei, la cerere, o copie a datelor care fac obiectul prelucrării. Dacă solicitarea a fost formulată electronic, se va răspunde în mod similar. La eliberarea copieii după acte, precum și la formularea răspunsului, se va avea în vedere ca acestea să nu aducă atingere drepturilor și libertăților altor persoane.

Este util ca fiecare bibliotecă să-și stabilească o procedură de acțiune aprobată de conducere pentru situațiile în care o

persoană fizică își exprimă dorința de a-și exercita drepturile. Elaborarea procedurii documentate trebuie precedată de o analiză efectuată de către RPD alături de consilierul juridic, șeful structurii de resurse umane și responsabilul IT în care să se stabilească specificitățile de exercitare a drepturilor persoanelor fizice în raport cu legislația care reglementează activitatea bibliotecii, normele interne și condițiile în care pot fi exercitate unele drepturi - nu toate drepturile de care beneficiază persoanele fizice vizate sunt absolute. Este recomandabil, de asemenea, ca responsabilul cu protecția datelor să elaboreze formulare de exercitare a drepturilor (specifice pentru fiecare dintre drepturi), care să poată fi puse la dispoziția celor interesați, facilitând astfel exercitarea drepturilor și totodată evitând erorile în abordarea de către angajați a acestei probleme. Sarcina de a purta dialogul cu persoanele fizice vizate aparține desigur Responsabilului cu protecția datelor, dar modul de gestiune a cererilor de exercitare a drepturilor și a reclamațiilor privind asemenea situații trebuie cunoscut de către toți bibliotecarii și angajații structurii de secretariat care lucrează cu publicul. În lipsa Responsabilului cu protecția datelor, poate fi util ca în fiecare tură de serviciu din bibliotecă să existe o persoană capabilă să pună la dispoziție formulare de exercitare a drepturilor și să ofere relații pertinente cu privire la corecta completare a acestora. Ulterior, este obligatoriu ca acestea să ajungă la Responsabilul cu protecția datelor prin compartimentul de registratură, rezoluționate de către directorul general.

Fiecare răspuns va fi întocmit de către Responsabilul cu protecția datelor împreună cu consilierul juridic, pentru a se asigura respectarea deplină a cerințelor legale. Răspunsurile vor fi transmise petentului în termenul legal, semnate de către directorul general al bibliotecii care reprezintă legal operatorul.

5. Notificarea ANSPDCP în cazul încălcării securității datelor cu caracter personal.

Bibliotecile, asemenea oricărui operator, au obligația de a informa ANSPDCP în situația în care constată producerea unui incident de securitate care poate genera riscuri cu privire la drepturile și libertățile persoanelor fizice vizate. Notificarea se realizează electronic, prin descărcarea și completarea de pe site-ul Autorității a formularului denumit „Notificare breșă RGPD”. Notificarea va primi un număr de înregistrare din Registrul general al ANSPDCP. Legat de acest aspect, trebuie subliniat că informarea Autorității se realizează în termen de cel mult 72 de ore de la data constatării incidentului. Practic, în acest interval de timp, operatorul trebuie să clarifice dacă se află în fața unei situații de natură să genereze riscuri pentru persoanele vizate, întrucât, în caz contrar ar putea să nu fie necesară notificarea ANSPDCP. În cazul în care pentru datele care au făcut obiectul incidentului biblioteca a implementat măsuri de protecție tehnice și organizatorice adecvate, prin care se asigură că acestea sunt neinteligibile pentru orice persoană care nu este autorizată să le acceseze - cum ar fi de exemplu criptarea - informarea persoanei vizate poate să nu mai fie necesară.

Pentru ca obligația de notificare să fie îndeplinită în mod corect, biblioteca trebuie să aibă o procedură documentată de cercetare a situațiilor de încălcare a securității. În baza acestei proceduri, RPD împreună cu alți specialiști din cadrul bibliotecii (consilierul juridic, un specialist IT, un manager cu experiență, alte persoane cu expertiză în funcție de specificul incidentului etc.) vor dispune de urgență primele măsuri ce pot fi luate pentru oprirea sau limitarea sursei de risc și protecția drepturilor persoanelor afectate. Echipa astfel constituită va analiza situația produsă și într-un termen mai mic de 72 de ore va prezenta directorului general concluzii argumentate privind

Sursa: <https://www.facebook.com/IFLA.org/photos/a.598622580166691/4633171956711713/?type=3>

necesitatea notificării ANSPDCP și eventual informarea persoanelor fizice vizate afectate de incident. Conform art. 34 din RGPD, în situația în care din evaluarea efectuată conform procedurii rezultă că încălcarea securității datelor cu caracter personal este susceptibilă să genereze un risc ridicat pentru drepturile și libertățile persoanelor fizice vizate, biblioteca are obligația de a informa acele persoane. Dacă prin măsurile implementate ulterior producerii incidentului, riscul ridicat nu mai este susceptibil să se materializeze, informarea persoanelor fizice vizate, poate - de asemenea - să nu mai fie necesară. Notificarea transmisă inițial către ANSPDCP poate fi completată ulterior, pe măsură ce se obțin noi date, prin descărcarea și transmiterea unui nou Formular „Notificare breșă RGPD” la care, în plus, se va completa câmpul „Completare notificare nr. ...” și se va trece numărul de înregistrare din Registrul general al ANSPDCP primit pentru notificarea inițială.

Fiecare bibliotecă trebuie să țină o evidență a situațiilor de încălcare a securității datelor, indiferent dacă acestea au generat sau nu riscuri pentru drepturile persoanelor vizate. Vor fi, de asemenea, păstrate documentele din care rezultă descrierea stării de fapt, împrejurările în care s-a produs incidentul, efectele generate și măsurile dispuse la nivelul bibliotecii. Aceste informații vor fi prezentate ANSPDCP, la solicitare.

Bibliografie:

1. Grupul de lucru „Articolul29” Orientări privind consimțământul în temeiul Regulamentului 2016/679. Disponibil pe internet la adresa: <https://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=160>
2. LEGEA nr. 102 din 3 mai 2005 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal – Republicată). Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=1563>
3. LEGEA nr. 190 din 18 iulie 2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor). Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=1520>
4. REGULAMENT nr. 679 din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor). Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=1262>
5. SĂVESCU, Andrei (ediție îngrijită și adnotată). *Regulamentul general privind protecția datelor*. București: Editura Hamangiu, 2018
6. SĂVESCU, Andrei (coord.). *Regulamentul general privind protecția datelor cu caracter personal: comentarii și explicații*. București: Editura Hamangiu, 2018

Sursa: <https://www.wovenware.com/blog/2018/12/will-privacy-regulations-stifle-ai-innovation/>

Lucruri importante și nimicuri din care se alcătuiește viața literară. Scrisori către Mihail Dragomirescu

Cristina MARINESCU

Biblioteca Națională a României. Serviciul Colecției Speciale

e-mail: cristina.marinescu@bibnat.ro

LECTURA documentelor de corespondență este o adevărată radiografie de viață reală, cu mari evenimente din parcursul indivizilor și al comunităților din care ei fac parte, dar și cu întâmplări de zi cu zi, prea puțin relevante pentru un destin. Este aici ceva din larva străzii, pe de o parte, și din accidente istorice majore, pe de alta. Portretul pe care îl conturează scrisorile de la și către un personaj ilustru este mult mai nuanțat și în același timp realist decât opera lui intelectuală, dar nu trebuie să cedăm nici ispitei de a judeca un om după micile scăderi de care a dat dovadă în viața lui particulară: cele două își fac reciproc pandant și sunt expresia reușitei sale în ambianța intelectuală a unei epoci.

Literatura este unul dintre domeniile cu cele mai aprige lupte pentru dominație și influență a teoriilor și stilurilor din cultura laică a țărilor europene. Charles Dickens ironiza orgoliile literare prin crearea unor personaje caracterizate drept „lei” (lions). Se știe, oricum, că scriitorii și poeții au o sensibilitate acută atunci când vine vorba de producțiile lor artistice. Interesant însă este și procesul creativ al criticilor literari, care au sarcina ingrătă de a consacra în spațiul public nume care sunt relevante pentru o cultură și de a descuraja producerea de non-valoare, alegeri pe care posteritatea le va valida sau nu.

Criticul Mihail Dragomirescu (1868-1942) a fost și estetician, calitate în care a promovat ideea unei autonomii radicale a operei de artă față de orice tendință ideologică, spre deosebire, de exemplu, de semănătoriști și poporaniști, pentru care creația literară trebuia să reflecte idei sociale, considerate actuale. Cu siguranță Mihail Dragomirescu nu ar fi fost de acord cu realismul socialist, impus ca stil literar în perioada comunistă, impregnat în totalitate cu idei marxiste și imun la dezideratul gratuității actului artistic. Teoreticianul vedea în opera de artă și, mai ales, în capodopere, o existență obiectivă, ce face cu puțință o critică științifică. Lucrarea lui în patru volume (1928-1938) *La science de la littérature* a făcut o bună impresie la Paris, fiind recenzată de Paul Van Tieghem (1871-1948), romanist și comparatist al literaturii, cunoscut în epocă. Totuși, în ceea ce privește judecățile de valoare propriu-zise, Mihail Dragomirescu a avut slăbiciunea de a promova excesiv oameni din preajma sa, uneori de o certă mediocritate, în detrimentul unor nume precum Tudor Arghezi sau Lucian Blaga.

În colecția Cabinetului de Manuscrise de la Biblioteca Națională a României există un fond consistent de scrisori către Mihail Dragomirescu, interesante pentru felul în care se conturează universul de preocupări al criticului și viața literară

în epocă. Emitenții solicită diverse lucruri legate de publicarea lucrărilor lor, intervin pentru protejați care susțin examene în fața unei comisii din care criticul făcea parte, menționează impresii din vilegiatură sau detaliază probleme de sănătate, și din toate aceste amănunte se alcătuiește portretul viu al lumii literare interbelice, cu personaje sale mai mult sau mai puțin cunoscute, cu mici drame și întâmplări insignifiante, importante însă în context personal.

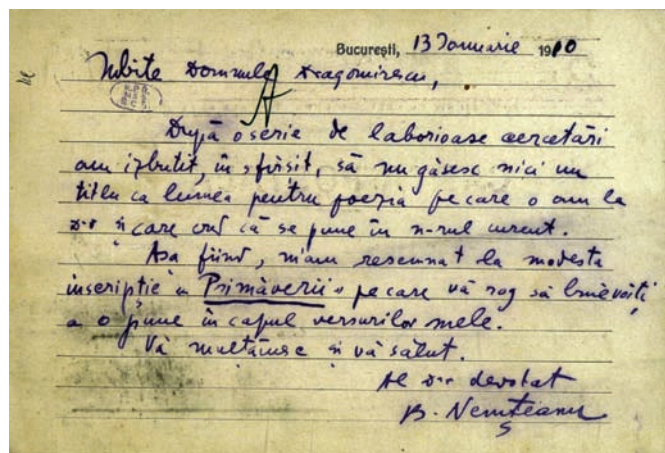

Sursa: Biblioteca Națională a României. Colecția Speciale.
Cabinetul de Manuscrise

Margareta Miller-Verghi (1865-1953), lingvistă, scriitoare și traducătoare, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, explicând că nu vrea să publice în volum separat piesa sa „Pentru tine” (Ms 296), discută activitatea sa didactică, prin împărțirea unor ore pe discipline (Ms 297), intervine pentru primirea ca elev a unui fiu adoptiv al unei rude, adresându-se cu „Gentile Dle Dragomirescu” (Ms 298), pune o vorbă bună pentru o fostă elevă (Ms 299) și își exprimă prețuirea pentru părerea criticului, prin invitația ca acesta să asiste la matineele destinate tinerimii la Școala Normală „Elena Doamna”, unde emitenta era directoare și unde urma să se joace din Goldoni, Lope de Vega, Maeterlinck etc. (Ms 3240).

Nicolae Mihăescu-Nigrim (1871-1951), autor de lucrări din toate genurile literare și profesor, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, promițând să îi dea răspuns la scrisoare când se eliberează, căci e nevoit să grăbească redactarea unei lucrări (Ms 300), îi dă detalii despre activitatea sa literară și caracterizează în termeni elogioși producțiile literare ale soției sale (Ms 301), oferă amănunte despre sejurul său la Sărata

Monteoru și despre activitatea sa literară curentă (Ms 302), și îi solicită un articol despre ediția a treia a volumului „Flori de zăpadă”, volum al unei rude de-a sa (Ms 303).

Sursa: Biblioteca Națională a României. Colecții Speciale. Cabinetul de Manuscrise

George Murnu (1868-1957), autorul excelentei traduceri în limba română a poemelor homerice, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, explicând de ce nu poate merge într-o excursie (Ms 304), exprimându-și regretul că nu s-au putut întâlni la Roma, unde el lucrează în Biblioteca Institutului arheologic german (Ms 305), intervenind pentru o elevă care a luat notă bună la un examen oral, dar nu și la scris (Ms 306), recomandând o candidată licențiată în Litere pentru examenul de capacitate, examen prin care se obține puțința de a profesa ca și cadru didactic (Ms 307), adresând o rugăminte referitoare la o prietenă a fiicei sale, care urma să susțină un examen (Ms 308), intervenind pentru o rudă apropiată (Ms 309), interesându-se de o notă la un examen de estetică literară a unei eleve care era dintr-o familie cunoscută emitentului (Ms 310), din nou, intervenind pentru o protejată (Ms 310) și îl roagă să scrie câteva rânduri cu prilejul unui premiu pe care îl primește pentru traducerea „Iliadei”, ca să nu scrie cineva nepriceput (Ms 3251).

Alexandru Teodor Maria Stamatiad (Al. T. Stamatiad) (1885-1955), poet simbolist și traducător, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, informându-l că se află la Govora, unde urmează un tratament, căci e suferind de reumatism, doar că băile îi impun reguli, fapt nu tocmai plăcut, dar e lume multă și viața nu e foarte scumpă (Ms 317) și, adresându-se cu formula „Iubite Maestre”, îi solicită sprijinul pentru transferul la București, căci sunt 14 ore de limba română vacante, și îl roagă pe critic să țină secret acest lucru, deoarece mulți ar fi interesați de respectivele ore (Ms 318).

G. Rotică (1886-1952), poet bucovinean, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, întrebându-l în ce condiții ar putea sta câteva zile la Rucăr, unde stătea uneori criticul, și ce distanță este de la Câmpulung la Rucăr (Ms 319), îi solicită un exemplar din lucrarea „Teoria elementară a poeziei” (Ms 321), se scuză că nu a putut veni, așa cum se înțeleseseră (Ms 322), și cere răspuns referitor la un manuscris de poezie trimis (Ms 323).

Theodor Scorțescu, romancier, nuvelist și dramaturg, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, interesându-se de o piesă de-a sa, afirmând că, dacă aceasta ar fi pusă în scenă, și-ar amâna plecarea la Paris (Ms 325).

Iosif Netzler-Trivale (1889-1916) îi scrie lui Mihail Dragomirescu, invitându-l la căsătoria sa la Oficiul stării civile (Ms 340) și îl roagă să îi acorde un post de profesor de

limba română și limba germană la institutul particular unde urmează să fie director criticul (Ms 3156).

Liviu Rebreanu (1885-1944) îi scrie lui Mihail Dragomirescu, exprimând condoleanțe pentru pierderea tatălui său (Ms 356).

Ion Peretz, dramaturg, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, intervenind pentru un nepot care dă examen de practică pedagogică în fața unei comisii prezidate de critic (Ms 361).

Barbu Neumțeanu (1887-1919), poet simbolist și traducător, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, afirmând că nu a găsit poeziei trimise alt titlu, decât „Primăverii” (Ms 362) și informându-l că nu se va putea ține de cuvânt să vină la el (Ms 363).

Victor Eftimiu (1889-1972) îi scrie lui Mihail Dragomirescu, recomandându-le criticului pe rudele sale, domnișoarele Râmnicianu (Ms 369).

Caton Theodorian (1871-1939), poet, scriitor și dramaturg, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, afirmând că nu se poate sătura la Veneția de culori și lumină, dar Bucureștiul îl cheamă spre Dâmbovița tulbure (Ms 376), îi transmite salutări din Abbazia (Ms 378), explică faptul că a încercat să ia legătura cu el, pentru că nu se pot vedea vineri, mai degrabă luni, dacă poate și criticul (Ms 379) și le trimite, lui Dragomirescu și soției sale, bilete la premiera piesei sale „Bujoreștii” (Ms 3159).

Mihail Sorbul (1885-1966), dramaturg și romancier, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, intervenind pentru două candidate la examenul de capacitate (Ms 391), solicită un răspuns la manuscrisul său cu primul act din piesa „Lanțul iubirei” (Ms 392) și explică faptul că, renunțând să publice piesa sa în revista lui Dragomirescu, nu renunță și la aprecierile și sfaturile lui (Ms 393).

Cincinat Pavelescu (1872-1934), poet și epigramist, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, afirmând că îi strânge în tăcere mâinile, căci a aflat de moartea tatălui criticului și de faptul că acesta e bolnav (Ms 396), îi trimite spre publicare o traducere din Alfred de Musset a lui Periețeanu (Ms 397), și îi mulțumește pentru simpatia arătată cu prilejul accidentului său din 18 mai 1916 (Ms 398).

Emil Gârleanu (1878-1914), prozator, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, trimițându-i un afiș pe care băieții să îl dea la ziare (Ms 399), și insistând că trebuie să îl vadă neapărat în acea zi (Ms 400).

Zoe Verbiceanu (1893-1975), scriitoare, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, rugându-l să afle de ce la teatru se reia piesa „Suflete tari”, a lui Camil Petrescu, nu piesa ei, „Rikki” (Ms 3146) și îl informează că a acceptat o catedră la Constanța, deoarece nu e foarte departe de București (Ms 3148).

Sursa: Biblioteca Națională a României. Colecții Speciale. Cabinetul de Manuscrise

Constantin Șăineanu (1869-1947), publicist și traducător, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, exprimându-și dorința ca broșurile sale, intitulate „Este vieța o povară?” și „Puterea voinței”, să fie retipărite în Biblioteca de la editura Socec.

I.A. (Ioan Alecu) Bassarabescu (1870-1952), prozator și politician, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, recomandându-i o elevă de-a sa pentru un examen de licență, deoarece e prima teză scrisă despre opera emitentului, și nu și-ar dori o primire nefavorabilă (Ms 3201) și intervine pentru un fost elev care a fost respins la un obiect de studiu cu un an în urmă (Ms 427).

Mircea Djuvara (1886-1945), filosof și jurist, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, intervenind pentru o protejată care dă Bacalaureatul (Ms 3211).

Oreste Georgescu (1891-1918), poet simbolist, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, trimițându-i un volum de poezii și un volum manuscris al prietenului său, Tugomir, cerându-și scuze că l-a inoportunit într-un moment de durere sufletească (Ms 3217).

A. de Herz (Adolf Edmund George) (1887-1936), dramaturg și publicist, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, exprimând condoleanțe, probabil pentru decesul tatălui criticului (Ms 3220).

Ioan Kalinderu (1840-1913), jurist și publicist, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, adresând complimente și urări de bine pentru critic și soția sa (Ms 3224) și mulțumește pentru lucrările trimise (Ms 3225).

Vasile Lascăr (1853-1907), om politic, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, afirmând că a înțeles criticile binevoitoare ale criticului la poezia trimisă și îi mai trimite câteva lucrări literare (Ms 3229).

Corneliu Moldovanu (1883-1952), poet și romancier, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, anunțându-l că mai are o abonată la „Convorbiri critice”, revista criticului (Ms 3241), îl roagă să recomande dlui Socec, pentru publicare în Biblioteca Socec a unei traduceri din Tolstoi („Ce e arta?”), aparținând unui domn Lăzărescu (Ms 3242), îl informează că, în scurt timp, va pleca în străinătate, dar dacă se va face concentrare pentru război, vrea să fie concentrat (Ms 3243), explică faptul că știa de alt termen pentru datorie, dar criticul îl poate găsi în fiecare zi pe la 1 la Café Imperial (Ms 3245), se plânge că, în București, e plin de certuri și intrigi și îl ferește pe critic că e la Rucăr și îi scrie despre o poliță care să îi fie trimisă girată prin Banca Amzei (Ms 421) și intervine pentru cineva care dă Bacalaureatul, fiind foarte speriat (Ms 423).

Constantin Rîuleț (1882-1967), dramaturg, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, informându-l că este bolnav și se află la Mehadia și așteaptă publicarea volumului său la Casa Școalelor, motiv pentru care cere ajutorul criticului (Ms 3256).

Constantin Rădulescu-Motru (1868-1957), filosof și psiholog, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, intervenind pentru o nepoată care își dă licența și e suferindă de inimă (Ms 3258) și îl roagă să îi trimită și restul lucrării „Știința literaturii” (Ms 3259).

Dimitrie Pompeiu (1873-1954), matematician, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, intervenind pentru copilul unei femei sărmene (Ms 3269).

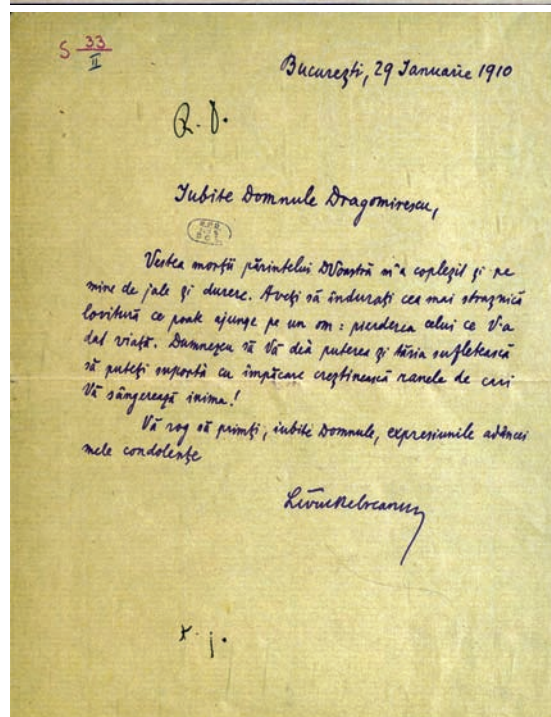
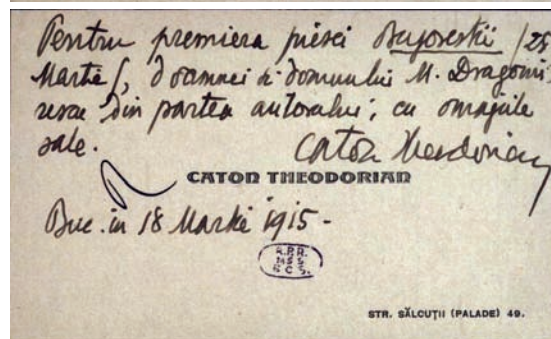
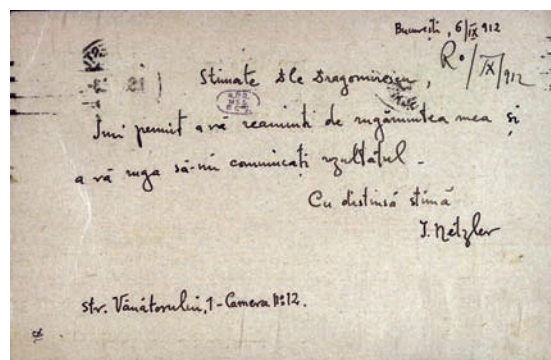
Alexandru Macedonski (1854-1920), poet și prozator, îi scrie lui Mihail Dragomirescu, intervenind pentru o rudă de-a sa care dă examen (Ms 425).

Aceștia sunt doar unii dintre cei ce îi scriau criticului, și se poate observa cum subiectele variază ca relevanță pentru activitatea literară și intelectuală, de la situații mărunte ale vieții de zi cu zi, la aspecte ce țin de creație și de validarea

oferită de Dragomirescu, atât de importantă în epocă. Uneori, intervine efectul emoțional profund, cum e cazul scrisorii lui Cincinat Pavelescu, care îi ține criticului mâinile în tăcere, ca semn de solidaritate în fața durerii sufletești, sau exprimarea, de către Corneliu Moldovanu, a disponibilității de a pleca pe front. Este o caracteristică a documentelor de corespondență, această simfonie de subiecte serioase și facile, accesibile de obicei oricui, care îți dau simțul unei realități vii, chiar dacă de mult apusă, cu personaje care nu mai sunt printre noi.

Bibliografie

1. CĂLINESCU, George. *Istoria literaturii române dela origini până în prezent*. București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941
2. *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente*. Coord. Păcurariu, Dinu. București: Editura Univers, 1979

Deichman Bjørvika (Oslo), desemnată cea mai bună bibliotecă publică a anului 2021

Dr. Raluca MAN
Biblioteca Națională a României. Biroul Editorial
e-mail: raluca.man@bibnat.ro

Pentru a șasea oară, Systematic¹ și Federația Internațională a Asociațiilor de Bibliotecari și Biblioteci (IFLA) a acordat Premiul *Biblioteca Publică a Anului*, onorând bibliotecile publice noi și inovatoare. În căutarea câștigătoarei din acest an, juriul a redus lista celor 32 de biblioteci la 5 nominalizări. Premiul *Biblioteca Publică a Anului* este acordat, în fiecare an, celei mai bune biblioteci publice din lume - o bibliotecă publică recent construită, care combină arhitectura funcțională cu soluții IT creative și care include cultura locală cu dezvoltarea digitală. Bibliotecile nominalizate se disting prin reciclarea durabilă a materialelor, lumina naturală încorporată în clădiri și multe detalii arhitecturale unice. Un juriu internațional format din membri IFLA a ales bibliotecile nominalizate și anul acesta, cei cinci finaliști au provenit din părți foarte diferite ale lumii: Biblioteca Marrickville (Australia); Deichman Bjørvika - Biblioteca publică din Oslo (Norvegia); Het Predikheren (Belgia); Biblioteca nouă Ningbo (China); Forum Groningen (Olanda). Câștigătoarele premiului în anii precedenți au fost: 2019: Oodi - Helsinki Central Library, Finlanda; 2018: KopGroep Bibliotheek (School 7), Olanda; 2016: Dokk1, Danemarca; 2015: Kista Public Library, Suedia; 2014: Craigieburn Library, Australia.

În discursul pentru decernarea premiului, președintele juriului, Jakob Lærkes, a declarat: „Premiul Bibliotecii Publice a Anului se referă la omagierea modelelor, iar bibliotecă câștigătoare - Deichman Bjørvika - este un exemplu strălucitor. O clădire frumoasă și impresionantă care servește

drept exemplu de urmat pentru viitoarele clădiri de biblioteci. Deichman Bjørvika respectă mai mult decât criteriile de îndeplinit pentru câștigarea premiului, iar juriul internațional a fost deosebit de impresionat de modul în care clădirea combină conștientizarea mediului înconjurător cu flerul arhitectural. Biblioteca este un nou paradis pentru cărți și lectură, în timp ce încorporează soluții tehnologice avansate. Deichman Bjørvika arată cum bibliotecile pot funcționa ca instituții care reunesc oamenii în zone urbane mari, orașe și comunități locale”.

Santi Romero Garuz, membru al juriului și șef al departamentului de arhitectură a bibliotecilor din Barcelona (Spania), a subliniat designul extrem de prietenos și ușor de manevrat, precum și perspectivele viitoare ale clădirii drept două dintre principalele motive pentru care Biblioteca Deichman Bjørvika a fost selectată câștigătoare: „Dincolo de designul său spectaculos, adăpostind soluții tehnologice moderne, alegerea materialelor, a soluțiilor energetice și a camerelor multifuncționale demonstrează faptul că biblioteca a fost construită cu un ochi pentru durabilitate - și pentru viitor”.

Amplasarea bibliotecii are un rol esențial pentru promovarea un sentiment de apartenență la comunitate, motiv pentru care locul ales pentru noua construcție a bibliotecii este noul centru cultural din Oslo. Alături de Opera din Oslo și Muzeul Munch, Deichman Bjørvika reprezintă o contribuție majoră pentru Oslo ca oraș al culturii, fiind proiectată ca o

Deichman_Bjorvika_Oslo
Sursa: <https://www.detail.de/artikel/teselandschaft-am-fjord-deichman-bibliothek-in-oslo/>

clădire care să inspire vizitatorii să exploreze toate noile facilități și activități oferite. Clădirea bibliotecii face parte dintr-un proiect amplu de renovare a zonei, un proiect de reînnoire urbană care transformă în prezent malul apei din Oslo într-un centru cultural înfloritor. Deichmann Bjørvika își propune să redefească ceea ce o bibliotecă publică este și ar trebui să fie. Arhitectura clădirii este unică, fiind în așa fel proiectată încât poate asigura acces din toate părțile orașului cu intrări dinspre nord, sud, est și vest, urând bun venit „de pe toate laturile sale”.

Totul a început în 1785, când norvegianul Carl Deichman, cancelar, om de afaceri și patron al artelor și științei, a lăsat moștenire colecția sa de 6.000 de cărți, pe care le-a donat cetățenilor din Christiania (acum Oslo). În 2021, 236 ani mai târziu, moștenirea sa a devenit o bibliotecă publică unică, pe șase etaje, centrată în jurul unui sistem automat de sortare a cărților, desemnată cea mai bună bibliotecă publică din lume.

Carl Deichman

Sursa: <https://www.newsinenglish.no>

Deichman Bjørvika este principala bibliotecă publică din Oslo. Șase etaje în care coabitează, într-un spațiu proiectat ingenuos, literatura, locurile de lectură și studiu, o scenă cu multiple întrebuințări, spații de joacă pentru copii, o sală de cinema și ateliere pentru tineri și vârstnici. Angajații bibliotecii, amabili și instruiți, îi invită pe utilizatori la specializare, cunoaștere și bucurie, într-un ambient plăcut, primitor și ușor de folosit. Fiecare etaj al noii biblioteci are o atmosferă specifică, funcții și posibilități diferite pentru toate gusturile și pentru toată lumea.

Principalul concept arhitectural se bazează pe spațiul mare al bibliotecii care din zona centrală se extinde în sus pe fiecare etaj. Biblioteca are o fațadă translucidă, cu etajul superior într-o consolă a cărei deschidere este direcționată spre centrul orașului. Golurile din fațadă marchează intrările dinspre est, vest și sud ale clădirii. Noua bibliotecă nu este doar o clădire funcțională de înaltă calitate arhitecturală, ci este, de asemenea, inovatoare în utilizarea soluțiilor ecologice, favorabile climatului. Odată încheiată construcția

bibliotecii, în Oslo clădirea devine emblematică în ceea ce privește eficiența energetică și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. Fațadele holurilor de la parter și ale zonelor de intrare sunt proiectate cu stâlpi și grinzi din oțel cu geam triplu. Suprafețele fațadelor de la etajele superioare, în care sunt amplasate încăperile bibliotecii, sunt realizate ca o fațadă unitară care are la bază un concept unic de forme și materiale complet noi. Stâlpii fațadelor sunt solizi având un diametru de aproximativ 50,8 cm, fapt ce permite susținerea geamurilor din sticlă securizată laminată cu elemente de iluminare, atât în interior, cât și în exterior, care pot fi deschise în scopuri de curățare, igienizare și întreținere. Coloanele fațadei se află la trei metri distanță, nu doar pentru a oferi umbră atunci când este nevoie dar și pentru a putea exploata efectele dorite ale luminii naturale. Lumina zilei se revărsă prin arborii diagonali de pe acoperiș și prin ferestrele verticale înguste care imită cărțile de pe un raft. Rafturile nu blochează ferestrele, multe dintre ele aflându-se în locuri surprinzătoare, cum ar fi în exteriorul casei ascensorului. Coloanele verticale de fațadă, formate din plastic armat cu fibră de sticlă pentru protecția împotriva incendiilor, umplute cu izolație termică, și elementele de umplere realizate din geam triplu, au constituit partea esențială a proiectului, împreună cu elementele de conectare orizontale. Fațadele noii biblioteci din Oslo au fost proiectate în așa fel încât să îndeplinească, într-o manieră facilă, cerințele termice și climatice specifice zonei geografice. Securizarea sticlei reprezintă procesul termic de încălzire a acesteia până la 700-740C° și de răcire rapidă până la temperatura camerei, proces prin intermediul căruia materialul devine de 5 ori mai dur, fără a-și pierde elasticitatea. O calitate importantă a sticlei securizate este comportamentul acesteia în momentul spargerii; în comparație cu sticla normală, sticla securizată se sparge în bucățele mici, nu în bucăți mari și ascuțite. Această metodă este folosită atunci când se dorește rezistența la șocuri mecanice, rezistența termică și protecție împotriva riscului de spargere. Un element esențial în vederea reducerii probabilității ca sticla să se spargă în momentul procesului de securizare o reprezintă atenta prelucrare a muchiiilor sticlei. Datorită tehnologiilor de ultimă oră utilizate în construcția bibliotecii, a fost acordată o atenție deosebită în prelucrarea canturilor și muchiiilor sticlei pentru a nu fi afectate nici calitatea, nici proprietățile mecanice ale produsului finit.

Deichman Bjørvika are 13.500 de metri pătrați de suprafață distribuită pe șase etaje și un subsol, toate fiind dedicate diferitelor tipuri de învățare. În prezent, biblioteca are 450.000 se resurse specifice (cărți, periodice, audiobook-uri, resurse audio-video, casete, CD-uri, DVD-uri, instrumente muzicale etc.) în peste 40 de limbi iar accesul la colecții și servicii se face pe baza unui card de bibliotecă de la Deichman sau a unui card de împrumut național. Împrumutul la domiciliu sau în sălile de lectură pentru cărți, resurse audio-video, instrumente muzicale și rezervarea pentru cabinetele individuale de studiu sunt gratuite. Toate resursele și materialele de bibliotecă au fost aduse în noul spațiu prin intermediul unei firme de transport iar angajații s-au ocupat de despachetarea și aranjarea lor. Programul bibliotecii este generos: Luni-Vineri: 08:00-22:00 și Sâmbătă-Duminică: 10:00-18:00.

Subsolul găzduiește un cinematograful și un auditoriu.

Sursa: https://deichman.no/aktuelt/_8270c70a-fb73-41b0-8d81-fe20fed69623

Produse alimentare pot fi cumpărate de la cafenea și restaurantul *Centropa* situate la parterul bibliotecii; restaurantul dispune și de scaune în aer liber la parter și o terasă separată pe acoperiș, la etajul al doilea.

Sursa: <https://www.gonomad.com/164557-oslos-astonishing-deichmann-bjorvika-library>

Sursa: https://deichman.no/aktuelt/_8270c70a-fb73-41b0-8d81-fe20fed69623

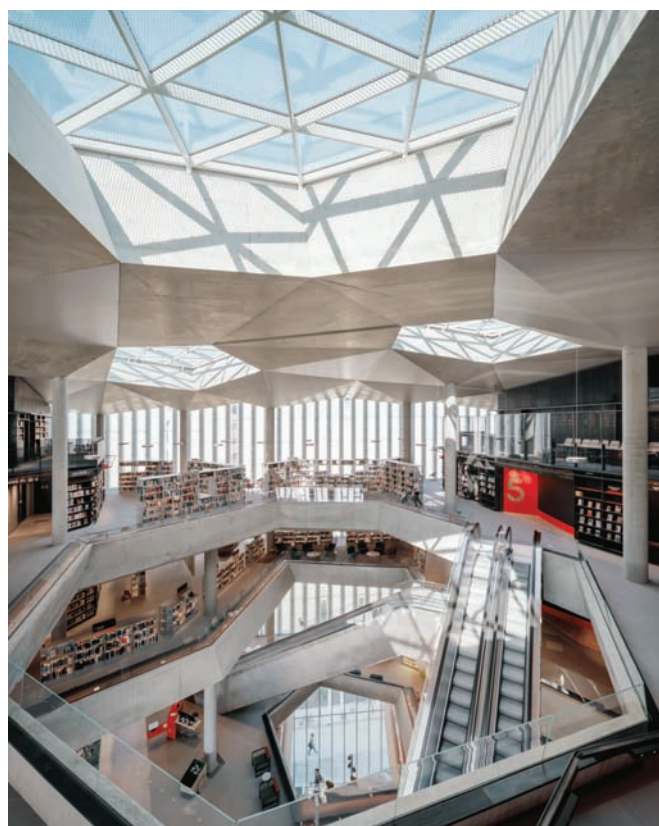
Primul etaj este cel mai aglomerat, datorită biroului de informații și a mașinilor de împrumut complet integrate.

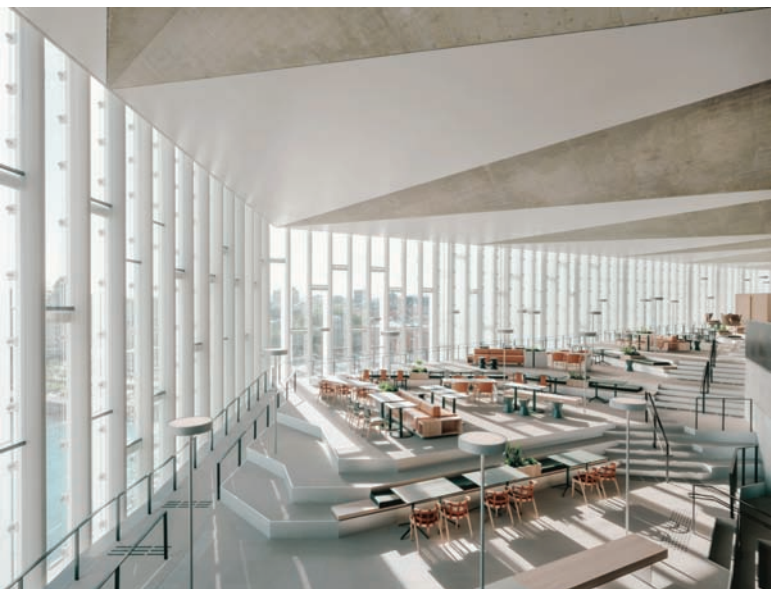
Sursa: https://deichman.no/aktuelt/_8270c70a-fb73-41b0-8d81-fe20fed69623

Sursa: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=4396370730452753&set=pcb.4396370953786064>

Sursa: <https://roschmann.group/en/projects/deichman-public-library/#top>

Sursa: <https://roschmann.group/en/projects/deichman-public-library/#top>

Etajul al doilea este conceput pentru copiii mici, care pot asculta, citi dar pot fi și zgomotoși fără a deranja, în „temnițele magice” și camera de joacă, datorită tehnologiei acustice de ultimă generație.

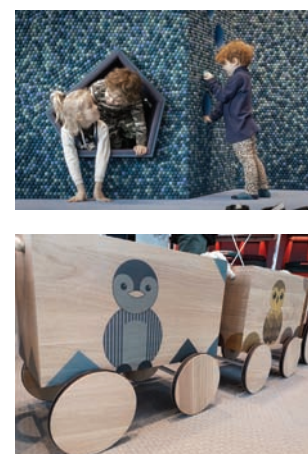
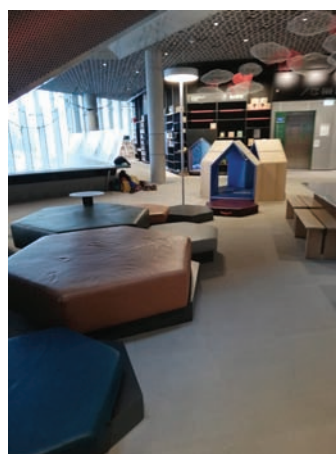
Sursa: <https://www.newsinenglish.no>

Sursa: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=4396370243786135&set=pcb.4396370953786064>

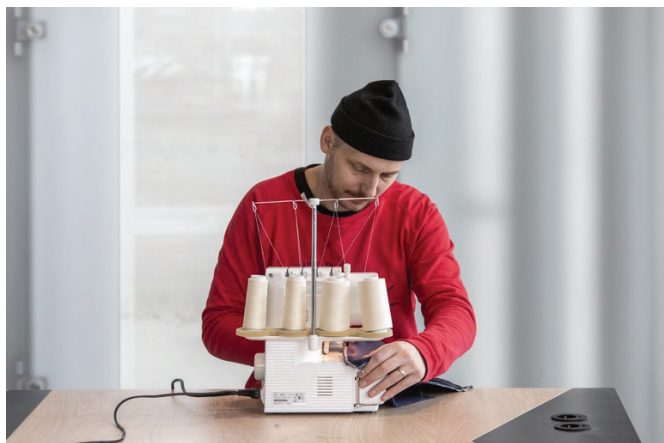
Sursa: <https://www.world-architects.com/en/architecture-news/insight/where-the-light-shafts-meet>

Sursa: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=4396369297119563&set=pcb.4396370953786064>

Sursa: <https://deichman.no/aktuelt/8270c70a-fb73-41b0-8d81-fe20fed69623>

La etajul al treilea se află „atelierul oamenilor”, unde orice doritor se poate implica în activități creative, având la dispoziție imprimante 3D și mașini de cusut, studiouri de muzică și sunet.

Sursa: https://deichman.no/aktuelt/_8270c70a-fb73-41b0-8d81-fe20fed69623

Sursa: https://deichman.no/aktuelt/_8270c70a-fb73-41b0-8d81-fe20fed69623

Sursa: <https://www.infodocket.com/2020/06/14/norway-oslos-new-main-library-opens-this-week/>

Totul devine mai liniștit pe măsură ce vizita continuă spre etajele superioare ale bibliotecii. Etajele al patrulea și al cincilea sunt amenajate cu săli de lectură și săli de studiu, cabinete individuale și săli de clasă unde, oricine are posibilitatea de a contempla, de a se relaxa sau de a admira priveliștile magnifice ale fiordului Oslo și ale orașului.

Biblioteca oferă posibilitatea de a închiria spații tuturor celor interesați de a organiza evenimente sau producții culturale, prin intermediul unui serviciu specializat în acest sens, ale cărui date de contact sunt disponibile pe pagina oficială a bibliotecii.

Sursa: <https://www.world-architects.com/en/architecture-news/insight/where-the-light-shafts-meet>

Sursa: <https://www.mynewsdesk.com/kulturbyen-oslo/images/deichman-bjoervika-interior-photos-1971787>

Sursa: <https://www.world-architects.com/en/architecture-news/insight/where-the-light-shafts-meet#image-3>

Clădirea este prevăzută cu un sistem de supraveghere video: camerele de supraveghere montate de-a lungul fațadei și la toate intrările înregistrează în permanență pentru a spori securitatea angajaților și a vizitatorilor. Camerele video din interiorul bibliotecii înregistrează doar în anumite ore ale zilei, cu precădere dimineața și seara.

Biblioteca Deichman Bjørvika trebuia să aibă deschiderea oficială pe 28 martie 2020, dar pandemia COVID-19 a amânat acest moment și toate festivitățile aferente; prin urmare, biblioteca și-a deschis porțile pentru public pe 18

iunie 2020. Clădirea poate găzdui 3.000 de vizitatori dar din cauza restricțiilor impuse de pandemia COVID-19 este permis accesul doar a unei treimi din acest număr.

Deichman Bjørvika este un centru de cunoaștere și înțelepciune, aventură și tehnologie, incluziune, un mod de a combate singurătatea, exclusiunea și radicalizarea urbană. Biblioteca din Oslo a devenit, de la deschiderea sa, cel mai ospitalier și popular loc de întâlniri grație atât amplasamentului, cât și programului extins de funcționare.

Bibliografie:

1. Five innovative libraries nominated for the Public Library of the Year award 2021. Disponibil pe Internet la adresa: https://systematic.com/en-gb/industries/library-learning/news-knowledge/news/five-innovative-libraries-nominated-for-the-public-library-of-the-year-award-2021/?fbclid=IwAR1JCgQbzuBdesqR_aifdGPiJT1NoYwoEC6UTb-2nXkkVmRAOEyaK0XxaiYQ#:~:text=Five%20innovative%20libraries,president%20Christine%20Mackenzie
2. Deichman Bjørvika. Disponibil pe Internet la adresa: <https://deichman.no/bibliotekene/bj%C3%B8rvika>; https://deichman.no/vi-tilbyr?branch=branch_Bj%C3%B8rvika
3. The World's Best New Public Library: IFLA's Public Library of the Year Award Goes to Deichman Bjørvika/Oslo Public Library in Norway. Disponibil pe Internet la adresa: <https://www.infodocket.com/2021/08/19/the-worlds-best-new-public-library-iflas-public-library-of-the-year-award-goes-to-deichman-bjoervika-oslo-public-library-in-norway/>

Notă:

1. Systematic este o companie IT internațională care a fost înființată în 1985 și care se concentrează pe șase domenii principale de activitate: digitalizare, asistență medicală, apărare, informații și securitate națională, biblioteci și învățare, utilități și energie regenerabile. Systematic este principalul sponsor al premiului acordat de IFLA în fiecare an, în valoare de aproximativ 5000 dolari. Mai multe detalii sunt disponibile la adresa: <https://systematic.com/en-gb/our-company/>

Sursa: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=4396369827119510&set=pcb.4396370953786064>

Brâncoveanu și Cărțile

Flaviu George PREDESCU
Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București
Serviciul Cercetare. Metodologie
e-mail: flaviu.preDESCU@bcub.ro

Motto: „Brâncoveanu a fost unul dintre cei mai mari patroni ai culturii românești, prin scris și tipar, cari au fost vreodată în neamul nostru¹.” (Nicolae Iorga)

Introducere

Constantin Brâncoveanu a avut o educație solidă care s-a răsfrânt ireversibil asupra personalității sale și s-a regăsit în faptele sale. Nu întâmplător, prin ce a făcut, a ajuns să fie supranumit părinte al culturii. Acest fapt s-a datorat atât investiției în educație cât și a influențelor ulterioare, a interacțiunilor pe care le-a avut în mediul său familial și în afara acestuia. După moartea tatălui, Brâncoveanu intră sub tutela familiei mamei sale, dintre membrii ei, rolul cel mai semnificativ avându-l Constantin Cantacuzino, erudit om de cultură și deținătorul celei mai mari biblioteci din acea vreme. În evoluția sa cărțurărească, în postura de domn al Țării Românești, o interacțiune cardinală se dovedește a fi cea cu georgianul Andrei, care urma să devină mitropolitul Antim Ivireanul, iscusit și avangardist tipograf, cu un destin dramatic, dar cu un rol semnificativ în sprijinirea demersurilor culturale ale marelui voievod valah.

Activitatea sa orientată spre iluminarea maselor prin intermediul cuvântului creștin se împarte, pe lângă investiția în infrastructura care ține de asigurarea instrumentelor pentru realizarea fizică a cărții, în constanta intenție de a „deschide mintea” clerului și mirenilor. La bază a stat dorința lui de a pune cele două părți în relație prin traduceri și înțelegerea la propriu și la figurat a mesajului biblic și filtrarea lui în asimilarea învățăturilor pravoslavnice de către oamenii de rând. Scopul, pe termen lung, era însă ridicarea maselor prin învățătură și unirea celor trei provincii istorice, în primul rând prin conștientizarea limbii și culturii comune.

Academia Domnească de la București a fost, de asemenea, celălalt instrument educațional menit să asigure pregătirea superioară a tinerilor, și implicit, realizarea unei elite de

care politica țării să beneficieze. Brâncoveanu a intuit că prin colaborarea cu institute de învățământ consacrate și intelectualii de elită poate asigura și la București o școală bună, cu rezultate pe termen lung.

Cine era Brâncoveanu, ajuns domn la 34 de ani

Specific oamenilor cu autentice propensiuni intelectuale, anterior îndelungatei sale cariere politice, Constantin Brâncoveanu nu a urmărit neapărat accederea într-o funcție de mare putere. După cum aflăm din lucrarea care îi poartă numele, scrisă de diaconul N.M. Popescu, imediat după ce Șerban Cantacuzino a răposat, boierii s-au adunat la Mitropolie „și au hotărât de au ales domn nou pe Constantin Brâncoveanu, zicând că este neam de al vestitului Mateiu Vodă Basarab, că este iscusit în trebile țării și că este împodobit cu multe bunătăți, mai ales cu blândețe.” Astfel, alegerea s-a făcut în lipsă, întrucât în acel moment Brâncoveanu îl priveghea pe Șerban Vodă. Afirmăției atribuită colectiv: „Logofete, noi cu toții poftim să ne fii Domn” el oferă un răspuns axiomatic „Dar ce-mi trebuie mie domnie? De vreme ce ca un Domn sunt la casa mea, nu-mi trebuie să fii Domn.” Boierii însă nu se lasă și îi argumentează că ar fi nepotrivit ca țara să fie lăsată în seama unor oameni răi sau nebuni care ar putea să o strice – „și-l luară de mâini și-l împingeau de la spate.” Acest eveniment se petrecea în data de 29 octombrie 1688, pe când în vestul Europei, Regele Soare începea Războiul de nouă ani împotriva Ligii de la Ausburg și Războiul Succesiunii Palatine, la două decenii după Marea Ciumă din Londra.

În formarea sa, viitorul voievod a fost beneficiarul a două acțiuni cardinale venite din partea mamei lui, Stanca Cantacuzino, aceasta „i-a dat creștere bună și cu frică de Dumnezeu” și „i-a dat să învețe carte”. Tatăl lui Constantin Brâncoveanu s-a numit Matei (zis Papa) Brâncoveanu. A mai avut doi frați și o soră, familia fiind din județul Romanați. S-a căsătorit cu Maria (zisă Marica), nepoata lui Antonie Vodă din

Coperta lucrării: CERNOVODEANU, Paul, CONSTANTINIU, Florin – Constantin Brâncoveanu, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1989
Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București

Popești. Împreună au avut 11 copii, dintre care patru băieți și șapte fete. Șerban Vodă Cantacuzino îi era unchi de mamă. Când acesta ajunge domn, începe ascensiunea lui Brâncoveanu, care „trece din boierie în boierie până ajunge Mare Logofăt” funcție care corespunde celei de boier - „cel mai de seamă din divanul domnesc”. Dar abilitățile diplomatice ale lui C. Brâncoveanu ieșiseră la iveală înainte de a ajunge Domn, dovedindu-se de încredere și abil negociator politic - „iar Dumnezeu, care nu vrea ca lumina să stea sub acoperiș, ci să fie pusă în sfeșnic și să lumineze tuturor, chemă la mai mare cinste pe robul său”. Spirit vizionar, reia tema unirii tuturor românilor preluând controlul în Moldova și încercând același lucru în Ardeal: „a izbutit chiar să pue domn la Moldova pe ginerele său Constantin Duca Vodă și să poruncească acolo ca la el acasă. Iar pentru Ardeal făcuse planul să mărite pe una din fetele sale cu un prinț neamț tare iubit acolo”.

Momentul decisiv, cel al decapitării lui Brâncoveanu împreună cu fiii săi, relatat de Anton-Maria Del Chiaro, martor la îngrozitorul eveniment, este definitoriu pentru istoria creștinismului. Pe lângă odioasa crimă, îndărătnicia voievodului român care face o afirmație antologică, de o tărie de caracter și dârzenia greu de egalat: „Fiii mei, fiți curajoși, am pierdut tot ce am avut în această lume; cel puțin să salvăm sufletele noastre și să ne spălăm păcatele cu sângele nostru” îi dă o meritată aură de martir și consistent simbol creștinesc.

Deși domnitorul ar fi dorit ca mănăstirea de la Horezu să fie sanctuarul întregii familii, doar domnița Ancuța, fata lui Constantin Brâncoveanu, își doarme somnul de veci acolo. Destinul crud a schimbat toate planurile celui care, după cum scrie Virgiliu N. Drăghiceanu voia „a cinsti la 15 august 1714, sărbătorirea a 25 de ani de domnie și 60 de ani de viață ai săi, și cu o nuntă (proiectată de 4 ani) a fiului său de-al III-lea Radu” să aibă acel fatidic sfârșit într-o zi pregătită pentru atâtea sărbători. Deznodământul dramatic relatat de același autor are la bază o analiză logică cu privire la autenticitatea mormântului aflat la biserica Sfântul Gheorghe Nou.

Biserici și cărți. Tălmăcirea în românește a cărților sfinte

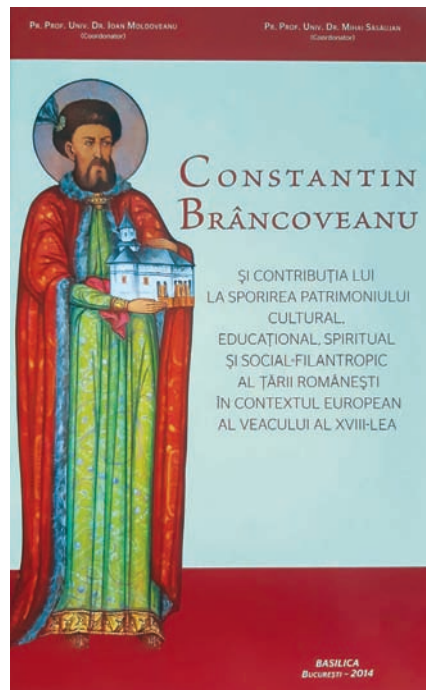
La fel ca și abilitățile diplomatice, dragostea lui Vodă Brâncoveanu pentru biserici și mediul mănăstiresc datează dinainte de a ajunge domn al Țării Românești. În primul rând „la moșiile sale a zidit biserici; unde era o mănăstire dărâmată el a dres-o; unde era lipsă de locaș dumnezeesc el a clădit cu mână darnică” dar a identificat ce este mai necesar fiecărui locaș - „la Bistrița boierilor Craiovești dresă părțile stricate și zidi din nou turnul, când era numai boer, iar când ajunse domn îi dăruie cărți frumos legate și alte odoare multe de argint” arată N.M. Popescu. Faptele lui Brâncoveanu sunt într-o firească armonie

cu educația pe care a primit-o. După cum consemnează Radu-Ștefan Ciobanu² în lucrarea colectivă Constantin Brâncoveanu, apărută la 300 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a lui C-tin Brâncoveanu, mentorii lui, au fost: „Constantin stolnicul, Mihai spătarul, ca și Șerban domnul”.

Dar este important ca mai întâi să separăm cele două tipuri de cărți - „de slujbă bisericească” și „de învățătură”. Deși activitatea de tipărire a cărților bisericești era începută de multă vreme „în țările noastre”, niciodată „în timpurile vechi” nu s-au tipărit atât de multe ca în vremea lui Vodă Brâncoveanu. Un noroc pe care l-a avut Vodă a fost acela de a-l întâlni pe călugărul Antim tipograful „care în toată viața lui n-a făcut decât să întemeieze tipografii, să tălmăciască cărți și să le dea în tipar”. Brâncoveanu i-a răsplătit ostenelele „căci din meșter tipograf l-a făcut mitropolit al țării”. În seama lui Antim sunt puse întemeierea tipografiei de la Snagov, repararea tipografiei București, întemeierea unei tipografii la Râmnicu Vâlcea și după ce a ajuns mitropolit, a întemeiat una și la Târgoviște - „cu banii lui Brâncoveanu și cu munca lui Antim au ieșit la iveală nenumărate cărți de slujbă și învățătură”. Alături de Antim a fost și episcopul Mitrofan de la Buzău „care singur ne spune că și noaptea lucra pentru cărțile bisericești, ce s-au tipărit în acea vreme în tipografia domnească din acest oraș Buzăul”.

Un aspect important este legat și de calitatea materială a cărților pe care le tipărea episcopul Antim, după cum scrie Gabriel Ștrempel în lucrarea „Antim Ivireanul”: „cartea era lucrată modern, peste un suport de carton, ca în Occident, cum sunt aproape toate cărțile ieșite de sub tiparnițele lui Antim, și nu pe scoarțe din lemn, legătura frapează prin bogăția barocă a ornamentației, în aur, care nu este imprimată în adânc, ci este situată aproape de suprafață”. Nicolae Iorga sugerează în „Activitatea culturală a lui Constantin Vodă Brâncoveanu” că pe lângă numeroasele cărți care au fost tipărite pe parcursul domniei brâncovenești, dar și cele care s-au tipărit după 1714 „pornesc din aceeași impulsie”.

Astfel că până la venirea lui Brâncoveanu în biserică se cânta după cărți slavonești - „credincioșii nu înțelegeau nimic căci nu pricepeau limba asta streină; preoții cei mai demult o mai știau câte puțin dar cei din vremea lui Brâncoveanu nu o pricepeau de loc ca și credincioșii”. Consecința era că oamenii plecau fără multe învățăminte de la biserică. N.M. Popescu mai scrie că văzând acest lucru, cărturarii și-au adus aminte de vorba apostolului Pavel care zicea că „în biserică mai bine cinci cuvinte cu înțeles decât zece mii neînțelese”, așa că „s-au apucat și au tălmăcit pe limba românească cărțile sfinte”. Astfel că în anul „în care s-a făcut domn” Constantin Brâncoveanu, a ieșit de sub tipar „Biblia cea mare românească bine tălmăcită și frumos lucrată”. Au urmat: *Psaltirea*, despre care aflăm că a fost dată în dar preoților și

Coperta lucrării: Coord.: pr. prof. univ. dr. MOLDOVEANU, Ioan, pr. prof. univ. dr. SĂSĂUJAN, Mihai; Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea, București, Editura Basilica, 2014

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București

mirenilor să învețe carte după ea, apoi *Sfânta Scriptură* cea nouă - „câci decât toate cărțile bisericești aceasta este mai folositoare de suflet și mântuitoare”, iar pentru slujba preoților s-au tipărit *Sf. Evanghelie* și un *Molitvenic* „care cuprindea numai rugăciunile din altar”, iar pentru cântăreți „s-a dat în românește Octoiul”. De asemenea, au mai ieșit de sub tipar *Sfintele Liturghii*, *Ceaslovul* și altele. Diaconul mănăstirii Cotroceni consideră că diada Brâncoveanu-Antim stă la baza înțelegerii a tot ce se citea în 1915, cu două secole mai târziu, în sfânta biserică - „cei cari au dat mai târziu pe românește cărțile la slujbă, care rămăseseră netipărite, n-au întâmpinat greutatea mari căci le era calea neteziată”.

G. Ștrempelel mai notează că Antim a realizat în 1693 imprimarea uneia dintre cele mai însemnate cărți din întreaga sa practică tipografică. Se referă, desigur, la *Evangheliarul greco-român* „scos tot la București, din dispoziția și cu toată cheltuiala domnului”. Iar „dintre cărțile tipărite de Antim, care se remarcă prin sobrietate, în pofida calităților sale de desenator și gravor acestea nu sunt decât rar împodobite” și se oferă exemplul *Evangheliarului bilingv* care „rămâne printre cele mai atent ornate”. Autorul adaugă că nu se știe ce tiraj a avut cartea, dar se bănuiește că ea a fost difuzată și în afara spațiului românesc, adică și în lumea grecească - „oricum, ea este des întâlnită atât în Moldova, cât și în Transilvania”.

Și N. Iorga face în *Activitatea culturală* un inventar al tipăriturilor brâncovenești „cari să se dea la pravoslavnicii în dar” citând lucrarea *Bibliografia românească veche*, vol I, de Bianu și Hodoș - „care erau menite rodului nostru românesc, atâta scăzut și lipsit de multe, și ales den învățatură (...) spre folosul de obște al neamului românesc (...) neamului nostru românesc și moldovenesc (...) ba, mai mult la un norod întreg, celor den casă ai Besarecii noroade: Rumînilor, Moldovenilor și Ungrovlahilor, adică Românilor din Ungaria”.

Între secole - limba „epiderma cea repede schimbătoare” a unei națiuni

Conceptualizarea planului de unitate teritorială prin instrumentul aceleiași limbi a fost și rămâne o preocupare constantă a oamenilor din domeniul culturii. La peste o sută de ani distanță de Iorga, în zilele noastre, criticul literar Nicolae Manolescu strigă cu disperare intelectuală că „limba română este principalul bun național. Limba este începutul și sfârșitul a toate”. Într-un articol intitulat „Limba română, în dificultate” din *România literară*, Manolescu avertizează că „limba se schimbă, începând cu vocabularul, care este epiderma cea repede schimbătoare, și continuând cu structura gramaticală, mult mai inerțială, dar nici ea veșnic stătătoare”.

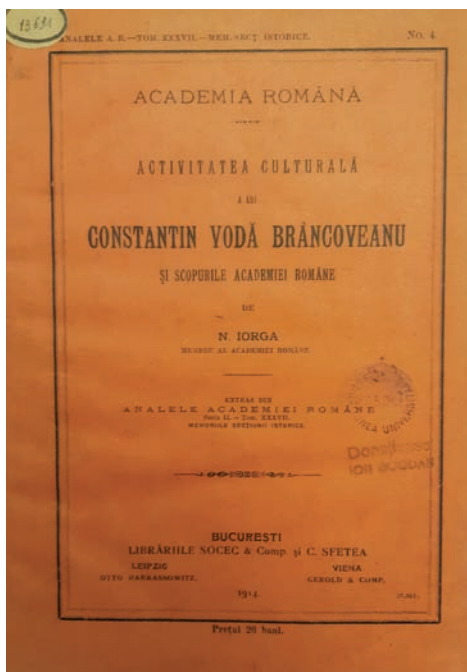
Istoricul literar oferă exemplul Franței lui Montaigne și La Fontaine, care stau la baza creării limbii literare într-un Paris în care se vorbea în multe idiomuri. În același sens, în 2021, academicianul Răzvan Theodorescu, cu prilejul celebrării a 500 de ani de la cel mai vechi document scris (și păstrat) în limba română - „*Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung către judele Brașovului Hanăș Begner (Hans Benkner)*” - subliniază momentul semnificativ al trecerii de la „limbile sacre” (menționând latina și slavona) la limbile vernaculare, precizând că acest proces a fost unul de lungă durată în care s-au împletit rațiuni istorice și teologice și care a dus la apariția conceptului „națiune sacrosantă”. Academicianul amintește despre: textele rotacizante „din jurul anilor 1490-1515”,

decu cu aproape două secole înainte ca Brâncoveanu să devină domn al Țării Românești. Theodorescu oferă drept exemplu *Psaltirea Scheiană* și *Codicele Voronețean* „care apar în limba română într-un Maramureș care se lupta împotriva Bisericii din Halici și Bisericii din Muncaci”.

Mai mult, cele două secole frământate în care contextul politic generează o sedimentare a viitoarei limbi române, au ca punct de pornire *Scrisoarea lui Neacșu*, din 1521, și până la Matei Basarab, înaintaș al lui Constantin Brâncoveanu. Theodorescu oferă exemplele semnificative acestui proces la nivel european, în deceniul cuprins între 1521-1530: „*Luther la Wartburg traducea Noul Testament în limba germană*”, „*Lefèvre d'Étaples la Paris traducea Noul Testament*” și „*Henric al VIII-lea al Angliei creând Biserica Națională, Biserica Anglicană, făcea ca limba engleză, o limbă în care Biblia se tradusese în vremea Wycliffe deja, să fie o limbă obligatorie pentru actele de cancelarie*”.

Profesorul Constantin Pătuleanu scrie într-un articol³ în care se referă la relațiile lui Brâncoveanu cu Universitatea din Oxford că *Academia Domnească din București*,

„precursoarea Universității din București”, idee care reiese dintr-o altă scriere prezentă în aceeași sursă documentară,⁴ că Brâncoveanu a dorit încă de la 1700 modernizarea *Academiei*, însă a reușit abia în 1707 - „când a și introdus acordarea de fonduri permanente”. Renunțarea trimiterii unor tineri din Țara Românească la Padova pentru studii se datorează „înființării colegiului grecesc la Gloucester Hall/Oxford, prin grija lui Benjamin Woodroffe, care încerca astfel să înlesnească unele contacte intelectuale între Anglia și Sud-Estul Europei”. Pătuleanu oferă drept exemplu și câteva cifre, pe lângă exemplul tipăririi Noului Testament între 1661 și 1664: „*Nicolae Milescu traducea Vechiul Testament, în anul 1688 apărea pentru prima dată Biblia în limba română*”. Astfel că se reconfirmă că, sub supravegherea lui Antim Ivireanul, au fost tipărite pe parcursul a 25 de ani (1691-1716), 63 de cărți „dintre care el singur a editat 39; dintre cele 63 de cărți 30 au

Coperta lucrării: *Academia Română, Activitatea culturală a lui Constantin Vodă Brâncoveanu și scopurile Academiei Române de Nicolae Iorga, extras din Analele Academiei Române, Seria II.-Tom XXXVII, Librăriile Socec&Comp. și C. Sfetea, București, 1914*
Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București

fost tipărite în limba greacă, 22 în limba română, 6 în slavona bisericească, 2 greco-arabe”. Sunt amintite și tipărițele care erau la Iași, București, Snagov, Râmnic și Târgoviște. Tot din aceeași sursă aflăm, citat fiind Chr. Voigt că „Brâncoveanu începuse să construiască școli, case pentru săraci și spitale în București”. De asemenea, în baza cercetărilor aprofundate pe care le-a efectuat, preotul C. Pătuleanu consideră că la baza influenței reformelor brâncovenești în domeniul educațional și al asistenței sociale a stat marele teolog umanist August Hermann Francke de la Halle: „atenți și receptivi la tot ce era înnoitor în Europa, lui Brâncoveanu nu-i puteau scăpa noile tendințe educaționale și socio-caritative pietist-hallenziene din inima Germaniei”.

Același demers de luminare a tinerimii prin învățatură a generat și înființarea școlii Sfântul Sava, pe lângă mănăstirea omonimă „și puse trei dascăli, care să învețe pe copii și pe tineri Sfânta Scriptură, scrierile Sfinților Părinți, filosofia și alte multe lucruri folositoare”. Aflăm că în respectiva școală „cei buni și săraci învățau și aveau toate fără plată” și cei mai pricepuți erau trimiși în străinătăți „să învețe carte înaltă la școlile mari de acolo”.

Munca lui Constantin Brâncoveanu de la Sfântul Sava a fost continuată de regimurile ulterioare, dar cu adevărat s-a trecut la o nouă dimensiune în 1818, când Vodă Caragea l-a numit în fruntea școlii pe Gheorghe Lazăr, după scoaterea ei de sub tutela mănăstirească. După cum scrie Ion Agârbiceanu în „Cărturari români”- „din zi în zi uimirea și însuflețirea boierilor creștea și tot mai mulți își trimiteau copiii la școala lui Lazăr. Între elevii lui a fost și Ion Eliade-Rădulescu, care a fost urmașul lui Lazăr în conducerea școlii de la Sf. Sava”.

Intelectualii lui Brâncoveanu

Printre intelectualii care trebuie consemnați se găseau: Cantacuzino Stolnicul, Radu și Șerban Greceanu și „Iordachi Cantacuzino, mort după întoarcerea sa la Viena”, nu lipsea Antim Ivireanul „ajuns episcop de Râmnic și Mitropolit”. De la muntele Athos, erau Filoteiu, Sfeatagorețul, traducătorul Învățăturilor creștinești și al Florii Darurilor și care formau Academia literară și istorică a acestuia. Iorga notează că „domnul însuși, prin notițele de pe paginile Foletului Novel, arătând că are în el pornirea de a însemna de-a dreptul faptele stăpânirii sale”. Mai mult, din aceeași sursă aflăm că Brâncoveanu avea chiar un plan „de prefacere a cărților de teologie eline în limba vulgară”, dar planul a fost respins de Patriarhul Calinic pentru că n-ar fi compatibil cu „tainica demnitate a Scripturii și a tuturor celor în legătură cu dânsa”.

Dorința voievodului de a lumina masele printr-o extindere a cunoașterii prin intermediul unui limbaj adaptat care să rezoneze și să lumineze conștiințele celor mulți, era oarecum amânată.

Există deci un cerc de erudiți în jurul lui Constantin Brâncoveanu, pe care Nicole Iorga îi enumeră: astfel că Abramios și Mayota (cretan cu studii la Roma și Veneția) erau predicatori ai curții, iar la Academie, avea în fruntea profesorilor pe Sevastos Kymenitul. Ca prelați răsăriteni „ocrotiți în jurul Scaunului domnesc” erau Ioan sau Ieroteiu Comnenul „traducătorul în aplă” (în limbaj comun) al Vieții lui Ioan Cantacuzino, era și „descriitorul frumuseților divine

ale Sfântului Munte”. Lista continuă cu: Anastasie, Patriarhul de Antiohia, Dosoftei și Hrisant de Ierusalim; toți făceau parte dintr-un „cerc de erudiți exotici cari vedeau însă în Țara Românească a două patrie a lor”, scrie același Iorga citând din lucrarea *Viața și Domnia lui Constantin-Vodă Brâncoveanu*, publicată la Vălenii de Munte în 1914. Toate acestea au influențat proximitatea marelui voievod „fiii Domnului se învățaseră a face discursuri de hram la sfinții tutelari, ba chiar Constantin traduse, prelucră, mai bine, scurtându-le, în câteva rânduri numai, *Viețile Paralele ale lui Plutarh, firește în limba profesorilor lor*”. Alte nume: Ion Cariofil, doctorul Ion Molibdos-Comen „cu serioase studii padovane” după cum scrie P. Cernovodeanu și Panait Sinopeus „elev al lui Kiminites”, Mitrofan Grigoras, Maxim Peloponesianul, Theodor Simion, Ion Abramios, Bartolomeo Ferrati etc.

Principalul sprijin a venit însă din partea Cantacuzinilor și în special al stolnicului Constantin. Gestul poate avea la bază încă două motive, pe lângă cel de rudenie, care nu este atât de important, întrucât Brâncoveanu nu era descendent direct al lor, iar ei nu erau lipsiți de urmași. Constantin Cantacuzino îl avea fiu pe Ștefan, care a ajuns domn după moartea lui Brâncoveanu. Adevăratele motive care reies din toate aceste informații puse împreună, adaptate limbajului

cotidian, scot în relief motivele ascensiunii lui Brâncoveanu, pe care Cantacuzinii l-au văzut și n-au greșit ca fiind de mare perspectivă. Ei aveau nevoie un om rafinat, dar pe care să-l influențeze din umbră. Contextul în care Brâncoveanu își începe domnia este unul în care proiectul și infrastructura Academiei Domnești erau deja schițate logistic.

R. Șt. Ciobanu compară Academia cu facultățile de arte din universitățile occidentale, iar „directorii” veniți/aleși să predea la Academie la inițiativa diadei Brâncoveanu - C. Cantacuzino erau „de înaltă clasă, adepții principiului că faima profesorilor atrage după sine prestigiul instituției”. De

Coperta lucrării: POPESCU, Niculae, M., Constantin – Vodă Brâncoveanu, care a fost tăiat de Turci la Țarigrad împreună cu patru feciori ai săi și cu un boier, București, Institutul de Arte Grafice C.

Sfetea, 1915

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București

asemenea, în opinia aceluiași autor, Brâncoveanu ar fi refuzat pe H.W. Ludolf, care i-a propus să angajeze și profesori de la Halle „pentru a nu permite dezvoltarea prozelitismului luteran”. Limba în care se predau cursurile era greaca „socotită a mediului cultural elevat” și se mai folosea latina, pentru cei care intenționau să studieze la universitățile „din ariile dominate de catolicism” și slavona „necesară studiilor literaturii dogmatice, în cancelarie etc.”.

Biblioteci, cărți de învățătură și tiparnițele „tolerate”

Scopul cărților de învățătură era, aflăm din scrierea diaconului N.M. Popescu, de „a lumina mirenii asupra învățăturilor creștine”, iar altele pentru a arăta preoților cum trebuie să cârmuiască „turma încredințată lor”. Astfel că, pentru mireni s-a întocmit cartea „Învățăturile creștinești” în care se dau lămuriri despre: credință, nădejde, dragoste, rostul omului în lume, judecata de apoi, iad, rai, păcat, pocăință, milostenie, răbdare „și alte multe învățături folositoare”. O altă lucrare, „Floarea Darurilor”, despre care ni se spune că era o carte foarte frumoasă și de folos „unde este vorba despre învățături creștinești puse față în față cu faptele cele rele” era tot pentru mireni. În paginile ei sunt definite dreptatea și nedreptatea sub cupola învățăturilor creștinești. Astfel că, dacă pentru mireni erau aceste două cărți, pentru preoți s-au făcut tot două cărți: „Învățătura bisericească” în care se găsesc: cele șapte taine, cele zece porunci „de ispovedanie”, Tatăl Nostru, Crezul și altele. A doua „Capete de poruncă” era despre datoriile pe care le au preoții de îndeplinit în slujba lor. De asemenea, tot atunci s-a tipărit și „Alixândria” - adică „povestea despre împăratul Alexandru Machedon”.

Capacitățile strategice și spiritul vizionar ale domnitorului s-au reconfirmat și când Brâncoveanu l-a pus pe meșterul călugăr Antim să sape slovă arăbească „cu multă cheltuială” și le-a tipărit la Snagov două cărți în arăbește: „Sfintele Liturghii” și „Ceaslovul”. De asemenea, Brâncoveanu a finanțat construcția unei tipografii în Alep „unde au tipărit o Psaltire arăbească cu pecetia Țării Românești și cu numele lui Vodă Brâncoveanu”. Pentru că „departe în răsărit se aflau creștini, care ascultau de patriarhul de Antiohia din Asia” și ei slujeau în bisericile lor în limba arăbească „dar fiind oameni săraci nu puteau tipări cărți și așa rămâneau fără slujbă”. Același lucru s-a petrecut și în Iveria, la Tiflis, locul de baștină al viitorului mitropolit.

Nicolae Iorga vrea să semnaleze însăși „munca unei întregi generații de scriitori” care a generat limba literară. Obiectivele urmărite: „observarea mai de aproape a timpurilor verbale”, „înlesnirea legăturilor prin înlăturarea particulelor arhaice mai greoaie, înlocuirea prin termeni

curenți a cuvintelor obsolete” sau „o precizare mai deplină, o mai perfectă mlădiere, o ținere în curent cu schimbările petrecute în limba vorbită”. Cărturarul considera că și în limbă există un stil brâncovenesc, comparabil cu arhitectura omonimă, întrucât „se adună în chip proporționat, dând o impresie de senină unitate, elemente împrumutate dintr-o lungă dezvoltare petrecută în toate părțile României”.

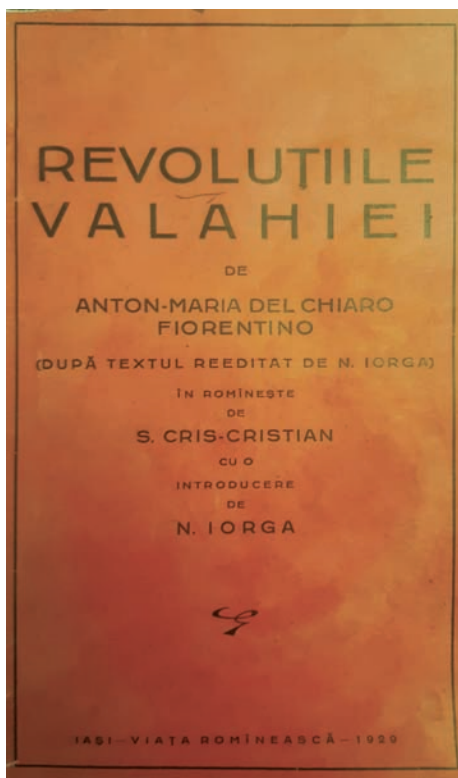
Mihai Săsăujan scrie⁵ că în jurul celor cinci tipografii din Țara Românească, de la București, Râmnic, Târgoviște și Buzău s-a format „o adevărată lume a cărții” și asta datorită

personalului acestor tipografii care era format din: corectori, gravori și traducători, care erau interesați de „munca filologică în vederea realizării unor versiuni corecte românești ale cărții biblice, dogmatice, istorice, filosofice, canonice, morale, omiletice, panegirice, tipiconale, și de cult, tipărite în acest timp”. Interesant este și amănuntul istoric semnalat de autor că „până la începutul secolului al XVIII-lea, Țările Române au fost singurele țări din zona dominantă a Imperiului Otoman în care tiparul - interzis de legea islamică - a fost tolerat în Europa de Sud Est”.

La acestea pot fi socotite și manualele enumerate de R. Șt. Ciobanu „relativ cunoscute” din cauza distrugerilor sau „acțiunilor deliberate ale dușmanilor lui”, care deși nu au fost tipărite de Brâncoveanu, se studiau în Academia Brâncovenească. Este vorba despre: un manual manuscris-grec, un miscelaneu „din 1683, cu monostihuri ale lui Pitagora”, cugetări ale lui Cato, Ion Cariofil - „Manual despre unele nedumeriri și dezlegarea lor” (1697), „Despre virtuți și vicii” (1699) datorat lui S. Kiminites și care „în fapt era o traducere a lui Aristotel”, pentru inițiere în studiul medicinei: „Aforismele lui Hipocrate” și altele. „Biblioteca a avut un caracter didactic, fiind prima de acest gen din țările române extracarpatice” scrie

Ciobanu, care ne indică și proveniența cărților: donații ale stolnicului și ale familiei sale, ale lui Brâncoveanu, achiziții făcute de corpul didactic, sau „copii executate de spudei”.

O relație aparte s-a creat între Brâncoveanu și Patriarhul Hrisant Nottara (1707-1731) al Ierusalimului, cu care pe lângă reorganizarea Academiei, în anul 1707 planifică (datorită numărului mare de cărți, probabil câteva sute) încercarea de a ridica „o casă a cărții”. Lucrările se opresc din cauza cumei. În pofida încercărilor ulterioare, alte evenimente precipitate fac imposibilă apariția bibliotecii. Se dorea o „bibliotecă deschisă” pe fundamentul cărților Academiei. Ciobanu îl menționează pe Nicola da Porta ca avizat, întrucât a fost ajutor și secretar al stolnicului C. Cantacuzino „a cărui bibliotecă de la Mărgineni o ordonase”. Și aflăm exact cum a implementat la Academie ce făcuse anterior la Mărgineni: „a separat manuscrisele de tipărituri, pe primele grupându-le

Coperta lucrării: DEL CHIARO, Anton-Maria, *Revoluțiile Valahiei, după textul reeditat de N. Iorga, în românește de S. Cris – Cristian, cu o introducere de N. Iorga, Iași, Viața Românească, 1929*

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București

după conținut, iar pe celelalte după format tipoeditorial. Pe cotorul fiecărei cărți a marcat cu litere grecești și latinești numărul de catalog și domeniul în care se înscria lucrarea”.

De asemenea, în același context se oferă detalii despre biblioteca făcută de Brâncoveanu la Hurez. Ea ar fi fost apropiată de cea a unchiului său stolnic, care a rămas inegalabilă pentru vremea respectivă, fiind realizată prin „*achiziții sistematice, masive, rapide*”. În 1791 s-a descoperit un catalog în Arhivele Spitalelor Civile, care dezvăluie inventarul volumelor care se găseau în biblioteca domnească. Dintr-un total de 392 volume, 115 erau românești, 110 grecești, 97 greco-latine, 39 slavone, 13 greco-arabe, 6 greco-latino-arabe, 4 latine, 4 greco-romane, câte un exemplar german, arab, georgian și un lexicon în șapte limbi. R.Șt. Ciobanu mai scrie că domeniile lucrărilor indicau sferile de interes ale lui Brâncoveanu: 119 volume de teologie „*în special de patristică*”, 159 volume de rugăciuni, dintre care 91 erau românești, 114 cărți laice: istorie, geografie, literatură, filozofie, drept, lexicoane, lucrări de orientare bibliografică. Pe lângă toate cărțile mai existau 46 de manuscrise, dintre care 37 românești, 7 grecești, 1 greco-roman, 1 slavon. Cuprinsul scoate în evidență că 25 erau de teologie, 15 de ritual, 6 de istorie românească, printre care se găsea și un fragment din „*Istoria Țării Rumânești*” scrisă de C. Cantacuzino. În biblioteca personală a lui Brâncoveanu se găsea și un model de literatură oraculară - „*caiete cu file scrise sub forma calendarelor*” care conținea și semnificații atribuite pentru fiecare zi în parte, traduse din italiană în română.

Concluzii

Indiscutabil, evoluția limbii române ar fi fost mai lentă fără aportul lui Constantin Brâncoveanu. Mai mult decât atât, marele voievod, prin acțiunile sale îndreptate înspre iluminarea maselor și prin martiriul său împreună cu fiii săi și cu sfetnicul Ienăchiță Văcărescu, a contribuit ireversibil la creșterea stimei de sine colective a poporului român, atât din perspectivă creștină, cât și laică. Curajul și dârzenia lui inegalabilă au arătat că din rândul românilor se pot naște lideri nedispuși să facă vreo concesie atunci când este vorba despre sufletul, credința și demnitatea lor.

Pe de-o parte, faptele lui Brâncoveanu în domeniul culturii, sunt atât de numeroase, încât este foarte greu să le cuprinzi într-un articol, pe de alta simbolul martiriului său tronează peste întreaga sa imagine și generează o antiteză greu de acceptat, dat fiind nedreptatea care i s-a petrecut. Există o dualitate în învățămintele care se pot trage privind cariera și sfârșitul domnitorului muntean. De ce oamenii de valoare și curajoși, sfârșesc de foarte multe ori omorâți sau exilați, lăsând în urma lor viduri de acțiune sau putere pentru decenii sau uneori chiar pentru o sută de ani?

Din considerație pentru rolul jucat de Constantin Brâncoveanu, trebuie să evaluăm cât mai lucid aportul său, în context, și nu singular, în ceea ce privește iluminarea maselor prin traducere și tipărire de cărți. Un rol însemnat, în acest sens, l-a jucat unchiul său Constantin Cantacuzino, care a văzut în el ceea ce Brâncoveanu a confirmat că este, o minte scilicet și un om de profundă acțiune. Vrednicul cărturar a jucat un rol cheie atât la înscăunarea lui Brâncoveanu, cât și ca model, în copilăria sa, apoi ca sfetnic, mai mult sau mai puțin influent în relația cu tânărul domnitor care a ales să îi țină aproape, dar nici foarte aproape pe Cantacuzini, pe parcursul domniei sale.

De asemenea, rolul limbii române în proiectul implicit de unitate națională, își dă dimensiunea dinainte cu mai bine de un secol și jumătate de era lui Brâncoveanu și până în zilele noastre, când unii intelectuali ai zilelor noastre, își strigă durerea reclamând degradarea ei. Rezultă că firul care unește glasuri, inimi și idei care să genereze acțiuni, este cel al aceleiași limbi, iar pentru asta, atât clerul care slujește, cât și mireni, care trebuie îndrumați, au nevoie să înțeleagă la propriu învățăturile creștine. Brâncoveanu împreună cu Antim au deschis acest drum, accelerând demersurile de tălmăcire și tipărire.

Elementele esențiale în acțiunea lui Brâncoveanu, surprinse în acest articol ar fi: traducerea și tipărirea de cărți, dezvoltarea unei școli de elită conectată la valorile vestului, dar creionată de intelectuali de prim rang, sprijinirea gândirii strategice față de dezvoltarea limbii române, prin folosirea tuturor resurselor posibile, inclusiv alianțe maritale. Toate acestea au făcut ca sfertul de veac în care Brâncoveanu a condus destinele oamenilor de pe meleagurile Munteniei să rămână gravat în istorie ca unul de mare însemnătate, devenind un model secular.

În urma lui Constantin Basarab Brâncoveanu au rămas deci: tipografii, cărți, școli, clerici și mireni mai luminați decât erau până la venirea lui pe tron, lăcașuri de cult construite sau reînnoite și, cel mai important, un model românesc de leadership, cât se poate de autentic.

Note:

1. Academia Română, Activitatea culturală a lui Constantin Vodă Brâncoveanu și scopurile Academiei Române de Nicolae Iorga, extras din Analele Academiei Române, Seria II.-Tom XXXVII, Librăriile Socec&Comp. și C. Sfetea, București, 1914
2. Aspecte ale vieții spirituale în epoca lui Constantin-Vodă Brâncoveanu prin prisma relațiilor cu Cantacuzinii.
3. Constantin Brâncoveanu și relațiile sale cu Europa veacului al XVIII-lea din perspectiva reformei educaționale.
4. Sfântul voievod martir Brâncoveanu – Mare învățător al neamului românesc de Prof. univ. Mircea Dumitru
5. Semnificații ale tipăriturilor brâncovenesti pentru cultul liturgic românesc și pentru teologia ortodoxă răsăriteană de Pr. Prof. Univ. Dr. Mihai Săsăujan

Bibliografie

1. ACADEMIA ROMÂNĂ. Activitatea culturală a lui Constantin Vodă Brâncoveanu și scopurile Academiei Române de Nicolae Iorga. Extras din: *Analele Academiei Române*, Seria II, Tom XXXVII, Librăriile Socec&Comp. și C. Sfetea, București, 1914
2. AGĂRBICEANU, Ion. *Cărturari români*. Sibiu: Editura Asociațiunii „Astra”, 1937
3. CERNOVODEANU, Paul; CONSTANTINIU, Florin. *Constantin Brâncoveanu*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1989
4. *Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea*. Coord.: pr. prof. univ. dr. MOLDOVEANU, Ioan; pr. prof. univ. dr. SĂSĂUJAN, Mihai; volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Editura Basilica, 2014

5. DEL CHIARO, Anton-Maria. *Revoluțiile Valahiei*, după textul reeditat de N. Iorga. În românește de S. Cris-Cristian, cu o introducere de N. Iorga. Iași: Viața Românească, 1929
6. DRĂGHICEANU, Virgiliu, N. Mormântul lui Constantin Brâncoveanu Basarab Voevod descoperit la 9 iulie 1914: Studiu istoric cu 5 ilustrații. Extras din: *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, fasc. 27 (Iulie-Septembrie 1914), București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl S-r I. St. Rasidescu 16, Strada Paris (fostă Doamnei), 16, 1915
7. POPESCU, Nicolae M. *Constantin-Vodă Brâncoveanu, care a fost tăiat de Turci la Țarigrad împreună cu patru feciori ai săi și cu un boier*. București: Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1915

8. MANOLESCU, Nicolae. Limba română în dificultate. În: *România literară*, anul LIII, Nr. 29, 9 iulie 2021
9. PREDESCU, Flaviu. 500 de ani de la „cel mai important document al culturii românești”. Simpozion la BCU „Carol I”, DC News, 16 iulie 2021. Disponibil pe Internet la adresa: https://www.dcnews.ro/500-de-ani-de-la-cel-mai-important-document-al-culturii-romanesti-simpozion-la-bcu-carol-i_829352.html
10. ȘTREMPEL, Gabriel. *Antim Ivireanul*. București: Editura Academiei Române, București, 1997

Sursa: Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” București

Claudia Mărgărit. Migrarea către online - o nouă realitate?

E greu să-ți închipui astăzi viața fără internet, motoare de căutare, achiziții și plăți electronice sau platforme de streaming. Suntem conectați printr-o rețea invizibilă ce poartă informația cu viteze nebănuite în toate colțurile lumii. Pandemia de COVID-19 ne-a găsit într-un moment în care accesul la informație este relativ facil, tehnologia nu mai este apanajul exclusiv al celor cu venituri peste medie, cel puțin pentru țările dezvoltate sau în curs de dezvoltare, însă intervin alte necunoscute: a surselor de încredere, a discernământului între știrile corecte și cele false, între calitate și non-calitate, între firesc și anormal, între vremelnic și trainic. Biblioteca mileniului III este și ea tributară tehnologiei: ea este mai mult decât suma cărților pe care le conține, este o platformă socială, ce oferă un cumul de servicii comunității în care activează. Tehnologia a făcut ca granițele imaginare să se lărgească neconținut, prin oferirea accesului la distanță sau prin transmiterea online a evenimentelor concepute de bibliotecă. Fiind conectați printr-o rețea invizibilă, digitalul este la ordinea zilei, este viitorul în ceea ce privește transmiterea informației. Ce mai e de descoperit? Ce mai e de cucerit? Deocamdată, timpul rămâne frontiera supremă.

Cuvinte-cheie: bibliotecă online, pandemia COVID-19, biblioteca mileniului III, tehnologii, migrație online

Alexandru-Daniel Piticari. La confluența dintre bibliologie, heraldică și istoria culturii: Lucrarea *Cheia înțelesului*, București, 1678

Prezentul studiu își propune să aducă noi date bibliologice și istorice cu privire la opera *Cheia înțelesului*. În același timp, studiul de față are ca drept țel și studierea stihurilor la stemă și a însemnului armoriat regăsit în lucrarea mai sus-amintită. Demersul științific este unul interdisciplinar, preluând elemente metodologice specifice bibliologiei, istoriei culturii și heraldicii. Lucrarea analizată este o carte de predici care a fost tradusă și tipărită în limba română după lucrarea cu același nume în limba ucraineană. Opera a fost tipărită, pentru prima dată la Lwow (Liov) în anul 1659, fiind apoi reeditată în același oraș, în anul 1665. Versificatorul a acordat celor patru mobile heraldice semnificații simbolice, religioase și politice. Cititorului i se pun la dispoziție mai multe unghiuri din care aceste stihuri pot fi citite. Cheia de interpretare folosită depinde de bunul plac al cititorului, fiecare cuvând fiind încărcat cu diverse semnificații. Deși scurte, versurile la stema mitropolilor Ungrovlahiei, regăsite în lucrarea *Cheia înțelesului*, au constituit un model și un reper al genului, anunțând și pregătind creațiile poetico-heraldice din anii care au urmat.

Cuvinte-cheie: Țara Românească, carte veche ucraineană, carte veche românească, poezie la stemă, stemă, limbaj heraldic românesc vechi

Raluca Bucinschi. Béla Bartók - un erudit cercetător al folclorului universal

Istoria muzicii a primei jumătăți de secol XX relevă posibilitatea coexistenței paralele a mai multor orientări estetice, moment în care noile școli muzicale naționale prin stilurile preponderent folclorice, dar și datorită maturizării lor și a existenței personalităților de excepție, sunt capabile să realizeze sinteze între tradiția național folclorică și marea tradiție muzicală europeană. Un amestec de realism frust cu un suflu romantic imprimă un farmec aparte și explică

interesul trezit de această muzică. Personalitatea marcantă a componisticii moderne maghiare este Béla Bartók (1881-1945) care s-a individualizat, încă de la început, printr-o concepție estetică originală fiind colecționar și cercetător neobosit de folclor, dar și compozitor, profesor, pianist virtuoz, realizând astfel reîmprospătarea muzicii culte cu elemente ale muzicii țărănești, pe care creațiile ultimelor secole le-au păstrat intacte. Cu ocazia împlinirii a 140 de ani de la nașterea compozitorului Béla Bartók, Biblioteca Națională a României a organizat în perioada 7 iulie-15 septembrie 2021 expoziția *Béla Bartók - un erudit cercetător al folclorului universal*, în care au fost expuse partituri, CD-uri, DVD-uri și LP-uri din colecțiile de muzică ale bibliotecii. Prin muzica sa, Bartók a fost într-un fel „genul ideal” de patriot: a iubit Ungaria cu pasiune și i-a valorificat tradițiile muzicale, dar s-a inspirat și din tradițiile muzicale ale altor țări, studiindu-le și promovându-le, ceea ce a dus la crearea unor lucrări de o impresionantă varietate și frumusețe.

Cuvinte-cheie: Biblioteca Națională a României, expoziție comemorativă, Béla Bartók, folclor universal

Andreea Badea. Un exemplar rar din lucrarea “Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff” în colecțiile Filialei de Litere a Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”

Un exemplar interesant al prestigioasei cărți “Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff par Mm. De Sainson, Le Play, Huot, de Nordmann, Rousseau et du Ponceau dédié à Sa Majesté Nicolas Premier Empereur de toutes les Russies. Dessiné d’après nature et lithographié par Raffet”, Paris, editori Giahut Frères, 1859, se află în colecțiile bibliotecii Bibliotecii Facultății de Litere a Universității din București, una din filialele Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I”. Cartea a fost scrisă la începutul secolului al XIX-lea, rezultat al expediției științifice în Rusia meridională, organizată și finanțată în 1837 de prințul Anatole Nicolaevici Demidov, conte de San Donato. Conform însemnării din registrul topografic, acest exemplar, un in folio cu 64 de rafturi și 100 de litografii executate de August Raffet, foarte bine conservat, aparținând filosofului și profesorului Nae Ionescu, a fost donat Bibliotecii Facultății de Litere în 1848, la 8 ani după moartea acestuia. Două sunt lucrurile care contribuie la prestigiul acestei opere: pe de o parte, cititorului i se oferă o multitudine de informații politice, economice, etnografice, demografice legate de cele două provincii istorice prin care Anatole Demidov și însoțitorii săi au trecut în drum spre Crimeea, și, pe de altă parte, ediția excelează prin numărul mare de litografii care susțin informațiile cuprinse în text.

Cuvinte-cheie: litografii, Denis August Marie Raffet, Crimeea, Biblioteca Centrala Universitară „Carol I” București. Filiala de Litere

Carmen Voroneanu. Aspecte de ordin practic privind implementarea cerințelor *Regulamentului general privind protecția datelor (RGPD)* în bibliotecă

În 25 mai 2018 a intrat în vigoare Regulamentul (UE) 2016/679 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (RGPD). RGPD impune un set unic de reguli în materia

protecției datelor cu caracter personal și înlocuiește obligația de notificare a Autorității Naționale pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (așa cum era în legislația anterioară) cu principiul responsabilității operatorului. RGPD este așadar de directă aplicare, fiind obligatoriu pentru fiecare organizație care prelucrează date cu caracter personal, inclusiv pentru biblioteci. Datorită caracterului permanent al operațiunilor de prelucrare a datelor personale, al numărului de persoane fizice vizate și în numeroase situații al diversității mijloacelor de prelucrare, bibliotecile trebuie să implementeze și să respecte toate obligațiile ce revin operatorilor: numirea sau contractarea serviciilor unui responsabil cu protecția datelor; instruirea personalului și obținerea garanțiilor de confidențialitate, cartografierea, evaluarea riscurilor, asigurarea securității datelor prin măsuri tehnice și organizatorice adaptate tipurilor de prelucrări și nivelului riscurilor generate pentru interesele persoanelor fizice vizate, implementarea de politici și proceduri adecvate capabile să garanteze respectarea și exercitarea drepturilor de care beneficiază persoanele fizice vizate (cititorii, beneficiarii altor tipuri de servicii oferite de biblioteci dar și angajații bibliotecilor).

Cuvinte-cheie: protecția datelor cu caracter personal, protecția informației, Regulamentul general privind protecția datelor (RGPD) în biblioteci, reglementări obligatorii în biblioteci

Cristina Marinescu. Lucruri importante și nimicuri din care se alcătuieste viața literară. Scrisori către Mihail Dragomirescu

Lectura documentelor de corespondență este o adevărată radiografie de viață reală, cu mari evenimente din parcursul indivizilor și al comunităților din care ei fac parte, dar și cu întâmplări de zi cu zi, prea puțin relevante pentru un destin. Portretul pe care îl conturează scrisorile de la și către un personaj ilustru este mult mai nuanțat și în același timp realist decât opera lui intelectuală, dar nu trebuie să cedăm nici ispitei de a judeca un om după micile scăderi de care a dat dovadă în viața lui particulară: cele două își fac reciproc pandant și sunt expresia reușitei sale în ambianța intelectuală a unei epoci. Criticul Mihail Dragomirescu (1868-1942) a fost și estetician, calitate în care a promovat ideea unei autonomii radicale a operei de artă față de orice tendință ideologică. În colecția Cabinetului de Manuscrise de la Biblioteca Națională a României există un fond consistent de scrisori către Mihail Dragomirescu, interesante pentru felul în care se conturează universul de preocupări al criticului și viața literară în epocă. Emitenții solicită diverse lucruri legate de publicarea lucrărilor lor, intervin pentru protejați care susțin examene în fața unei comisii din care criticul făcea parte, menționează impresii din vilegiatură sau detaliază probleme de sănătate, și din toate aceste amănunte se alcătuieste portretul viu al lumii literare interbelice, cu personajele sale mai mult sau mai puțin cunoscute, cu mici drame și întâmplări insignifiante, importante însă în context personal.

Cuvinte-cheie: Biblioteca Națională a României, colecții speciale, Mihail Dragomirescu, scrisori, corespondență, personalități culturale românești

Raluca Man. Deichman Bjørvika (Oslo), desemnată cea mai bună bibliotecă publică a anului 2021

Systematic și Federația Internațională a Asociațiilor de Bibliotecari și Biblioteci (IFLA) a acordat Premiul *Biblioteca Publică a Anului*, onorând bibliotecile publice noi și

inovatoare. În căutarea câștigătoarei din acest an, juriul a redus lista celor 32 de biblioteci la 5 nominalizări. Premiul *Biblioteca Publică a Anului* este acordat, în fiecare an, celei mai bune biblioteci publice din lume - o bibliotecă publică recent construită, care combină arhitectura funcțională cu soluții IT creative și care include cultura locală cu dezvoltarea digitală. Premiul *Biblioteca Publică a Anului* se referă la omagierea modelelor, iar biblioteca câștigătoare - Deichman Bjørvika - servește drept exemplu de urmat pentru viitoarele clădiri de biblioteci. Deichman Bjørvika respectă mai mult decât criteriile de îndeplinit pentru câștigarea premiului, iar juriul internațional a fost deosebit de impresionat de modul în care clădirea combină conștientizarea mediului înconjurător cu flerul arhitectural. Biblioteca este un nou paradis pentru cărți și lectură, în timp ce încorporează soluții tehnologice avansate. Deichman Bjørvika arată cum bibliotecile pot funcționa ca instituții care reușesc oamenii în zone urbane mari, orașe și comunități locale. Alături de Opera din Oslo și Muzeul Munch, Deichman Bjørvika reprezintă o contribuție majoră pentru Oslo ca oraș al culturii, fiind proiectată ca o clădire care să inspire vizitatorii să exploreze toate noile facilități și activități oferite. Clădirea bibliotecii face parte dintr-un proiect amplu de renovare a zonei, un proiect de reînnoire urbană care transformă în prezent malul apei din Oslo într-un centru cultural înfloritor.

Cuvinte-cheie: IFLA, premiu anual, Deichman Bjørvika, biblioteca publică a anului 2021, tehnologii și inovație

Flaviu George Predescu. Brâncoveanu și Cărțile

Articolul tratează dintr-o perspectivă științifică rolul jucat de voievodul Țării Românești, Constantin Brâncoveanu, în traducerea și tipărirea cărților în limba română. Mai mult decât punerea în contextul istoric al faptelor domnitorului, lucrarea abordează din perspectivă individuală și de grup care au fost factorii care au dus la apariția unei astfel de personalități și de ce era atât de motivată să sprijine evoluția maselor de oameni în contextul unor vremuri incerte. Un alt aspect important abordat în această cercetare, este legat de evoluția limbii române și analiza contribuției liderului muntean în dezvoltarea ei și scoaterea în evidență a unei „metode Brâncoveanu” prin care Țara Românească a beneficiat de o evoluție necesară. Elementele esențiale în acțiunea lui Brâncoveanu, surprinse în acest articol ar fi: traducerea și tipărirea de cărți, dezvoltarea unei școli de elită conectată la valorile vestului, dar creionată de intelectuali de prim rang, sprijinirea gândirii strategice față de dezvoltarea limbii române, prin folosirea tuturor resurselor posibile, inclusiv alianțe maritale. Toate acestea au făcut ca sfertul de veac în care Brâncoveanu a condus destinele oamenilor de pe meleagurile Munteniei să rămână gravat în istorie ca unul de mare însemnătate, devenind un model secular. În urma lui Constantin Basarab Brâncoveanu au rămas deci: tipografii, cărți, școli, clerici și mireni mai luminați decât erau până la venirea lui pe tron, lăcașuri de cult construite sau reînnoite și, cel mai important, un model românesc de leadership, cât se poate de autentic.

Cuvinte-cheie: Constantin Brâncoveanu, cărțurari români, limba română, evoluție culturală, tipografii, cărți traduse și tipărite

Claudia Mărgărit. Online migration - a new reality?

It's hard to imagine your life today without the internet, search engines, electronic purchases and payments or streaming platforms. We are connected by an invisible network that carries information at unsuspected speeds in all corners of the world. The COVID-19 pandemic found us at a time when access to information is relatively easy, technology is no longer the exclusive prerogative of those with above-average incomes, at least for developed or developing countries, but other unknowns are involved: those of reliable sources, of the discernment between correct and fake news, between quality and non-quality, between natural and abnormal, between temporary and lasting. The library of the third millennium is also dependent on technology: it is more than the sum of the books it contains, it is a social platform, which offers an accumulation of services to the community in which it operates. Technology has made the imaginary boundaries expand continuously, by providing remote access or by online transmission of events designed by libraries. Being connected through an invisible network, digital is the order of the day, it is the future in terms of information transmission. What's left to discover? What else is there to conquer? For now, time remains the ultimate frontier.

Keywords: online libraries, COVID-19 pandemic, third millennium library, technologies, online migration

Alexandru-Daniel Piticari. At the confluence of bibliology, heraldry and the history of culture: *The Key to Meaning*, Bucharest, 1678

This study aims to bring new bibliological and historical data on the work *The Key of Meaning*. At the same time, the purpose of this study is to analyze the verses on the coat of arms and the armored sign found in the above-mentioned work. The scientific approach is an interdisciplinary one, taking over methodological elements specific to bibliology, cultural history and heraldry. *The Key of Meaning* is a sermon book that was translated and printed in Romanian after the Ukrainian edition. The work was first printed in Lwow (Lviv) in 1659, then reprinted in the same city, in 1665. The versifier gave the four heraldic motifs symbolic, religious and political meanings. The reader is provided with several angles from which these verses can be read. The key to interpretation used depends on the reader's appreciation, each word being loaded with various meanings. Although short, the verses on the coat of arms of the metropolitan bishops of Ungrovlahia, found in *The Key of Meaning*, have been a model and a landmark of the genre, announcing and preparing the poetic-heraldic creations of the following years.

Keywords: Wallachia, old Ukrainian books, old Romanian books, poems to the coat of arms, coat of arms, old Romanian heraldic terms

Raluca Bucinschi. Béla Bartók - a scholar researcher of universal folklore

The history of music of the first half of the twentieth century reveals the possibility of parallel coexistence of several aesthetic orientations, when the new national music schools through predominantly folk styles, but also due to their maturation and the existence of exceptional personalities, are able to achieve syntheses between national folklore tradition and the great European musical tradition. A mixture of raw realism with a romantic breath impresses a special charm

and explains the interest aroused by this type of music. The outstanding personality of modern Hungarian composition is Béla Bartók (1881-1945) who distinguished himself, from the beginning, through an original aesthetic conception, being a tireless collector and researcher of folklore, but also a composer, teacher, virtuoso pianist, thus refreshing cult music with elements of peasant music, which the creations of the last centuries have kept intact. On the occasion of the 140th anniversary of the birth of the composer Béla Bartók, the National Library of Romania organized between July 7 and September 15, 2021 the exhibition *Béla Bartók - a scholar researcher of universal folklore*, in which scores, CDs, DVDs and LPs from the library's music collections have been exposed. Through his music, Bartók was in a way the "ideal kind" of patriot: he loved Hungary with passion and capitalized on its musical traditions, but he was also inspired by the musical traditions of other countries, studying and promoting them, which led to the creation of works of impressive variety and beauty.

Keywords: National Library of Romania, commemorative exhibition, Béla Bartók, universal folklore

Andreea Badea. An interesting copy of the prestigious book "Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff" in the library collections of Bucharest University Central Library „Carol I”, Faculty of Letters

An interesting copy of the prestigious book „Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff par Mm. De Sainson, Le Play, Huot, de Nordmann, Rousseau et du Ponceau dédié à Sa Majesté Nicolas Premier Empereur de toutes les Russies. Dessiné d'après nature et lithographié par Raffet”, Paris, Giahut Frères editors, 1859, was found in the library collections of Bucharest University Central Library “Carol I”. The book was written at the beginning of nineteenth century, after a scientific travel in southern Russia, organized in 1837 and payed by the prince Anatole Nicolaevici Demidov, count of San Donato. According to the notice from topographical register, this copy, an in folio with 64 shelves and 100 lithographs signed by August Raffet, very well preserved, belonged to the philosopher and professor Nae Ionescu, and it was donated to this library in 1848, 8 years after his death. There are two things that make this copy a valuable book: on the one hand information contained - the reader can find a lot of political, economical, ethnographical facts regarding our two historical provinces that he and his companions went through on their way to Crimea, and, on the other hand, the great number of its lithographs.

Keywords: lithographs, Denis August Marie Raffet, Crimea, Bucharest University Central Library “Carol I”, Faculty of Letters

Carmen Voroneanu. Practical aspects regarding the implementation of the requirements *General Data Protection Regulation (GDPR)* in libraries

On 25 May 2018, *Regulation (EU) 2016/679 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data and repealing Directive 95/46/EC (GDPR)* entered into force. The GDPR imposes

a single set of rules on the protection of personal data and replaces the obligation to notify the National Authority for the Protection of Personal Data (as in previous legislation) with the principle of operator liability. The GDPR is therefore directly applicable, being mandatory for every organization that processes personal data, including libraries. Due to the permanent nature of personal data processing operations, the number of individuals concerned and in many cases the diversity of means of processing, libraries must implement and comply with all obligations of operators: appointing or contracting the services of a data protection officer; training staff and obtaining guarantees of confidentiality, mapping, risk assessment, ensuring data security through technical and organizational measures adapted to the types of processing and the level of risks generated for the interests of data subjects, implementing appropriate policies and procedures to ensure respect and exercise benefit the natural persons concerned (readers, beneficiaries of other types of services offered by libraries but also library employees).

Keywords: personal data protection regulations, information protection, General Data Protection Regulation (GDPR) in libraries, mandatory regulations in libraries

Cristina Marinescu. Important things and nothingness that make up literary life. Letters to Mihail Dragomirescu

The reading of correspondence documents is a real-life x-ray, with great events during the individuals and the communities they belong to, but also with daily events, far too irrelevant for a destiny. The portrait that the letters outline to and from an illustrious character is much more nuanced and at the same time realistic than his intellectual work, but we must not give in to the temptation to judge a man by the small declines he has shown in his particular life: the two of them intertwine and represent the expression of his success in the intellectual environment of an era. The critic Mihail Dragomirescu (1868-1942) was also an esthetician, in which capacity he promoted the idea of a radical autonomy of the work of art compared to any ideological tendency. In the collection of the Manuscript Cabinet from the National Library of Romania there is a consistent collection of letters to Mihail Dragomirescu, interesting for the way in which the universe of preoccupations of the critic and the literary life in the epoch are outlined. Issuers request various things related to the publication of their works, intervene for protégés who take exams in front of a commission of which the critic was a member, mention impressions from the holiday or detail health problems, and all these details make up the living portrait of the interwar literary world, with its more or less well-known characters, with small dramas and insignificant events, but important in a personal context.

Keywords: National Library of Romania, special collections, Mihail Dragomirescu, letters, correspondence, Romanian cultural personalities

Raluca Man. Deichman Bjørvika (Oslo), the world's best new public library in 2021

Systematic and the International Federation of Librarians and Libraries Associations (IFLA) awarded the *Public Library of the Year*, honoring new and innovative public libraries. In search of this year's winner, the jury reduced the list of 32 libraries to 5 nominations. The *Public Library of the Year* award is given each year to the best public library in the

world - a newly built public library that combines functional architecture with creative IT solutions and includes local culture with digital development. The *Public Library of the Year* award is a tribute to the models, and the winning library - Deichman Bjørvika - serves as a role model for future library buildings. Deichman Bjørvika meets more than the criteria for winning the award, and the international jury was particularly impressed by the way the building combines environmental awareness with architectural flair. The library is a new paradise for books and reading, while incorporating advanced technological solutions. Deichman Bjørvika shows how libraries can function as institutions that bring people together in large urban areas, cities and local communities. Along with the Oslo Opera and the Munch Museum, Deichman Bjørvika is a major contribution to Oslo as a city of culture, being designed as a building that inspires visitors to explore all the new facilities and activities on offer. The library building is part of a large-scale renovation project in the area, an urban renewal project that is now transforming Oslo's waterfront into a thriving cultural center.

Keywords: IFLA, annual award, Deichman Bjørvika, 2021 Public Library, technology and innovation

Flaviu George Predescu. Brâncoveanu and the Books

The article deals from a scientific perspective with the role played by the voivode of Wallachia, Constantin Brâncoveanu, in translating and printing books in Romanian. More than putting in the historical context the ruler's deeds, the paper addresses from an individual and group perspective what were the factors that led to the emergence of such a personality and why it was so motivated to support the evolution of the masses in the context of uncertain times. Another important aspect approached in this research is related to the evolution of the Romanian language and the analysis of the contribution of the Muntenian leader to its development and the highlighting of a "Brâncoveanu method" through which Wallachia benefited by a necessary evolution. The essential elements in Brâncoveanu's actions, captured in this article would be: translating and printing books, developing an elite school connected to Western values, drawn by first-rate intellectuals, supporting strategic thinking towards the development of the Romanian language using all possible resources, including marital alliances. All this made the quarter of a century in which Brâncoveanu led the destinies of the people from the lands of Muntenia to remain engraved in history as one of great significance, becoming a secular model. Constantin Basarab Brâncoveanu's legacy consists in printing houses, books, schools, clergy and laity more enlightened than they were until his accession to the throne, places of worship built or renovated and, most importantly, a Romanian leadership model, as authentic as it could be.

Keywords: Constantin Brâncoveanu, Romanian scholars, Romanian language, cultural evolution, printing houses, translated and printed books

SUMMARY

EDITORIAL

Online migration - a new reality?
Claudia Mărgăritp. 1

HIGHLIGHTS ON LIBRARIANSHIP. LIBRARY GUIDELINES

At the confluence of bibliology, heraldry and the history of culture: *The Key to Meaning*, Bucharest, 1678
Alexandru-Daniel Piticari.....p. 5

ON ROMANIAN LIBRARIES

Béla Bartók - a scholar researcher of universal folklore
Raluca Bucinskip. 12

An interesting copy of the prestigious book “Voyage dans la Russie Méridionale & La Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff” in the library collections of Bucharest University Central Library „Carol I”, Faculty of Letters

Andreea Badea.....p. 16

Practical aspects regarding the implementation of the requirements *General Data Protection Regulation (GDPR)* in libraries

Carmen Voroneanup. 23

CULTURAL HERITAGE

Important things and nothingness that make up literary life. Letters to Mihail Dragomirescu

Cristina Marinescu.....p. 29

LIBRARY ABROAD

Deichman Bjørvika (Oslo), the world’s best new public library in 2021

Raluca Man.....p. 32

GUTENBERG’S GALAXY

Brâncoveanu and the Books
Flaviu George Predescup. 38

IMPORTANT

Din anul 2019, periodicul apare doar online, pe site-ul Bibliotecii Naționale a României, în secțiunea „Reviste BNR”. Pentru achiziționarea de numere deja apărute, plata se face în contul Bibliotecii Naționale a României: RO42TREZ7035009XXX014057, TREZORERIE sector 3, București, cod fiscal: 6312079 – București sau în numerar la casieria bibliotecii. Costul unui exemplar este de 12 lei. *Persoană de contact: Alexandrina Gabor (tel.: 021.3142434/1033).*

Începând cu anul editorial 2010, *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării* este indexată pe platformele online EBSCO și ProQuest.

ISSN 2668-618X
ISSN-L 1220-3386

9 771220 338686